AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl 4, Cilt XII, Sayı : 197

Yazı İşleri:
Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel: 18992 P.K. 582 - Ankara

İdare:
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgarlı Matbaa Tel: 15221

Fiatı 85 Kuruş

Başyazarı
Metin TOKER

Neşriyat Müşaviri
Yusuf Ziya ADEMHAN

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür:
Tarık HALULU

Umumi Neşriyat Müdürü
İlhami SOYSAL

Karikatür:
TURHAN

Ressam:
Oğuz TURAN

fotoğraf:
Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
Ege AJANSI
ASSOCIATED PRESS

Klişe:
Desen Klişe ATELYESİ

Müessese Müdürü:
Mübin TOKER

Abone Şartları:

8 aylık	(12 nüsha) :	8 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	16 lira
1 yıllık	(52 nüsha) :	82 lira

İlan Şartları:

8 renkli arka kapak (Tam sayfa):
850 Lira

Kapak içi 800 lira, metin sayfaları
Santimi 4 lira.

Dizildiği ve Basıldığı yer:
Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı tarih : 18.2.1958

Kapak resmimiz:

İ. Rüştü Aksal
İlk düelloya hazırlık

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Önümüzdeki günlerde bir kanun teklifinin Büyük Mecliste" müzakeresi sırasında salonun D. P, milletvekillerine ayrılan kısmının ban sıralarından AKİS aleyhinde sesler yükselirse biz hiç şaşırmıyacağız. Tahmin ediyoruz ki bu sesler arasında "lanet", "kahrolsunlar", "çarpılacaklar" veya "tuuh, dinsizler" lâfları bulunacaktır. Zira kanun teklifinin sahibi gerekçesinde, teklifinin lüzumunu aynen şöyle ifade etmiştir:

"Bu ilâve hükme ne derecede ihtiyaç olduğunu sadece şu acı vakıa dahi tebarüz ettirmeye kâfidir. Son zamanlarda bir mecmuada -Akis mecmuası, 29.VI. 1957 tarihli Sayı, sayfa 9- Pey Kamberimiz bir çöl bedevisi olarak tavsif edilmiş ve onun neşredip de sinelerimize sindirdiğimiz imanın Türk milletine yakışmayan bir ideoloji olduğu safsatası iftira olarak ortaya atılmıştır. Büyük Türk milleti ve onun Meclisi yalnız camiamızı değil, bütün İslâm âlemini de derin bir surette yaralıyacak olan bu gibi sözlerin söylenmesine ve yazılmasına elbet ve elbetteki müsaade ve hattâ müsamaha etmiyecektir.

Ne hazindir ki, yurdumuzda neşredilen bir mecmuada Peygamberimize ait hissiyat bu suretle aksettirilirken..."

Hakikaten AKİS'in işaret edilen sayısının işaret edilen sayfasında çıkan "Seçimlerde Tanrı Elçileri" başlıklı yazı -ki, Aydemir Balkan imzasını taşımaktadır- hakikaten yazının içinde kendilerine hücum edilen zümre tarafından bir istismar mevzuu yapılmak istenilmiştir. Galiba bir kaç Demokrat tarafından İstanbulda akşamları çıkarılan "meçhul şöhret"lerden bir gazete günlerce pabuç kadar başlıklarla "Peygamberimize hakaret ediyorlar" diye tutturmuş, Türkiyenin bütün savcılarını vazifeye davet etmiştir» Sonra, bazı açıkgözler muhtelif yerlerde camie gelenler arasından para toplayarak "bu dinsiz mecmua hakkında dâva açmak lala avukat tutma" kampanyasını küşad etmişlerdir. Seçimler gelip çatınca da, yazının bahsettiği "Tanrı Elçileri", yazı sahibine hak verdirircesine ağızlarını açmışlar, hattâ ellerine AKİS alıp cami kürsülerine çıkarak "İşte, İsmet İnönünün damadının mecmuası Peygamberimize küfrediyor, C.H.P. dinsizdir, siz reyinizi dinimizin hamisi D,P. ye verin" tarzında son derece "dinî" vaızlarda bulunmuşlardır. Bunların bizim üzerimizde zerrece tesiri olmamıştır. Zira "Seçimlerde Tanrı Elçileri" başlıklı o yazıyı okuyanların yazıda din aleyhtarı bir tek kelime bulunmadığını, bilâkis dini bir takım istismarcılırdan korumak gerektiğinin belirtildiğini kolaylıkla görebilirlerdi. Tanda deniliyordu ki: "Bundan evvelki seçimleri hatırlıyanlar din ve Tanrı mevzularının bizde nasıl gülünç bir müzayede haline geldiğini elbet bilirler." Tanda deniliyordu ki: "Rakiplerine Dinsiz veya Allahsız feryadlarıyla hücum edenler, Tanrının ve Tanrı evinin bu reklam ajanları seçimlerde en kuvvetli kozlarının bu lisan olduğuna kaniydiler." Yazıda deniliyordu ki: "Sonradan irtica diye adlandırılan hareketin bu din, Peygamber ve Taun ticaretinin hangi tesirlerle meydana geldiğini sosyologlarımız elbet tâyin edeceklerdir." Tazıda parti farkı gözetilmiyor, meseleye politik değil, sosyal bir gözle bakılıyordu. Zira deniliyordu ki: "Bugün lâik bir parti olan C.H.P. bile bu hususta acaba tam bir kanaate sahip midir?"

Peygamberimizin çöl bedeviliğine gelince, o cümlede iki tarafın silâhşörlerine hitap ediliyor ve deniliyordu ki: Ebedi Atatürkün dediği gibi "bir çöl bedevisinin teolojisinin saçma düsturlarını büyük Türk milletine yakıştırmamalısınız!

Atatürk tarafından söylendiği bildirilen ve yazıda tırnak içine alınan bu ala, yazının muharriri tarafından uydurulmamıştır. Onun değildir. Nitekim, savcılık sorduğunda mehaz gösterilmiştir. Mıharrir bunu Benoit - Meçhin'in "Le loup et le leopard = Kurt ve leopar" adlı, Atatürkü öven ve Türkiyede satılan kitabından alınmıştır. O cümlede din aleyhtarı bir fikir sezmek nasıl kabil olabilir? Atatürkün sözü din değil taassup aleyhindedir ve onun saçma bulduğu teoloji olmayıp, onun bir takım ekleme düsturlarıdır. Atatürkün hüviyeti ve eserleri, onun dine karşı değil, teolojinin saçma düsturlarına» taaddüdü zevcata, mecelleye karşı giriştiği mücadele herkesin malûmuyken Frensizin kitabına aldığı cümlesini başka türlü tefsir doğru sayılabilir mi? Bunun insafa sığar yeri var mıdır? Çöl bedeviliği ise... Hazreti Muhammed çölden çıkmamış mıdır ve Hazreti Muhammedin dünyayı hayran bırakan büyüklüğü çölden çıktığı halde, bir bedeviyken dinlerin en sonuncusunu, mütekâmilini, güzelini Allahın ruhuna verdiği ışıkla insan kütlelerine hediye etmesi değil midir? Atatürk bundan başka ne söylemiştir?

Ama insan demagoji meraklısıysa, her cümleden bir mâna çıkarabilir. İşte Ürgüplü de, Peygamberlere hakaret edenlerin cezalandırılmasını isterken fütursuzca -kim bilir hangi maksadla- AKİS'i ortaya atmaktan çekinmiyor. Madem ki "Seçimlerde Tanrı Elçileri" başlıklı yazıyı görmüş, e yazının su satırlarını kendisine tavsiye ederiz:

"Taassubun, irticaın yuvası bizde köylerde değil, tehirlerdedir. Okumuş veya yarı okumuş, fırsatçı ve karanlık ruhlu insanlar, cahil fakat kurnaz bezirganlar, yarım münevverler, Üniversite bitirdiği halde geri ve mürteci kalanlar, Atatürk inkılâplarını hazmetmemiş hatta hiç anlamamış tahsilliler köylerde değil şehirlerdedir. Taassubun da, irticaın da merkezi, yuvan bunlardır. Tehlike bunlarda, zulmet ve Atatürk düşmanlığı buralardadır."

Saygılarımızla
AKİS

'Millet

Dil sürçmesi

Bu haftanın başında radyo dinleyicisi ve gazete okuyucusu pek çok vatandaş şaşkınlıktan dilini yutacak vaziyetteydi. Radyo ve gazeteler D P. **Genel** Başkanı Adnan Menderesin Başbakandan ziyade Genel Başkan sıfatıyla partisinin Bursa kongresinde yaptığı **konuşmayı yayıyorlardı. Adnan** Menderesin konuşmalarının A. A. ya n**asıl** verildiğini bilenler dillerini **yutacak** değil, yutmuş haldeydiler. **Zira** Genel Başkanın nutukları söylendiği gibi değil, münasip görüldüğü gibi umumî efkâra aksettirilirdi. Zaten D. P. büyükleri tâ Muhalefet yıllarından beri böyleydiler ve sözlerini aynen yazan gazetecilerle sık sık kavga ederlerdi. İddiaları şuydu: Bir Parti büyüğü kongrelerde oranın havasına göre konuşur, fakat konuşma basına geçerken mutlaka sahibi tarafından vize edilmelidir! Nitekim Bursada da A. A. nın demirbaş "nutuk zaptedici"si Genel Başkanın konuşmasını hazırlamış, metin tasdikten geçmiş, öyle yayınlanmıştı. Yani Adnan Menderes insanı hayretler içinde bırakan cümleleri sadece söylemekle kalmamış, üstelik bunların neşrini de muvafık bulmuştu. A. A. ya göre D. P. Genel Başkam 27 Ekim gecesi duyduğu endişeyi bahis meyzuu ederken aynen şöyle demişti:

"— Bunlar Demokrat Parti gibi devri sabık yaratmiyacağız demez. gelirlerse kimbilir nasıl gelirler diye de bir endişe vardı. O seçim gecesini Allah bir daha göstermesin."

Adnan Menderes
Sürçen dil

D. P. nin niçin bir "devri sabık yaratmayacağız'' teminatı istediğini ve bu teminat verilmediği için. seçim gecesi D. P. büyüklerinin neden endişe içinde olduklarım anlamaya imkân yoktu. Bir rejimden bir başka rejime geçilirken, üstelik kazanan ve kaybeden için müşterek olan bir mazinin üzerine sünger çekilmesini anlamak kabildi ama, yeni rejimin tabiî merhaleleri olan iktidar değişikliklerinde daima, bir. "devri sabık yaratma" nın lüzumunu kavramak zordu. İktidarlar yaratılan devri sabıkların hesabını fütursuzca verecek tutuma sahip olmaya çalışmalıydılar. Üstelik bu hesap sormanın zorbalıkla yapılamayacağını, kim iktidara gelirse gelsin Nürenberg mahkemeleri kuramayacağını, yani siyasî mesuliyetlerin bahis mevzuu edilemiyeceğini, fakat haksız iktisaplar gibi cezaî mesuliyetlerin elbet bahis mevzuu olacağını bilmek lâzımdı. Bunları tabiî görmek, ona göre davranmak lâzımdı.

D. P. Genel Başkanı "O seçim gecesini Allah bir daha göstermesin" diyordu. Belki bu duaya iştirak edenler mevcuttu ama, tutmayacak duaya amin demenin faydası pek azdı. Allah o seçim gecesini bir değil, bir çok defa daha gösterecekti. Türk milleti siyasî rejim olarak "seçimli rejim"i seçmişti. Ama o gecelerin çok daha endişesiz geçmesini temin etmek mümkündü, kolaydı ve imkânı Adnan, Menderes bizzat kendi ellerinde tutuyordu.

D.P.

Partinin savleti

Sanayi Bakanı, D. P. Genel İdare Kuranı üyesi, Manisa milletvekili Samed Ağaoğlu geçenlerde bir gün, ihtimal yatağından kalktığında memleket işlerinin iyiye gitmediğini gördü. D. P. prensiplerinden ayrılmıştı, D. P. Üniversite muhtariyetine Celâl Yardımcı marifetiyle yeni darbeler indirmekle meşguldü, D. P. Genel Başkanının etrafı insandan mamul bir duvarla sarılmıştı, D. P her gün zayıflıyordu, D. P. bir türlü kendini toparlıyamıyordu. Samed Ağaoğlu bu işleri, gene kendisi gibi Genel İdare Kurulu üyesi Atıf Benderlioğluyla görüşmeye harar verdi. Atıf Benderlioğlu dürüst bir adamdı, gidişten daha evvelden beri şikâyetçiydi. Şimdi kendisine, işte, Samed Ağaoğlu da katılıyordu.

Yalnız, hikâyenin daha iyi anlaşılabilmesi için bir parantez açmaya lüzum vardı. Sanayi Bakanı, D. P. Genel Kurulu üyesi, Manisa milletvekili Samed Ağaoğlu bahis mevzuu gün yatağından kalktığında bütün yukarda sayılanlardan başka bir şey, daha görmüştü. Döviz komitesinden uzaklaştırılmıştı, demir tevzii işi elinden alınmıştı, bitip tükenmek bilmeyen taleplerine karşı Maliye Bakam ' hayır" diyordu Döviz komitesi, demir tevzii işi.. Samed Ağaoğlu bunlardan uzak kalınca D. P. nin işlerinin iyi gitmediğini vukufla gördü.!

Benderlioğlu - Ağaoğlu mülakatında heyecanlı tavırlarıyla asıl konuşan Sanayi Bakanı oldu. Bir çare bulmak lâzımdı. Genel İdare Kurulu partinin en yüksek kademesi değil miydi ? O vaziyet almalıydı. Şimdiye kadar Kurul tamamiyle hareketsiz kalmış, kendisini Genel Başkanın elleri arasına bırakmıştı. Artık silkinmeli ve Genel Başkan üzerinde kudretini göstermeliydi. Samed Ağaoğlu bakanlıktan ayrılacaktı. Genel 1dare Kurulu üyesi olarak, Manisa milletvekili olarak, nihayet bir D. P. li olarak çalışacaktı.Memleketin hali gözlerin önündeydi. Nereye gidiyorduk ? Bütün hürriyetler elden kaçırılıyordu. O gün Benderlioğluyla Ağaoğlunu dinleyenler, kendilerini iki koyu muhalifin muhaveresine şahid oluyor sanırlardı. Samed Ağaoğlu, partiyi hakikaten bir hale yola sokmağa çalışanlar arasında yerini alacaktı.

Samed Ağaoğlu
Işıksız yıldız

Gayrimenmunlar

Doğrusu istenilirse Samed Ağaoğlu Benderlioğluyla görüşmeye giderken, buz üstünde dolaşmadığını biliyordu. D. P. irinde vaziyeti olduğu gibi gören ve Zaferin yavelerinden artık usanmış, kuvvetli bir grup kendini yavaş yavaş belli ediyordu.

Haftanın içinden

EVİMİZE NİZAM VERME ZAMANI

Metin TOKER

Kıbrıstaki son hâdiseler karşısında hep birlikte nasıl üzüldüğümüz, orada haklı dâvaları uğrunda şehid düşmüş kardeşlerimizin ıstırabını yüreklerimizde ne kadar canlı olarak duyduğumuz ortadadır. Elem, bütün Türk milletinin elemi oldu. En masum şekilde, elinde silâh niyetine çakı dahi bulunmaksızın, inandığı fikirlerin sadece bir gösterisini yapmak isteyen, bundan başka maksadı olmayan bir kütlenin üzerine ateş açılmasını içimizden hiç kimse yirminci asrın batı medeniyetine uygun görmedi. Uygun da göremezdik; zira hareket, yirminci asrın batı medeniyetine hakikaten uygun değildi. Şimdi, İngilteredeki Kıbrıslı Türkler Londra sokaklarında bir yürüyüş yapmağa hazırlanıyorlar. İngiliz başkentini, ellerinde bayraklarımız ve dövizler bir baştan ötekine dolaşacaklar, ne istediklerini canlı şekilde gösterecekler. Ümit ediyoruz ki İngilteredeki bu neviden her harekette olduğu gibi Kıbrıslı Türkler de bizzat polislerin açtıkları yollarda rahatça ilerliyecekler, Kıbrısın Yunanlı veya İngiliz değil, Türk olduğuna dair inançlarını ifade edeceklerdir. Bir inancın şiddete başvurulmaksızın, ama gürültüyle ve gösterişli bir tarzda belirtilebilmesi yirminci asrın batı medeniyeti tarafından en tabiî insan hakkı olarak kabul edilmektedir.

Fakat bu hakikatlerin bizi düşündüren bir başka tarafını görmemezlikten nasıl gelebiliriz? Biz, kendi memleketimizde, bir inancımızı "şiddete başvurulmaksızın, ama gürültüyle ve gösterişli bir tarzda" ifade etmek hakkına maalesef malik bulunmuyoruz. Hattâ bir yerde sükûnetle toplanıp, bir hatibin memleket meseleleri üzerindeki fikirlerini dinlemek imkânı elimizden alınmıştır. Toplanamıyoruz, gösteri yürüyüşü yapamıyoruz. Bu mevzudaki kanunda tatbikatı, el sıkmayı suç sayacak mahiyette olmuştur. Kıbrısta toplantı yapan Türklerin üzerine ateş açılmasını, son derece haklı olarak beğenmemek iyidir. Ancak itirazımız çok daha kuvvetli olabilir, sesimiz daha iyi duyurulurdu.; eğer bizim kendi memleketimizde emniyet kuvvetlerinin böyle bir hakkı, gösteri yapan silâhsız, masum kütlelere gerektiği takdirde ateş açma hakkım ellerinde tuttukları, bir kanunun bu hakkı onlara verdiği hakikat bulunmasaydı... Batı medeniyeti mahallesinde oturmak niyetimizi muhafaza ediyorsak, evimize nizam vermek zamanı gelmiştir.

Zaten görmemeye nasıl imkân var ki, bir müddetten beri batılı müttefiklerimizin bize karşı davranışları, Fransızların dilimize de geçmiş meşhur tabirleriyle "bon pour l'orient = şark için iyidir" bir davranıştır. Açık haklarımıza gösterilen aynı derecede açık anlayışsızlık, umumiyetle çocuklara karşı kullanılan usullerle örtülmeğe çalışılıyor. İktidar organları tarafından büyük manşetlere, övünme dolu başyazılara mevzu olan teselli mesajları bize tahsis ediliyor. Halbuki bunlar batı camiasında yer almış milletlerin ve hükümetlerin birbirleriyle münasebetlerinde görülen, tatbik edilen, makbul sayılan şeyler değildir. Memleketimizi ziyaret edenler bir takım "allerji"lerimizi tedavi etmeye dikkat gösteriyorlar". 'Kendi usullerini bırakıp bize uymakla -İktidarı tedirgin etmemek gibi meşru bir mazerete sahip görünmelerine rağmen millet olarak bizi kırıyorlar; sonra da ' bunun, farkına dahi varmıyorlar.

Ama, kabahati onlarda nasıl bulabiliriz? Evimizin içinde batı medeniyetinin nizamını kurmadığımız, o nizam içinde yaşamaya ciddi surette başlamadığımız müddetçe bizi kendilerinden saymamalarını tabiî karşılamağa mecburuz. Herkes Sputnik veya Explorer ile meşgulken, hidrojenden enerji çıkarmaya" Veya kutupları keşfe çalışırken, Kar Adamı muammasını çözmek için heyetler seferber ederken biz Hüseyin Nail Kubalı ile Zeki Zereni kendimize dert edinirsek batı mahallesinde oturmak hakkımızı nasıl ileri süreriz? Bir beynelmilel konferans için, gelen heyetlere ilk iş olarak "aman, elçiliklerinizde toplantı yapıp muhalefeti veya sevimsiz gazetecileri çağırmayın, İktidar erkânı gelmez, rezil olursunuz, üstelik hava bozulur" tenbihatını yaparsak batılı devlet adamı kendini, nasıl olur da batıda hissedebilir? Nasıl olur da bizlere o gözle bakabilir?

Birgün çocuklarımızın, bizim bugünkü meselelerimize bakıp güleceklerini bilmek için kâhin olmaya lüzum yoktur. Acı olan, çocuklarımızın yarın gülecekleri meselelerimize batıda şimdi tebessüm edilmesidir. Bunu, daha uzun müddet bilmemezlikten gelemeyiz. Zira, gecen her gün, halen uzaklaşmakta olduğumuz batı camiasına avdetimizi ilerde güçleştirecektir. Şapka inkılâbımızdan otuz sene sonra batılı karikatüristlerin bizi, başımızda bir fes, çizmelerine mani olamamışızdır. Türklerin Demokrasiye lâyık olmadıkları, Türklerin şarklı olmaktan çıkamadıkları yolunda bir inancı seneler değil, belki asırlarca Bilemeyiz. O neviden inançlar güç yerleşir ama, yerleştiklerinden de güç çıkarılır.

Meselelerimizi şark usullerine göre halletmek sevdasını mutlaka terketmek, kendimizi toplamak, cemiyetimize bir çeki düzen vermek zorundayız. Biz memleketimizde miting yapamazken Kıbrıslı Türkler için bu hakkı talep etmemi/deki garabet, Dış politikamızın niçin son senelerde hüsrandan başka şey getirmediği, nin tipik misalidir. Açık haklarımız böyle garabetler yüzünden zarar görüyor. İşin aslı şudur ki Kıbrıs Türkleri de, biz Türkiye Türkleri de yirminci asır batı medeniyetinin insanlara tanıdığı haklara sahip olmalıyız. Buna evvelâ biz inanacağız, sonra da dünyayı inandırmaya elbirliğiyle çalışacağız.

"İktisadi İstiklâl", "Yeni bir vatan kurmak", "Mutfakta elleri yağ içinde, yarının mamur ve müreffeh Türkiyesini kurmaya çalışmak", "Görülmemiş Kalkınma", "İspat hakkından evvel Azot fabrikası"... Bunlar ücretli propagandacıların ağzında iyidir ama, bir idarenin "memleket idare etme prensipleri" olurlarsa hatayı söylemek bir yurttaşlık vazifesidir. Dünya öyle bir konjonktür içindedir ki, batının senelerce evvel hallettiği meseleler üzerinde, hem de geriliyerek vakit kaybetmek imkânımız yoktur. Evimizin bulunduğu mahallenin nizamlarına, örf ve âdetlerine uymak zarureti içindeyiz. İçerde başka olup, d işarda başka görünemeyiz; içerde kendimize tanımadığımız hakların bütün bir dünya için temini yolunda savaşanların arasında bize yer vermezler.

İşin acı tarafı, bugün iş başında bulunanların bu basit hakikatleri partilerinin iş başına geçmesinden evvel bize, bu satırların yazarına ve onun nesline bizzat öğretmiş olmalarıdır. Bugün iş başında bulunan partinin Genel Başkanı Ankarada şöyle diyordu:

"— Biz tanzimattan beri hak, hürriyet, adalet, müsavat esası üzerinde bu memleketin güzide evlâtlarını su dakikaya kadar feda etmekle vakit geçirdik. Bunu kökünden halletmek için daha ne kadar bekliyeceğiz? Başkalarının yüz, yüzelli sene evvel hallettikleri meselelerin yüz seneden beri peşindeyiz ve hâlâ bir netice alamadık. Artık Türk Milletinin bu dâvasını katiyetle hallettik diyecek zamana geldik. Bunu tahakkuk ettirdikten sonra diğer iktisadî ve mali meseleleri de ele alacağız."

Ne var ki o gün takvim, 31 Mayıs 1948 tarihini gösteriyordu.

Hemen herkes dolgundu ve bu işlerin böyle gitmiyeceği hakikati hergün biraz daha iyi ortaya çıkıyordu. İç politikada, dış politikada ve bilhassa iktisadî politikada başarısızlıkları hissetmek için muhalif olmaya asla lüzum yoktu.

Böyle düşünenler -ki bunlar »samimî Demokratlardı ve D. P. yi seviyorlardı sık sık toplanıyorlar, aralarında dertleşiyorlar, bir çare arıyorlardı. Rayından çıkan tren, yoluna tekrar nasıl sokulacaktı? Üzerinde durulan fikir, partinin, icra organı karşısında vaziyet alması, onu murakabe etmesiydi. O takdirde vazife, herşeyden çok Genel İdare Kuruluna düşecekti.

Sonra, meşhur tâbirle "Adnan Beyin etrafı'' vardı. Bir zamanlar Mükerrem Sarolun rolünü şimdi Namık Gedik almıştı. Menderes bir çok hâdiseyi Dr. Gedikin vehimli gözleriyle görüyordu. Halbuki Genel Başkanın pencereleri hakikate açılmalıydı. Doğrusu istenilirse bunda gerçek payı yok değildi. Ama, bahis mevzuu olan daha ziyade "gözde bulunma" savaşıydı. Dr. Sardlu partinin büyük derdi sayıp onun ayağını kaydıranlar, Dr. Sarolun yerim aldıklarında tıpkı Dr. Sarol gibi davranmışlardı. Zaten Dr. Sarol da istihlâf ettiği Ağaoğlundan başka türlü mü hareket etmişti? Bu bakımdan "Adnan Beyin etrafı" artık ikinci derecede bir mesele olmaya başlıyordu. Topyekûn bir ıslahata ihtiyaç vardı ve şu Bütçe müzakereleri geçtikten sonra bir şeylerin yapılmasına çalışılacaktı. D P. prensiplerine avdet etmeliydi.

Parti mekanizması ele geçirilebilir miydi? Yani, ciddi Demokrasilerde olduğu gibi hükümet "partinin hükümeti" olur ve parti "hükümetin partisi" hüviyetinden kurtarılabilir miydi? Meselenin esası bu sualde yatıyordu. Bir Başbakan değişikliği kimsenin hatırına gelmiyordu. Ama Başbakan, ilk başta şu antidemokratik gidişten alakonulmalı, D. P. prestijini bulmalıydı.

Atıf Benderlioğlu
***İyi** niyet kâfi mi?*

Samed Ağaoğlu parti **içinde** böyle bir cereyanın mevcudiyetinden haberdardı.

Sütten ağzı yananlar

Ancak, cereyanın başında değil **de** içinde bulunanlar Samed Ağaoğlunu tanıyorlardı Ağaoğlu kabine dışı bırakıldığında, 1954 seçimlerini takiben ciddî muhalefet yapmış, antidemokratik tedbirlere karşı Karaosmanoğluyla birlikte cephe almıştı. Onun o tarihlerde Ankara Palasta Çelikbaş-Kalafat çiftiyle yaptığı görüşme biliniyordu. Çelikbaş-Kalafat çifti kabineden bulunmasına rağmen, "Adnan Beyin etrafı"na karşı mücadeledeydi. Fakat sonradan Ağaoğlu : İşletmeler Bakanlığı kendisine verilince bambaşka bir zihniyetle mücehhez olarak politika arenasına atılmıştı.

Hepsi bu değildi. Menderes III. kabinesi Grupta bilinen tarakayla devrildiğinde Samed Ağaoğlunun da dahil bulunduğu bir "Bakanlar Grubu" isyan etmişti. Böyle şey olur muydu? Başbakan kendilerini feda edivermişti. "Bakanlar Grubu" toplanmış ve ortaya bir de Kuran çıkarıp el basarak yemin etmişti: Menderesin kabinesine girmiyeceklerdi. "Bakanlar Grubu" Osman Şevki Çiçekdağ, Emin Kalafat, Samed Ağaoğlu ve Sıtkı Yırcalıdan müteşekkildi. Fakat kabine kurulunca, hakkında tahkikat açılacak olan Sıtkı Yırcalının dışında, bir Osman Şevki Çiçekdağ bakanlığı reddetmişti. Ağaoğlu ve Kalafat, yalnız güzel sözlerini değil, Çiçekdağa "Çiçekdağım" diye ettirdikleri ve ettikleri yemini de unutmuşlar ve kırmızı plâkalı arabalarında kalmışlardı. Benderlioğlu, Çiçekdağın en yakın arkadaşı sıfatıyla bu hikâyeyi herkesten iyi biliyordu. V sonradan Kalafat ve Ağaoğlu bunun "politika'' olduğunu ileri sürmüşlerdi. Doğrusu ya, politikayı böyle anlayanlar bakan olabiliyorlardı ama, parti içinde bir harekette peşlerin-; den kimse gitmiyordu.

Çiftlikteki yemek

Buna rağmen bir çok samimî Demokrat. Ağaoğluna bir defa daha şans verdi. Nitekim döviz komitesinden uzaklaştırılan ve demır tevzii

Çiftlik Merkez Lokantasından bir görünüş
*Siyasî buhran Kazanlarının kaynadığı **mutfak***

MAŞALLAH BAY YIRCALI!

Basın _ Yayın ve Turizm Bakanı Sıtkı Yırcalı şimdi lütfen zahmet etsin ve şu satırları bizimle beraber okusun:

"Genel İdare Kurulu üyesi olarak, mebus olarak sizi, çok kahir bir ekseriyetle seçimleri kazanmanızdan dolayı tebrik eder, ben de aynı şekilde kazanan Manisanın mebusu sıfatı ile hepinizi selâmlarım. Demokrat Partinin tesanüdü, birbirine kenetlenmiş olması islerimizin muvaffakiyeti bakımından en bellibaşlı sebebi teşkil edecektir. Demokraside muhakkak muvaffak olmak azim ve tesanüdümüz bize çok daha hizmet imkânını verecektir.

Demokrat Partinin sinesinde ilk bitaplarımdan birinde demiştim ki, "Bu partiye girdiğim için şeref duymaktayım. Alnım şerefle yükselmiştir." Tevfik Heri arkadaşım dedi ki: "Demokrat Partili olmak büyük şereftir." Ben de diyeceğim ki, Demokrat Partinin en büyük şerefi partili olarak hizmet etmektir.

Partimizin icraatından Türk milleti memnundur. Sevaplarımız günâhlarımızdan çok fazla olduğu için memnundur. Seçime giderken Allah Türk milletinin hayrına olanı ihsan etmiştir. Milletin basireti ve Demokrat 'Partiye olan itimadı şimdiden sonra da devam edecektir."

Bu sözlerin "devlet nizmeti", "hükümet icraatı", "icranın milleti tenviri" île bir alakası var mıdır? Samed Ağaoğlu bir D. P. kongresine gitmiş, partisi mensuplarına bunları söylemiş. Bir çok partili bir çok kongrede bunun gibi bir çok lâf ediyor. Meselâ Şemsettin Günaltay da C. H. P. nin Kasımpaşa kongresinde konuşmuş, orada delegeler "Bize Kasımpaşalı, eli maşalı derler" demişler. Ama niçin A.A. onları değil de Samed Ağaoğlunun sözlerini bültenine alır, niçin radyo Pazartesi akşamı bunları okur? Bu mudur "Devlet Radyosunun tarafsızlığı", bu mudur "partizan olmayan idare?"

Evet Sayın Yırcalı, "demokrasi ve hürriyet rejimine sadakatle bağlı olmak 'tan bahsetmek kolay. Ama, "demokrasi ve hürriyet rejimine sadakatle bağlı olmak"ın icaplarını yerine getirmek? O, biraz güç geliyor değil mi?

Öyledir Sayın Yırcalı! İnsan Olimpus dağında bir takım tanrılar m bulunduğunu tevehhüm ederse hakikaten güç gelir.

işi elinden alınan Sanayi Bakanı istifa etti. Fakat İstifası resmen açıklanmadı. Adnan Menderes parti içindeki hareketten haberdar olmuştu. Gayrımemnunların üzerine yürümekte, böylece iki cephede birden döğüşmekte fayda yoktu. Üstelik, meselâ Samed Ağaoğlunu da iyi tanıyordu. Halledilmiyecek bir mesele mevcut değildi.

Gecen haftanın sonlarında Samed Ağaoğlunun evinden gazetecilere, Bakanın istifası teyid edildi. "Genel İdare Kurulu Grubu" mensupları bir araya gelmekte devam ediyorlardı. Vaziyeti birlikte gözden geçiriyorlar, ne yapılması gerektiğini kararlaştırıyorlardı. Kritik Cuma günü, İşte böyle gelip çattı.

O gün öğle, vakti, saat bir civarında, Ankaradaki Çiftlik lokantasına dört kişilik bir grup girdi. Siyasi buhranlarda daima bahsi geçen lokanta tenhacaydı. Grup. masa ayırtmış olmadığından, ileriye doğru yürüdü. Garsonlar koşuştular. Önde Samed Ağaoğlu ve Kemal Zeytinoğlu vardı. Onları Atıf Benderlioğlu ile gene Genel İdare Kurulundan Hüseyin Fırat takip ediyordu. "Yüksek Demokratlar"a lokantanın sağ tarafındaki en dip masa verildi. Orada rahatça konuşabilirlerdi.

Müstafi Sanayi Bakanının yüz hatları gergindi. Memnun olmadığı ve kararsız bulunduğu anlaşılıyordu. Masada da en köşeye oturmayı tercih etti. Ateşli olan ve en çok konuşan Atıf Benderlioğluydu. Hüseyin Fırat ise, davet sahibi vaziyetirideydi. Nitekim garsona yemekleri o söyledi, Samed Ağaoğlu, gamım dağıtmak inin bir duble rakı içecekti. Ötekiler Kilis şarabım tercih ettiler. Salata, beyaz peynir, turşu.. Günün yemeği talaş kebabıydı. Ondan yiyeceklerdi.

Aradan yarım saat geçti ve bir buçukta "beklenen misafir" geldi. Bu, Emin Kalafattı. Emin Kalafat hâdisede bir nevi arabulucu rolü oynuyordu. Başbakanın, kendisinin "Genel İdare Kurulu Grubu" ile buluşacağından haberi vardı Bazı teklifler getiriliyordu. İhtilâf halledilebilirdi. partinin tesanüde ihtiyacı vardı. Muhalefetin ne kadar sıkıştırdığı görülmüyor muydu? Üstelik bir takım ıslahat da yapılabilirdi. Emin Kalafat da bir duble rakı istedi ve diğerleri gibi talaş kebabına iltifat etti. Yemek, fırın sütlâçla sona erdi.

Ertesi gün, Samed Ağaoğlunun istifasından bahis yoktu. Yeni Devlet Bakanı D. P. kongresinde bulunmak üzere Bursaya hareket etmişti.

Sütten ağzı yananlar İçin yoğurdu üflemenin de pek faydası olmamıştı.

Tesanüd tezahürü

Oyunun ikinci kısmı Bursada cereyan etti. Kongreye yalnız Samed Ağaoğlu değil, D. P. Başkanı Adnan Menderes de katılıyordu. Nitekim Esenboğa yerine Etimesuttan kalkan bir sivil uçak Pazar günü Genel Başkanla maiyeti erkânım Bursaya götürdü. Yeni Devlet Bakanı otomobille Bursaya daha evvel varmıştı. Menderesi hava meydanında karşıladı. Güzel bir gündü. Hava o kadar ılıktı ki Ağaoğlu pardesü dahi giymemişti. Elleri, kruvaze gri elbisesinin ceplerinde, başı öne eğik.; kafilenin ikinci kademesindeydi. Hiçi gülmüyordu. Önde Menderes ile Bursa Valisi Çağlayangil gidiyordu. Çağlayangil de şapkasıyla, tıpkı Başbakanın elle yaptığı gibi, halkı selâmlıyordu. Yeni Devlet Bakanı bu selâmlara da katılmadı.

Kongrenin sakin cereyanı için bütün tedbirler alınmıştı. , Nitekim konuşmalar tesanüd havası içinde geçti. Adnan Menderes partisi içindeki gayrimemnunlara açık taviz vermeye kendisini mecbur hissetti. Antidemokratik bazı tedbirler alınmıştı, ama bu, Muhalefetin zorlaması neticesiydi. İktidarı böyle antidemokratik tedbirler almaya zorlamak vatanseverlik değildi! Ama D. P. gene de prensiplerim inkâr etmeyecek ve durmasını bilecekti. Birdik, birliktik, birlik kalacaktık. Aynı sözler Tevfik İleriye de söyletildi. Fakat eski Başbakan yardımcısının yıldızının söndüğü açık olarak görülüyordu. Sonra Samed Ağaoğlu konuştu. Bütün sıfatlarını saydı, bir teki müstesna: Devlet Bakanlığı. Böylece tekrar kabinede yer almasının arızî olduğunu, yapılan vaadlerin tahakkukunu beklediğini hissettirmek istiyor olmalıydı. Bir partili hüviyeti içindeydi. Kongrede bulunanlar Menderes ile Bakanı arasındaki soğukluğu hissetmekten kendilerini alamadılar.

Böylece, son günlerin dedikodulu hâdisesi yatışıyordu. Ama D. P kazanının kaynadığında zerrece şüphe yoktu. Bunu bizzat Menderes de mü şahede etmişti. Partinin gidişinde görülecek bir değişiklik hiç kimseyi şaşırtmamalıydı. Bu değişiklik Ağaoğluların gayretiyle olacak değildi. Menderes bin tane Ağaoğlu ederdi. Fakat Grupta, parti kademelerinde ve kabinede yıpranmamış, ıslahat ta raftarı, vaziyetten haklı olarak gayrimemnun şahsiyetler vardı ve bunlar seslerini ciddi şekilde duyurmaya başlıyorlardı. Üstelik memnuniyetsizlikleri kriz halinde, meselâ kabine dışı bırakıldıklarında demir tevzii işi alındığında veya döviz ko mitesinden uzaklaştırıldıklarında başlarına vurmuyordu. Kanaatleri', samimî ve ciddî müşahedeye dâyanıyordu.

Meşhur tâbirle günler, D. P. için, Bütçe konuşmalarından sonra gebeydi.

Dış politika

Yeni âdetler

Geçen haftanın sonunda bir gün meşhur Amerikan *A.P.* ajansı bir haberi yayıyordu. Haber ertesi gün dünyanın bir çok büyük gazetesinde çıktı. Türkiyede, Muhalefette olan Cumhuriyet Halk Partisi bir tebliğ yayınlayarak Demokrat Parti İktidarının dış politikadaki tutumunu tenkit etmişti. A. P. bilhassa füze üsleri mevzuundaki mütalealar üzerinde duruyor ve Muhalefetin bu Üsleri faydalı görmekle beraber kararın B. M. M. tarafından alınmasını istediğini bildiriyordu. Ajans ayrıca, tebliğde bulunan ve iktisadi vaziyetin hükümeti dış politikada irade ve İstiklâl sahibi olmak vasfından mahrum ettiği endişesini de dikkate şayan sayıyor ve belirtiyordu. Fakat A. P nin telgrafının alâka uyandırıcı tarafı bunlardan ibaret değildi. Dünyanın en büyük ajansı, İkinci Dünya Harbinden sonra Türkiyeyi Batıya ilk bağlayanın "Cumhuriyetçilerin İsmet İnönüsü" olduğunu da hususî bir itinayla kaydediyordu.

A. P. nin dünyaya bu telgrafı vaymasından bir kaç gün sonra Türk radyoları. Başbakan Adnan Menderesin cevâbını Türk milletine bildirdiler. Adnan Menderes C. H. P. den "nötralist bir politika takibine mi taraftar olduğunu" soruyordu. A. P. Ajansının anladığım, Başbakan Adnan Menderes sezmemiş miydi? Yani C. H. P. nin nötralist bir politika takibini tavsiye etmediğini, Batıyla Türkiyenin kader birliği yapmasını tamamiyle tasvip ettiğini, fakat bugünkü dış politikamızın bu esasın ö-

Bülent Ecevit

İstidatlı çırak

İnanılmayacak bir talep

Hayretten donmamak mümkün değil. Her partiden bir kısım milletvekili bir kanun teklifi yapmış. Teklifin esası şu: Gecen devre milletvekilleri, Meclis 1057 se--esinde fesholunduğu halde 1958'e alt tahsisatlarını avans olarak çekmişler. Paraları da muhtemeldir ki yemişler. Şimdi, bu avansların tahsil edilmemesi, daha doğrusu Ziraat Bankasına İade olunmaması isteniliyor.

Böyle bir teklifin düşünülebilmiş olması dahi insanı dehşete düşürüyor. Milletvekilleri bu milletten en çok para alan insanlardır. Diyorlar ki "Yükümüz ağırdır", diyorlar ki "masrafımız fazladır", diyorlar ki "geçim şartları zorlaşmıştır." BU sebepler -aslında da sebep bile değildir ya..- haydi kabul edilsin. Ama bir milletvekilinin almaya hak kazanmadığı bir meblağı muhafaza etmesini anlamaya imkân yoktur. Bilinmesi lâzımdır: Kim, kimin parasını kime bağışlıyor?

Eğer milletvekilleri bu milletin bir takım kimselere binlerce lira hediye edebilecek kadar zengin olduğu kanaatindeyseler, lütfen zahmet etsinler memur maaşlarına zara yapsınlar, ikramiyeleri çoğaltsınlar, vergileri indirsinler, tekel mamullerini ucuzlatsınlar. Yok, sıkıntı içindeysek, tasarrufa riayet mecburiyetindeysek kemerlerimi/J hep beraber sıkalım. Teklifin taraftarları şöyle diyeceklerdir: Milletvekilliği dört senedir, geçen Meclis erken feshedilmiştir, milletvekilleri hesaplarını dört sene üzerinden yapmışlardır, hesapları 'altüst olmuştur! Bir defa, milletvekilliğinin hesaba, kitaba dayanan tarafı olmamak gerekir. İkincisi, Meclisi feshetme kararını bizzat milletvekilleri almışlardır.

Hadisenin akıl durduran tarafı, böyle bir teklifi her partiden milletvekillerinin nasıl olup ta yapabildikleridir. Allahtan ki C.H.P. Grubu bir karar alarak bu teklife karşı şiddetle muhalefet edilmesini kararlaştırmıştır. Aynı şeyi D. P. Grubundan da millet bekliyor.

Ama, o kadar değil, Partilerin haysiyet divanları, milletin parasını bu şekilde sarfetmek yetkisini ellerinde tuttuklarını sanan milletvekillerinin kulaklarını şöyle bir hükmek vazifesiyle karşıkarşıyadır. Zira haysiyet divanları, işte böyle zihniyetleri disiplin altına almak için kurulmuştur. Liderle fikir ihtilâfında olanları partilerden kapı dışarı etmek için değil!

İsmet İnönü

Dış politika üstadı

tesindeki tatbikatıyla hemfikir olmadığını, zira bunun milli menfaatlere zarar verdiğine inandığını Adnan Menderesin tebliğden çıkarmamış olması tamamiyle imkânsızdı. Zira tebliğ son derece açıktı. Nenin beğenilmediği gerekli vuzuhla anlatılıyordu.

Uzun müzakereler

Muhalefetin Meclis Grubu dış politika meselelerinin müzakeresini bir celsede değil, uzun celselerde tamamlamıştı. Bir çok hatip konuşmuştu. En sonda İsmet İnönü .Türkiyede dış politikadan en iyi anlayan adam- fikrini söylemişti. Tebliğin hazırlanmasına bundan sonra girişilmişti. O işle de bizzat İsmet İnönü, yanına Bülent Eceviti alarak yakından meşgul olmuş, sonra metin Gruptan geçirilmişti. Asla mübalâğa edilmeksizin pek âlâ denilebilirdi ki, tebliğ dört başı mamurdu. Bütün aktüel meseleler ele alınıyor ve bunların üzerinde yalnız Muhalefetin değil, aynı zamanda aklıselimin sesi duyuruluyordu. Hakikaten dış politika tatbikatının iyi olmadığını görmek son derece kolaydı. Neticeler ortadaydı. Nitekim tebliğde sırayla NATO, Kıbrıs meselesi, Bağdat Paktı ele alınıyor, aksak bulunan taraflar belirtiliyor, sonra umumî bir hükme varılıyordu. Umumî hüküm şuydu: Dış politikada başarı kazanılmamasının iki sebebinden biri iktisadî vaziyetin handikapı, diğeri demokratik rejime itibar etmemekte hükümetin ısrarı yüzünden zayıf düşmemizdi. Üstelik hükümet Büyük Meclisi dış politika meselelerinden haberdar etmiyordu. Bu yüzden C.H.P. dış politikada hü-

kümetin tatbikatıyla beraber değildi. Seçmen ekseriyetini temsil eden Muhalefetin bu görüşünden dost, düşman herkes haberdar olmalıydı.

İlk defa...

Böylece C. H. P. muhalefeti ilk defa olarak dış politikada hükümete karşı ciddi bir vaziyet alıyordu. Bir tek noktada C. H. P. ile D. P. hem fikirdi: Türkiye, batı camiasının bir rüknüydü, rüknü kalmalıydı. Ama bunun ötesinde, hele hâdiselerden C. H. P. haberdar kılınmadığı müddetçe Muhalefetin ve bilhassa İsmet İnönünün desteğinden hükümet kendini mahrum bilmeliydi. Halbuki Türkiyede İsmet İnönüsüz dış politika yapmanın zor, İsmet İnönülü dış politika yapmanın daha kolay olduğunu başta Menderes, pek çok kimse biliyor olmalıydı. Hakikaten geçen seneki Bahar Havası günlerinde Amerikan sefirine Menderes ve İnönünün beraber hitap etmeleri bambaşka tesir yaratmıştı. Nitekim o günlerde hükümet Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreterim İnönünün evine yolluyor ve kendisini dış politika gelişmelerinden ' haberdar ediyordu. Sonra, Muhalefet partileri arasında işbirliği müzakereleri başladığında Menderes bu yolu kapamıştı. O tarihte Muammer Çavuşoğlunun bahis mevzuu ettiği meşhur bahane Muhalefetin Cumhurbaşkanını tebrik etmeme af de yoktu. Mesele sadece his meselesi olmuştu. Şimdi, Muhalefeti de, Meclisi de haberdar etmeden dış politika yürütmek gayreti devam ediyordu. Gayretlerin neticesi ise ortadaydı. "Görülmemiş Zafer", sadece Zafer sütunlarındaydı.

Muhalefetin dış politikaya, dış politika bu halde kaldıkça muhalefet edeceğini kestirmek son derece kolaydı. C. H. p. muazzam bir seçmen kütlesini temsil etmesinin verdiği kuvvetle konuşuyordu. Zaten bir müddetten beri "Dış politika tabudur" gibi bir tek parti akidesini kapı dışarı etmiş zihniyet kendisini gazete ve mecmua sütunlarında göstermeye başlamıştı. Onların aklıselime uygun ve daima doğru çıkan, tahakkuk eden fikirleri umumi efkâra bir istikâmet veriyordu. Partilerin bu yola girecekleri muhakkaktı, zira akıl için tarik birdi. Nitekim C. H. P. nin tebliği sadece yurtta değil, her tarafta alâka uyandırdı. Türkiyenin "Jimenez + United Fruit" tarafından idare edilen tipteki memleketlerden olmadığı her geçen gün biraz daha iyi ortaya çıkıyordu.

Bursadan cevap

Muhalefetin tenkidlerine Menderes Bursadan cevap verdi. Fakat söyledikleri daha ziyade, C.H. P. nin bahis mevzuu etmediği fikirleri ona maledip bunları reddetmek, mahiyetindeydi. Kıbrıs mevzuunda da "her geçen gün bizi taksime yaklaştırıyor" dedi. Halbuki gene Bursada, S Mayıs günü "İngiltere taksime taraftar olmuş, bu hususta açık beyanat yapmış ve hükümetimize teminat vermiş bulunuyor" demişti. Halbuki İngilterenin böyle bir teminat verdiğinden haberdar olmadığı sonradan anlaşılmıştı. Menderes gene, fazla nikbin konuşuyora pek benziyordu.

İktisadi vaziyete gelince, Menderes "yani C H .P Sovyetlerden mi yardım almamızı istiyor" diye sordu. Halbuki tebliğde böyle bir teşvikin t'si yoktu Bilâkis Vatan gazetesinin Ankaradaki diplomatik muhabiri Coşkun Kırca Başbakanın nutkundan bir kaç gün evvel nefis bir gazetecilik yaparak Rusların Türkiye - de tesisler kurmak için Menderes hükümetiyle temasları hakkında son derece alâka uyandırıcı açıklamalar yap mıştı. Bu açıklamalardan sonra Menderes o suali sorunca C.H.P. milletvekili Bülent Ecevit Meclise Başbakan tarafından cevaplandırılması **talebiyle** bir sözlü soru takriri verdi .Genç milletvekili son derece "flegmatik" bir edayla soruyordu: "9 Şubat 1958 günü Başbakanın Bursada C. H. P. için "açık söylesinler, Rusyadan yardım gören memleketler arasına mı girmemizi istiyorlar" diye bir soru sorması Türkiyeye Sovyet kredi ve teknik yardımları için yapılan anlaşmaların Türk hükümetince iptaline ve yeni Sovyet kredi ve teknik yardımları sağlamak için yapılan müzakerelerin durdurulmasına karar verildiğine mi işarettir?"

C. H. P.

Adam olma yolunda

Bu haftanın ortasında bir gün Ankaranın meşhur Anadolu klübünde bir Demokrat ahbabı Cemil Sait Barlasın yolunu kesti.

"-Ee, ahbap, yolculuk var galiba"dedi.

C.H.P. nin Gaziantep adayı, aklına fena bir ihtimal getirerek, biranda merakla;

"-Nereye?" diye sordu.

Öteki devam etti:

"-Yaptığın tenkitlerden sonra,seni C. H.P. de tutacaklar mı? kovmayacaklar mı?"

Egzantrik C. H. P. li Cemil Sait Barlas bir kahkaha attı:

"— Yoo!. O iş, sizde, olur."

Demokrat ahbap başını sallayarak yürüdü. Doğrusu aklı almamıştı. C. H. P. Meclisinin iki üyesi, Barlasla İlhami Sancar sert çıkışlar yapmışlardı. Gerçi söyledikleri tamamiyle başka başka şeylerdi. Fakat mevzu aynı olduğundan fikirleri kolaylıkla karıştırılmıştı. İkisi de C. H. P. Meclis Grubunun dış politikayla alâkalı tebliğini)bahis mevzu etmişlerdi. İlhami Sancar Grubun tebliği neşretmekle selâhiyetini te-

Barlas

Sancar

Barutçu

Gülek

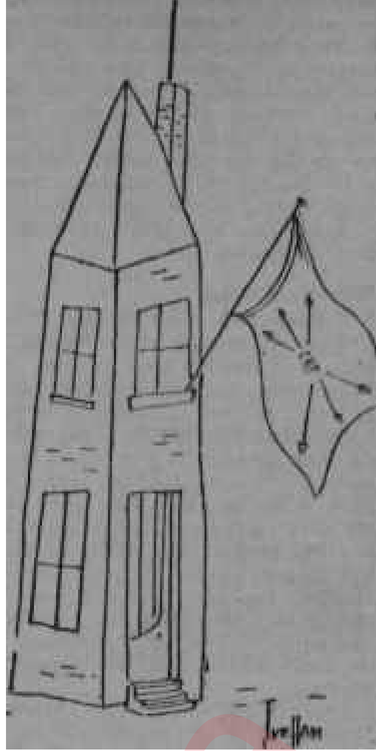
Bardaktaki fırtınanın kahramanları

cavüz ettiğini, zira partinin politikasını ancak parti Meclisinin tâyin edebileceğini söylemişti. Tebliğdeki fikirlere itirazı yoktu. Fakat Grup bunları söylemek hakkına sahip değil. di. Barlas ise tamamile aksi kanaatteydi. Grup bunları söylemek hakkına sahipti. Fakat söylemekte geç kalmisti. Tebliğ, Bağdat Paktı Konferansından evvel yayınlanmalıydı. Şimdi yayınlanması bir mâna taşımıyordu. Bu itirazlar D. P. içinde bir adamı Haysiyet divanına sürüklemeye kafiydi. Fakat C.H.P. de hiç Ur sert tedbire lüzum görülmedi. İsmet İnönü güldü ve bunun hayatiyet ifadesi olduğunu söyledi. Fakat meselenin kapanması bu haftanın ortasına kadar sürdü.

Hakikaten İhami Sancarın yaptığı çıkış -taktik bakımdan hatalı ve tamamile haksız bir çıkış- ve ona Barlasın yanlış olarak katılıyor görünmesi C. H. P. bardağının içinde bir fırtına koparmıştı. Doğrusu istenilirse bu, uzun zamandır su altında kalmış olan bir **"şahıs** ihtilafı"nın tezahürüydü. Genel Sekreter Kasım Gülekle Meclis Grubu Başkan Vekili Faik Ahmet Barutçu geçinemiyorlârdı. Bunu, ikisi de saklamıyordu. İkisi de, birbirinin aleyhinde bulunmaktan zevk alıyordu. Mesele bu yüzden şekil değiştirip Grup-Merkez ihtilâfı haline kolaylıkla geliyordu.

Ulusun rolü

Geçen haftanın sonunda Ulusta Grubun meşhur tebliğinin hemen altında Sancarın tenkidi çıktı. Fakat gazete tenkidi neşretmekle kalmıyor, aynı zamanda mütaleasını da ekliyordu. Gazeteye göre "C.H.P. Meclisiyle, Meclis Grubu arasında vazife ve selâhiyetlerin sert şekilde tartışılmasına yol açılmıştı." Polemik **böylece** başladı. Ulusa Kasım Gülek hâkim olduğundan, münasebetsiz mütalea onun marifeti olarak görüldü. Fakat bütün âkil C.H.P. li**ler İ**hami Sancarı haksız bulmakta ittifak ettiler. Politikayı Parti Meclisi tensip ederdi ama, Grup ta tatbik ederdi. Tebliğ ise politika tesbit etmiyor, hükümeti murakabe vazifesini yerine getiriyordu. Meselenin o fikir cephesi süratle duruldu. Zira herkes Genel Başkanın salâhiyet mevzuundaki fikirlerini biliyordu. İnönü "Merkezi Umumî" zihniyetinin düşmanıydı. Bu zihniyetin İtti**had** ve Terakkiyi sonrada D. P. yi ne hale getirdiğini görmüştü. Grup, teşrii Meclisin bir organıydı. Onun, dışardan, gayrımesul bir başka heyet tarafından idare edilmesini asla kabul edemezdi. Milletvekillerini halk seçiyordu. Grup parti politikası çerçevesi içinde istiklâle sahip bulunmalıydı. Buna mukabil Genel Merkezin elinde, en mühim salâhiyet olarak aday tesbiti vardı. Bunun Grup üzerindeki manevi nüfuzu büyüktü. Onunla iktifa edilmeliydi. Yani parti çalışmalarıyla parlâmento çalısmaları, bir üstünlük meselesi ortaya çıkârılmaksızın pek âlâ hemahenk gi-

C . H . P . DE İKİLİK...

debilirdi. Girmiyorsa, bunun sebebi bir takım şahsi çekişmelerdi. Bunlar ise yakışık almazdı. Giderilmeliydi.

Bu haftanın ortasında, Genel Başkanın bahsettiği şahsi çekişmelerin kolaylıkla giderilip giderilemeyeceği bilinmiyordu. Zira iğbirar, taraflarda kuvvetliydi. Bilhassa Kasım Gülekin şahsi propagandasını zaman zaman parti menfaatlerine tercih ediyor görünmesi, bu hissi yaratması, küçük taktik kullanması sükûneti güçleştirecekti. Genel Sekreter bir türlü, yerinden emin adamların rahatlığına kavuşamamıştı. Buna mukabil Grupta da, "tarafsızlar" blokunun gittikçe kuvvetlenmesine rağmen henüz hava durulmamıştı.

Mamafih eski C.H.P. adam olma yolundaydı. Partinin bünyesi bu neviden çekişmelere mukavimdi ve daha iyisi, bilhassa gençler, fikirlerim açıkça söylemesini öğreniyorlardı. Hem onlar bu işi, yaşlılar gibi, şahsi sebeplere dayanarak yapmıyorlardı. İnönünün devlet adamlığı nisbetinde parti adamı olmadığı herkesin malûmuydu. Eğer parti adamı olsaydı Grubun ve Merkezin temsilcilerinden müteşekkil bir heyetin başına geçer ve partisinin hem Demokratik, hem de disiplinli ve verimli idaresini temin ederdi. Bunu yapamıyordu, beceremiyordu. Ama ihtilâflarda asla sert davranmaması, tolerans göstermesi fikir çarpışmalarından korkmaması, bunlara müdahale ettirmemesi C.H.P. nin en büyük kuvvetini teşkil ediyordu. Daha doğrusu edecekti. Bu bakımdan bardakta yaratılan fırtına belki C.H.P. lileri değil ama, C. H. P. den memleket için bir şeyler bekleyenleri memnun etmedi sayılmaz. Bir kalıp değiştirmesi ancak böyle olurdu.

Üniversite

Gelmiyen zafer

Bu haftanın başlarında gene Amerikanın meşhur A. P. Ajansı, dünyaya Türkiye ile ilgili ikinci Ur haber veriyor ve haber muhtelif memleketlerde yayınlanıyordu. Türk Üniversite gençliği İktidara karşı bir galebe kazanmıştı. Fikirlerini söylediğinden dolayı kürsüsünden politika yaptığı ithamı ile uzaklaştırılan ve kendisine Chicago Üniversitesinden davet vukubulan bir profesör, Hüseyin Nail Kubalı vazifesine iade edilecekti! Haberin yayılmasından sonra günler geçti, fakat Prof. Kubalı Celâl Yardımcının Bakanlığı emrinde kaldı.

Doğrusu istenilirse A. P. Ajansının Prof. Kubalının şahsiyetini de belirterek, yani onu millî plândan çıkartıp beynelmilel sahaya mal ederek yaydığı haber asılsız değildi. Hakikaten İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği gazetelerde Prof. Kubalının vazifesine iade olunacağı yolundaki tahminlerin neşri üzerine bir tebliğ çıkarmış ve "eğer şimdiye kadar sessiz kaldıksa bu, hak ve hakikatin tecelli edeceğine inandığımız içindi" diyerek memnuniyetini belirtmişti.

Birliğin bahsettiği haberler ikisi D. P. ye sempatileri ile tanınan -Prof Egeli ve Prof. Gürkan ikisi vazifeli Prof Tanoğlu ve Prof. Timurdört profesörün telefonla Başbakan tarafından Ankaraya davetleri üzerine şayia halinde çıkmıştı. Başbakan gecen hafta sonunda hocalarla iki kere görüşmüş, kendilerine itibar ve iltifat etmiş, nezdine resmi Cadillac'ı ile celbedip gene onunla göndermiş, İstanbula da müsteşarı tarafından uğurlatmuştı. Görüşmeler samiimi, ''anlayış havası" içinde cereyan etmiş, Menderes "üzüntü"sünü (belirtmişti. Tahmin olunduğuna göre yeni Üniversiteliler Kanunu tasarısı geri alınacak, Kubalı da kürsüsüne dönecekti! Tabii bu, Celâl Yardımcının vazifesinden uzaklaştırılacağı mânasını taşıyordu.

Bunun üzerine Üniversite bir intizar devresine girmişti. Sömestr tatilinin sonuna kadar -Şubat sonu beklenecekti. D. P. havanın durulmasından memnundu. D.P. taktiklerini iyi bilenler ise bu hafta Ankarada Bedri Kökerin _ eski Temyiz Başkanı kulaklarını çınlatıp duruyorlardı. Hakikaten, kısa vadeli Pyrrhus zaferlerin. de şu D. P. nin üstüne yoktu ve D. P. Temyiz Başkanından Profesörüne, insan psikolojisini iyi biliyordu.

Bütçe

Komşuların düellosu

(Kapaktaki maliyeci)

Bu haftanın sonunda, Ankaranın Mebusevleri adı verilen semtinde aralarında tam on bina bulunan birbirinin eşi iki evde oturan iki siyaset adamı pek hummalı bir hazırlık faaliyeti içindeydiler. Hemen hemen kapı komşusu olan iki siyaset adamının yekdiğerine benzer tarafları vardı. Bir defa ikisi de son derece çalışkan insanlardı. Bu talebelik hayatlarında da böyle olmuştu, iş hayatlarında da. İkisi de evlerinin bahçesine düşkün kimselerdi. İkisi de. mazbut aile erkekleriydi. İkisi de hemen hemen ayni yaşlarda Bakan olmuşlardı. İkisi, de aynı bakanlığı işgal etmişlerdi. Yüksek tahsillerini de aynı çatı altında -Mülkiye Mektebi- tamamlamışlardı. Birbirlerine o bakımlardan benzeyen iki siyaset adamının birbirinden ayrılan tarafları birinin Muhalefete, diğerinin ise İktidara mensup olmasıydı.

Önümüzdeki haftanın ortasında, Orta yaşın hemen eşiğinde bulunan bu iki adamı Büyük i Millet Meclisinde düello ederken görecektik. Düello silâhları, ayni fabrikanın mamulâtı olan rakkamlardı. Yalnız bu iki rakam mütehassısı, aynı rakamları iki ayrı dilden konuşturacaklardı. İki rakam cambazı komşunun biraz genci Görülmemiş Kalkınmanın Maliye Bakam Hasan Polatkandı. Diğeri ise C. H. P. adına 1958 bütçesini tenkit edecek olan, bir zamanların genç ve muvaffak Maliye Bakanı İsmail Rüştü Aksal.

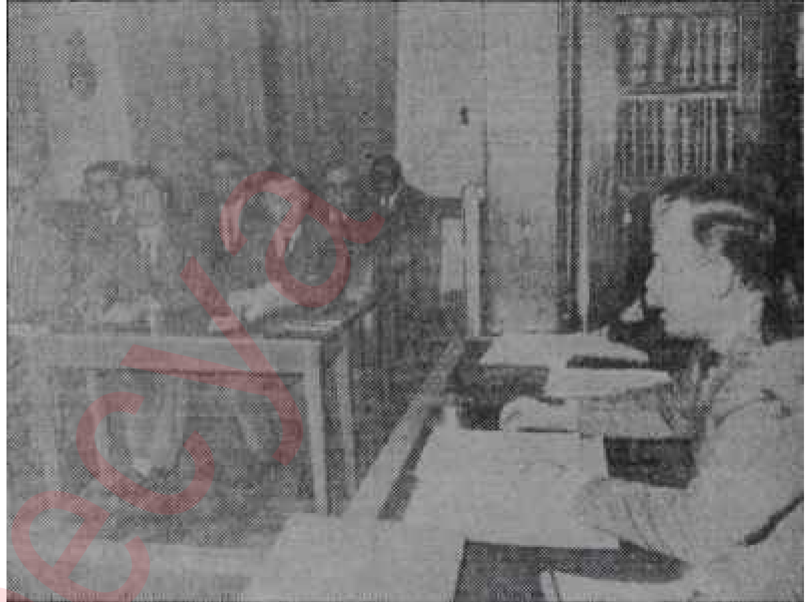
Aylar var ki Mebusevlerindeki güzel bahçeli evin 31214 numaralı telefonu çaldığında bir kadın sesi cevap veriyor ve İsmail Rüştü Aksalı arayanlara kendisinin çalışmakta olduğunu bildiriyor, "kim diyeyim, efendim" diye soruyordu. Doğrusu istenilirse Maliye Bakanının sabah karanlığından akşam karanlığına kadar odasına kapanıp çalıştığını öğrenmek dostlarını şaşırtıyordu. Partisinin İktidar yıllarında İsmail Rüştü Aksalın ne kadar çalışkan olduğu hepsinin malûmuydu ama, partisinin 'muhalefet yıllarında eski Bakan kendisini siyasî bakımdan bir rehavetin kolları arasına terketmişti. Şimdi ondan sıyrıldığı ve milletvekilliği vazifesine dört elle sarıldığı anlaşılıyordu. Gerçi İsmail Rüştü Aksal bu ! kendisine söylendiğinde gülüyor ' ve "ben çalışmaya çalışıyorum" diyordu ama, önümüzdeki haftanın İçinde Meclis kürsüsünden C. H. P. adına yapacağı bütçe tenkidine iyi hazırlanmak için gecesini gündüzüne kattığı bir hakikatti.

Ankara genç miletvekili aylardır evine kapanmış çalışıyordu. Bütçe encümeninde bile sık sık görünmüyordu. Ama encümene geldiği zaman mevcudiyetini kolayca hissettiriyordu. Yaptığı konuşmalar ve hele sorduğu sualler, Parlâmento dışında geçen yedi yıllık devre zarfında sabık Maliye Bakanının, günlük geçim ve meşhur rehavetine rağmen, iktisadî hayatın seyrini yakından takip ettiğini gösteriyordu. Encümende yaptığı konuşmalardan birinde birkaç cümle içinde Türk iktisadiyatının tam bir tablosunu çizmişti. Daha mühimi, mutad nezaket ve itidalini rakiplerine de empoze edebiliyordu. Sinirlerine her zaman hakim olamayan Görülmemiş Kalkınmanın şampiyonlarından Polatkan bile bu mutedil havanın tesirinden kurtulamamış ve encümenlerdeki çatışmalar son derece centilmence cereyan etmişti. Aksal ayni sakin havayı Umumî Heyet önünde devam ettirmeye çalışacaktı. Herhalde tam on ev ötedeki komşusu da "1960 de harabe halinde bulunan ve yedi senede mamureye çevrilen vatan" edebiyatının cezbesine

yon üyelerini bile Bakan "Arkadaşlar, ne yapıyorsunuz, böyle birşey yoktur; İsmail Rüştü Aksal kendine has bir taktikle komisyona enflasyonu kabul ettirmek ve ruhlara sindirmek istiyor, böyle bir şey yoktur" diyerek alayla ikaz etmişti. Herşeyi toz pembe gösterme hastalığı bir kere ruhlara sinmişti. Bu durumda B. M.M. Umumî Heyetinde, konuşmaların bir diyalog şeklini alması çok zayıf bir ihtimaldi. Ama ilk konuşmaların nezaket ve itidal içinde geçmesi yine de bir kazanç sayılmalıydı. Böylesine elektriksiz bir havanın yaratılmasında en büyük hisse hiç şüphesiz İsmail Rüştü Aksala ait olacaktı.

Politikacı olmayan politikacı

Ayni çatılar altında ayni hocaların rahle-i tedrisinden geçerek yetişmiş olan iki politikacı bugün İktidar-

Aksal Bütçe Komisyonunda Polatkanı dinliyor
Parayla değil, sırayla

kendisini pek fazla kaptırmayacaktı. Bu havanın diğer hatiplere de sirayet etmesi beklenirdi. Ancak bu itidal havasının, İktidar ve Muhalefet arasında bir diyalog tesisine «imkân vereceği de sanılmamak idi. Görülmemiş Kalkınmanın gedikli Maliye Bakanı, mutad üzere herşeyi toz pembe göstermeğe gene de çalışacaktı. Hataları kabul etmiyecekti. Bir Thorneycroft olamıyacaktı. Muhalefet su götürmez delillerle de ortaya çıksa, Polatkan pembe tablosuna en ufak bir toz kondurulmasına tahammül edemiyecekti. Bu yüzden "sağırlar konuşması" böylece devam edip gidecekti. Encümendeki çok felsefî "Var mıdır, yok mudur?" münakaşası bunun deliliydi. Aksal bin dereden su getiren Polatkana açıkca enflasyon olduğu hakikatini söyletememişti. Bir parça yumuşar gibi olan D.P. komis-

da olanı bilinmez ama, muhalefette olanının okul sıralarındayken politika ile uğraşmak bir an bile aklına gelmemişti. İsmail Rüştü 1911 yılında Kocaelinin Pamukovasında doğmuştu. Ailesi muhitte Müftüzadeler diye tanınıyordu. Babası Rüştü Bey hem ticaret yapar, hem de mahalli politikayla meşgul olurdu. Annesinin adı Naciye idi. Beş kardeşten üç numaralısı olan İsmail Rüştü, ilk tahsilini bu mektepte tamamlamıştı. Politikacı yetiştiren bir mektep olarak meşhur olan bu lisede Server Somuncuoğlu, Emin Kalafat, Cemil Sait Barlas, Yavuz Abadan ve Nedim Ökmen belli başlı arkadaşları olmuştu.

Sınıflarının daima birinci ile onuncusu arasında yer alan İsmail Rüştü, 1930 yılında liseyi tamamladıktan sonra Mülkiye Mektebine girmişti.

Mülkiyede de mazbut ve çalışkan bir talebe idi. 1933 de Mülkiyeyi bitirince Merkez Bankasında memur olarak hayata atılmış, uzun yıllar Maliye Müfetişi olmak için uğraşmış, fakat o zamanlar en az yirmialtı yaşını ikmal etmiş bulunmak kaydı bulunduğundan yirmi altı yaşına kadar bir türlü Maliye Müfettişi olamamıştı. Nihayet açılan bir imtihanı kazanan ve yası da dolmuş bulunan Aksal, Maliye Müfettiş Muavini sıfatıyla vazifeye başlamış, fakat aradan birkaç ay geçtikten sonra yedek subay olarak askere alınmıştı. 1936-1937 yılları içinde askerliğini yapan Aksal 1938 de Maliye Müfettişi olmuş ve 1939 nisanında staj için Hükümet tarafından Parise gönderilmişti. Pariste üç dört ay kalabilen Aksal harbin başlaması üzerine memlekete dönmek zoruyla karşılaşmıştı

1942 de Hazineye müşavir olarak tayin edilen İsmail Rüştü, o zamanlar Londra Büyük Elçisi olan Rauf Orbayın talebi üzerine Londrada kurulan Maliye ateşeliğine gönderilmiş ve 1944 senesine kadar orada çalışmıştı. 1945 basında yurda dönen Aksal, Maliye Bakanlığı Tetkik Heyeti âzalığına getirilmişti.

1945! Bu Türkiyede yeni bir Rüzgârın esmeğe başladığı tarihti. O günlerde İnönünün tek partili sistemden çok partili sisteme memleketi geçirmek için bir takım hazırlıklara giriştiği görülüyordu. Münevver muhitlerde bu hareket destekleniyor, her. kes o işi konuşuyor, münakaşasını yapıyordu. Kocaeli vilâyetinde C.H.P. nin aday göstermeyeceği Ur ara seçimi kararlaştırıldığında . ara seçimleri 1945'te bile yapılırdı, bunları memleket hayatından yok etmek D.P.devrinin görülmemiş icraatı fasilesindendir - İsmail Rüştü Aksalın aklına politikaya atılmak geldi. Adaylığını müstakil olarak koydu. Yirmi dokuz rakibi vardı. Yirmi sekizini yendi, fakat sonuncusuna yenildi. Bu kandıran' Nihat Erimdi.

İsmail Rüştü Aksal seçimleri kaybettikten sonra Ticaret Bakanlığı Teftiş

İsmail Rüştü Aksal gençlik çağlarında

Akıl yaşta değil, baştadır

Fethi Çelikbaş

Ağzına tıkaç sokuldu

heyeti başkanlığına getirildi. Fakat hemen aynı yıl içinde bir Kocaeli milletvekili daha öldü. C.H.P. gene aday göstermiyordu. Pamukovalı Rüştü beyin oğlu vazifesinden istifa etti ve yemden adaylığım koyda. Talihi . yoktu. - Zaten o bölgede talihi hiç olmadı-. Amiral Şükrü Okana karşı seçimi sadece on rey farkla kaybetti. Fakat 1946'da C.H.P adayı olarak Kocaeli milletvekili seçildi.

Genç maliyeci 1946-50 arasındaki devrede bu topraklar üzerinde Demokrasiyi hakikaten kusmak isteyen bir insan olarak çakıştı. Aklında bundan başka hiç bir şey yoktu. Partisinin müfritleriyle mücadele etti. Meşhur "otuzbeşler" gurubunun liderlerinden biri olarak kendini gösterdi. İnönünün itimadım kazandı. Parti içinde bir "İktidar değişikliği" tahakkuk edince de, 1949 senesi Ocak ayında Şemseddin Günaltay kabinesinde Maliye bakam sıfatıyla yer aldı. Tâ 1950 nin 14 mayısına kadar... Maliye bakanı olarak belki çekingen Ve fazla tutumlu, ama muhakkak ki son derece dürüst bir devlet adamı şöhreti kazandı. Onun Maliye bakanlığı zamanında devlet kasasından bir tek kuruşun haksız olarak çıkabileceği ihtimali hiç kimsenin aklından dahi germedi, Bunda, İsmail Rüştü Aksalın "püriten" karakteri kadar devrin hususiyeti ve zihniyetinin elbette ki tesiri vardı.

15 mayıs 1950 günü, koca maliye bakanı meteliksiz bir genç adamdı. Evlenmişti, yalnız evine değil, annesine de bakmak zorundaydı. Hayata yeniden cesaretle atıldı. Bir mali müşavere bürosu açtı. Bu arada muadelet imtihanım vererek hukuk diploması aldı, avukat olarak stajını tamamladı. Bir yandan da partide çalışıyordu. Genel İdare Kurulu azasıydı. Orada, müfritlerin politikasına karşı şiddetle vaziyet aldı. Mahut Ulusun tutumunu asla tasvip etmiyordu. C. H. P. seviyeli bir muhalefet yapmalıydı. İsmail Rüştü dai. ma bir itidal unsuru olarak kaldı. Nihad Erim grubuyla çatışıyordu. Fakat maişet derdinde olduğundan o yıllarda tesirli bir çalışma yaptığını söylemek haksızlık olur. C.H.P. kendisinden daha dinamik bir davranış beklerdi. Zira hem kafası, hem ismi vardı. Ne kafası, ne ismi olanlar kendilerine, tabiî kafa değil ama isim yaparlarken o, lüzumundan fazla rehavet içinde kaldı. "Evvelâ suyun yüzüne çıkmak, yani politika yapmak için gerekli maddî şartları sağlamak lâzım" diyordu. Doğruydu ama İsmail Rüştü Aksal çekingenliği biraz mübalağa ediyordu. Eğer genç maliyeci yedi sene içinde kendisini şimdi partisine verdiği gibi verebilseydi, şüphe yok ki C.H.P. bundan hayli fayda sağlardı.

Nitekim 1957 seçimlerinde Ankara milletvekili olarak yeniden Meclise girince Bütçe Komisyonunda C. C.H.P. nin durumu son derece kuvvetlendi. İlk gün komisyonda Polatkanın karşısına, Muhalefetin başına geçip oturdu ve tasarının orada görüşüldüğü günler hakikaten ciddî, tesirli ve bilgili bir tenkid yaptı. Halbuki, İktidara nazaran, bir çok bakımdan son derece avantajsız vaziyetteydi. Handikap Bütçenin Meclisteki müzakeresi sırasında da maalesef devam edecekti.

Handikaptı müsabaka

Hakikaten CHP. nin son Maliye Bakanı aylardır evinde, çiçekler ve rakamlar arasında hummalı bir faaliyet gösteriyordu ama İktidar Partisi de geçen yıldan beri boş durmamış Meclis konuşmalarının "disiplinli cereyanı" için gerekli tedbirleri almıştı. Meşhur İçtüzük Tadilâtı Muhalefetin, sesini istediği gibi duyurmasını zorlaştıracaktı. İsmail Rüştü Aksalın yokluğunda gecen yılın en güzel konuşmasını yapan Hür. P. Grubunun sedası bu yıl işitilmiyecekti. Bu küçük partinin iktisatçıları yine de boş durmamışlar, sağlam bir bütçe tenkidi hazırlamışlardı. Ama Çelikbaşın bu fikirleri okumak için kürsüde kaç dakika kalabileceği merak etmeye değerdi. Sonra, B.M.M nde Muhalefeti temsil eden yegâne Grubun sözcüsü İsmail Rüştü Aksal da İçtüzük Tadili dolayısıyla istediği zaman söz alıp fikrini açıklıya-

mıyacâktı. Muhalefetin hareket serbestisi bir hayli daralmıştı.

Aslında bütçe müzakereleri zaten müsavi bir şekilde cereyan etmiyordu. İktisadî hayatın seyrini aydınlatacak bilgi ancak hükümet organlarından gelebilirdi. Yayınlanan bilgi mahduttu. Muhalefet bu kadarla yetinmek zorundaydı.Halbuki kendi Kur may Heyeti Maliye Bakanına istediği bilgiyi, süsleyip, püsleyip takıp takıştırıp arzetmekteydi. Süslü rakamların gizlediği hakikatleri bulmak için rontgen ışıklı gözlere ihtiyaç vardı. Bu yılki bütçe gerekçesinde de "propaganda gayreti aşikâr bir surette mevcut" tu. C. H. P. nin son Maliye Bakanı, bütün tevazuuna rağmen 1950 de kendisinin hazırladığı bütçe gerekçesini elbette ki hatırlıyacaktı. 1950 gerekçesi Türkiyenin malî hayatında hakikaten büyük bir yenilikti. Tek parti devrinin bir iki sayfalık usulen yazılan gerekçelerinden sonra Aksal yüz küsur sayfalık, her türlü partizan görüşten uzak, objektif bir gerekçeyle ortaya çıkmıştı. 1938-1950 devresi zarfında Devlet masraflarını ilmî bir şekilde inceleyen 1950 gerekçesi bugün bile Maliye dersi okutan hocaların talebelerine örnek olarak gösterdikleri mükemmel bir eserdi. Ne yazık ki D. P. İktidarı bu çığırı devam ettirmemişti ve bütçe gerekcelerini bir "Şehname" haline getirmişti. Her yıl sadece rakkamları değiştirerek Görülmemiş Kalkınmanın beylik edebiyatını bütçenin başına eklemişti. Mühim olan tanımak değil, övünmekti.

Muhalefetin tek tesellisi, hakikatleri konuşturanların hakikatleri kamufle edenlerden daha fazla . ikna imkânına sahip olmasıydı. İsmail Rüştü Aksal bin türlü fırtına arasında gene de sükûnetle yoluna devam etmeye çalışan İstatistik Umum Müdürlüğü sayesinde iktisadî hayatın gidişi hakkında doğru teşhisler yapabilecek haldeydi. Hakikaten İstatistik Umum Müdürlüğünün rakkamları İktidarı bazen çok müşkül du rumda bırakıyordu. Aksalın tabiriyle "Maliye Bakanının başı, millî gelir rakamlarıyla dertte" idi. Millî gelirdeki- duraklamayı tekzip için polatkan. Bütçe komisyonunda, muvakkat rakamların hakikati çok noksan aksettirdiğini iddiadan başka çare bulamamıştı.

İsmail Rüştü Aksal müzakereler sırasında kelimenin tam manasıyla mükemmel bir "komisyon adamı" olduğunu ispat etmişti. Gerçi ikinci bîr şansı, D. P. nin karşısına rakip diye en kuvvetlisi Sebata Ataman olan bir gruptan başkasını çıkaramamış bulunmasıydı. Neredeydi. D P. nin iktisatçıları, neredeydi D. P. nin hukukçuları, neredeydi D. P. nin münevverleri? Onlar, sakatlığı aşikâr bir gidişin müdafaasını üzerlerine almayı kabul etmediklerinden komisyonda bazen eğlenceli sahneler cereyan etmişti. Meselâ Sanayi Bakanlığı bütçesi konuşulurken Aksal, sanayi istihsalindeki duraklamayı göstermek için bazı rakamlar zikretmişti. Sanayi Bakanlığının o günlerdeki edip bakanına ise toz pembe tabloya gölge düşüren bu rakamlar çok "şüpheli" gözükmüştü. Resmî rakamların ancak lehte olacağından emin bir edayla Samed Ağaoğlu bu "acayip rakamlar"ın nereden tedarik edildiğini sormuştu. "Konjonktür Mecmuasında" cevabı m pek beğenmemişti. Resmî de olsa, bu mecmuanın lâfına aldırış etmeye lüzum yoktu. Ama sonradan bütçe gerekçesinde de aynı rakamların bulunduğu anlaşılmıştı! Görülmemiş Kalkınmanın çok tekrarlanan edebiyatını çürütmek için, noksan da olsa eldeki neşriyat hattâ Bütçe gerekçesi kâfi geliyordu. Zaten siyahı beyaz göstermeye çalışan İktidar, bütün kurmay heyetlerini seferber de etse elbette muvaffak olamıyacaktı. Zira, güneşi balçıkla sıvamak mümkün değildi.

Durmayan yalnız fiatlar

Bütçe müzakereleri başlarken memleketin iktisadî durumu neydi? Bunu İsmail Rüştü Aksal elindeki bilgiye dayanarak mükemmel şekilde teşrih edecekti ve çizeceği tablo, zerrece şüphe yok, Hasan Polatkanın kendini sıkarak, kendini mecbur hissederek çizeceği tablodan daha realist olacaktı. • Zira iktisadî durum İktidar sözcüsünden çok Muhalefet sözcüsünün ekmeğine yağ sürecek şartlar içindeydi. Yani, hiç parlak olmayan şartlar.

1053 yılından beri Türk İktisadı bir duraklama safhasına girmişti. 1950-53 devresinde milî gelir, iyi hava şartları ve diğer sebepler dolayısiyle % 39 gibi çok hızlı bir nisbette artmıştı. Ancak bu parlak kalkınma uzun ömürlü olmamıştı. Güzel havalar ve döviz bolluğuyla birlikte; kalkınma da kayıplara karışmıştı. 1953-56 devresinde milli gelir artışı sadece yüzde 5,5 kadardı. Bu arada nüfusun hızla çoğaldığı düşünülürse, milli gelir pastasından her ferde düşen hisse azalmıştı. Bilhassa ziraî sahada 1956 sonunda, 1953 seviyesine erişilememişti. İktidara en çok övünme fırsatı veren sanayi sahasında da es-

Bütçe Komisyonu azaları geçen yılki Mecliste
Figüran olmayı kabul etmediler

ki hız devam ettirilememişti. 1953 o kadar % 29 artan sanayi endeksinin ikinci devredeki yükselmesi % 25 ti. Hele 1956 yılında artış sadece % 4 tü.

Milli gelir hesapları kalkınmanın tek hakikî barometresiydi. Bunu İktidarın zorlu hatipleri bile reddedemiyorlardı. Başbakanlığa bağlı İstatistik Umum Müdürlüğünün hazırladığı bu yegâne resmî barometre, su götürmez bir şekilde kötü hava gösteriyordu. Her lâfın ardında bir taktik görmekten kendini alamıyan Maliye Bakam da bunu pekâlâ biliyordu. Vaziyeti kurtarmak için bulabildiği tek müdafaa tarzı barometrenin bozuk olduğunu söylemekti: Efendim, Türkiyede millî gelir çalışmalarına 1951 yılında başlanmıştı ve Avrupa İktisadî İşbirliği İdaresinin 1952 yılında tavsiye ve temin ettiği metod memleketimizde ancak 1954 te tatbik mevkiine konulmuştu! Yani, çok yeniydi. Sonra 19*55 ve 1956 yılları rakamları ilk muvakkat tahminlerdi. Kat'î rakamlar, tahminlerin mutlaka üstünde olacaktı! 1949 yıla için durum buydu. Ama 1955 ve 1956 da düzeltme ne diye yukarıya doğru yapılacaktı? Düzeltme, belki de kendini azaltma şeklinde gösterebilirdi, İsmail Rüştü tehlikeyi sezmişti: "Milligeliri indî bir takım hesaplarla arttırma gayreti yersiz ve zararlı olur." İhtarım yapıyordu. İşin tevil götürecek tarafı yoktu. İktisat gemisi "çabalama kaptan, ben gidemem" diyordu. Ama eski parlak günleri bir türlü unutamayan hovarda İktidar, Merkez Bankası musluklarım açarak, karaya oturan gemiyi yüzdüreceğini ümit etmişti. Fakat nafile, gemi yerinden kıpırdamıyordu. Bu hovarda siyasetin tek neticesi fiatların Sputnik hızıyla yükselmesiydi. Resmî rakamlar bile bu yükselmeyi saklıyamıyordu 1950-1963 yıllan arasında resmen % 9 bir artış gösteren geçinme endeksi 1953 ten 1957 Temmuzuna kadar % 56 nisbetinde yükselmişti. Hele 1957 yılı başından beri fiat yarışı daha da hızlanmıştı. Geçen yılın ilk altı ayı zarfında artış resmen % 15 i buluyordu! İstatistikler burada duruyordu. Ama vatandaşlar hikâyenin gerisini çok iyi biliyorlardı. Galopan Enflasyon denen nesne bundan başka bir şey değildi; Zinhar Enflasyon yoktur diyen tâktisyen Maliye Bakanı bile, sebeblerini çok iyi bildiği "haksız ve sebepsiz fiat antışlan"ndan bahsetmek zorunda kalıyordu. İşte bu "haksız ve sebebsiz fiat yükselmelerini" önlemek için götürü fiat tesbiti gibi jandarma metodlarına başvurulmuştu. Bu, ateşini indirmek için sıtmalıya soğuk su banyosu yaptırmakdan farklı birşey değildi. Zaten kontrolların neticesi malûmdu. D. P. Milletvekilleri bu mevzudaki muvaffakiyetsizliği ve piyasada yaratılan anarşiyi saklamıyorlardı. Jandarmalı fiatlar hakkında en sert tenkidi Ticaret Komisyonu Başkanı İstanbul Milletvekili Muhlis Erdener yapmıştı. Muhalefetin bu sözlere ilâve edeceği yeni birşey yoktu. Kısacası artmayan bir millî gelir ve hovardaca bir mali ve nakdi siyasetin neticesi olarak gittikçe hızım arttıran bir enflâsyon... 1958 yılı basında Türk iktisadının içinde bulunduğu durum buydu. Tabloyu tamamlamak için İsmail Rüştü Aksal dış ticaretin ümitsiz manzarasını da zikredecekti.

Yerinde sayan ihracat

Müzmin dış ticaret açığı devam etmekteydi. 1957 yılında dış açıkta görülen azalma ihracatın artmasının değil, sadece ithalâtın biraz daha sıkılmasının neticesiydi. Çimento ithali ihtiyacının eskisine nazaran azalması, bu hükmü değiştirmiyordu. Hele döviz getiren veya tasarruf ettiren şeker sanayii hikâyesinin üzerinde durulmaya bile değmezdi. Bu ralık yatırımın bir lirası döviz olarak ödenmekteydi. Üç milyar liralık yatırım yapmak için bir milyar lira dövize ihtiyaç vardı. Yatırma yapmakla da iş bitmiyordu. Bir çok ham madde ve yedek parça için de ithalât zaruriydi. Meselâ Başbakanın öğüne - rek söylediği gibi, benzin ithalâtı üç misli artmıştı. Benzin kullanan motörlerin sayısı çoğalınca bunun başka türlü olmasına zaten imkân yoktu. Eskiyen makinaların yenilenmesi, yedek parça ihtiyacı, ithalat zaruretim daha da arttırıyordu. Kısacası, ithalâtın bünyesi tamamiyle değişmişti.

Ama gelgelelim ihracat bu yeniliğe bir türlü ayak uyduramıyordu. Emektar tütün başta olmak üzere kuru, yaş meyva, biraz balık, biraz ham maden satışıyla teraziyi denkleştirmek imkânsızdı. Avrupanın zi-

C H. P. Araştırma Merkezi

İnşaallah seneye

sebeple, dış ticaret açığının azalmasını bir iyileşme işareti saymaya imkan yoktu. İthalât mecburen kısılmıştı. Bu kısıntının fiatı, birçok traktörün kızakta kalması ve fabrikaların kapasitelerinin yarısından az bir randımanla çalışması olmuştu. Kamyonları benzinsiz, fabrikaları ham maddesiz ve yedek parçasız bırakmak şartiyle dış ticaret açığını daha da indirmek mümkündü. Ama asıl mesele, milli gelirin artış hızım devam ettirmek şartiyla, ihracat ve ithalat arasında bir muvazene temin edebilmekti. Dış kredilerin ödenmesi ve faizi de hesaba katılırsa ihracat, hattâ ithalâttan biraz fazla olmalıydı. Halen dış ticaret durumu ne merkezdeydi? İktisadî kalkınma dolayısıyla ithalat ihtiyacı büyük ölçüde artmıştı. Ortalama olarak her üç liraî ambarı Türkiye rüyası, fevkalâdelikten çıkan hava şartlarıyla birlikte uçup gitmişti. Ziraî sahada yapılan bir sürü yatırıma rağmen, hububat için hektar başına randıman artmamıştı. 1934-38 ortalaması 1.073 Kg iken 1954-57 ortalaması 1.005 Kg kadardı. Bu rakamlar „ Görülmemiş Kalkınmanın en acıklı ve en zayıf noktasını aydınlatıyordu.

Ziraî istihsalin artması sadece ekilen toprağın genişlemesinin neticesiydi. Bundan sonra istihsali çoğaltmak için verimleri yükseltmekten başka çare yoktu. Haydi diyelim, hızlı kalkınma iddiasında bulunan bir memlekette birden bire artan ithalât ihtiyacına ihracatın hemen ayak uydurması imkânsızdı. Ama derhal ihracatı arttıracak tedbirlere baş vurmak lâzımdı. Yatırımlar için temel

miyar, döviz kazandırma kabiliyeti olmalıydı. Kalkınma cezbesi içinde İktidar, tabii ki iktisadi kalkınmanın elifbası sayılacak bu basit hakikati bile unutmuştu. Muvakkat döviz bolluğuna aldanıp ithalât lisansı usulünü yarıyarıya azaltmak gibi bir gaflet gösteren İktidarın bu ikinci gafleti göstermemesi imkânsızdı. Dış ticaret bakımından döviz kaybından başka bir faydası olmıyan tekstil, şeker sanayii gibi branşların aşırı bir şekilde geliştirilmesi son derece isabetsiz yatırımın örnekleriydi. İktidarın üçüncü bir gafleti enflasyonist siyasetiyle iç talebi körüklemek olmuştu. Enflâsyonun sayısız mahzurları bir tarafa, klâsik ihracat malları içerde istihlâke sevk ediliyordu. 1950 den beri ziraî istihsalin, bir hayli artmasına rağmen bu mahsüllerin ihracatı düşmekteydi. Hattâ, Ziraat memleketi Türkiye buğday, et vs. ithal etmek zorundaydı. Bunun sebebi nüfus artışı kadar, enflâsyonun iç talebi körüklemesinde de aranmalıydı. İçerde mal satmak, ekseriya ihracattan daha kârlıydı. Kısacası hikâye dönüp dolaşıp enflâsyona geliyordu. Döviz kaynaklarını kurutan, dolayısıyla iktisadî kalkınmayı köstekleyen enflâsyon, herşeyden evvel halli gereken bir meseleydi. Bütçe gerekçesi ömür bir şekilde bu duraklamayı izah ediyordu: Duraklama "talebi frenlemek üzere alınmış olan tedbirlerin" neticesiydi!Halbuki dert zamanında fren kullanmamaktan, yani başı boş bırakılan enflâsyondan ileri geliyordu. Enflâsyonun mahzurları bu kadarla da bitmiyordu. Enflâsyon yatırımlar için zaruri tasarruf kaynaklarım da kurutuyordu. Tasarruf mevduatı içinde vadeli mevduatın nisbeti 1950 de % 22 iken, 1956 da % 10 düşmüştü. Bu durumda vadesiz mevduatın artması pek mânâ ifade etmemekteydi. Zira parasını cebinde veya bankada bulundurması, bir adamın istihlâk itiyatlarını katiyen değiştirememekteydi.

Enflâsyon bundan başka tasarrufu, ev, arsa, altın spekülasyonuna yöneltmekteydi. Tüccarı stok yapmaya sevkediyordu. Sanayiin, maliyetlerini Korumak yolunda bir gayret göstermesine lüzum bırakmıyordu. Her mal satılınca iptidaî atölyeler ve her köşe başında bakkal veya 'manav dükkânları mantar gibi yerde bit inekteydi

Mahzurları saymakla bitmiyen enflâsyon, yoldan çıkan iktisadî kalkınmaya yeniden sağlam bir şekilde başlayabilmek için yol üzerinden ilk önce kaldırılması gereken bir engeldi. Bu sebeple Bütçe Müzakereleri şu mevcudiyeti bir türlü kabul ettirilemiyen enflâsyonun etrafında dönecekti.

Bir "püriten"

Ama bu levhayı çizecek olan İsmail Rüştü Aksal yalnız itidal sahibi değil, aynı zamanda hakşinas bir insandı da.. Bu bakımdan Sezarın hakkım Sezara vermekten çekinmiyecekti. Zaten C. H. P. nin son Maliye Bakam bütün hayatınca böyle olmuştu. Kendisi Bakanken, partisi İktidardayken D. P. li arkadaşlarıyla, Samed Ağaoğlularla, Cihad Babanlarla konuşurken -o tarihlerde öteki arkadaşları, Emin Kalafatlar, Nedim Ökmenler D. P. nin mevcudiyetini sadece kulaktan duymuşlardı- onların haklı oldukları noktaları teslim ederdi. Onların Demokrasi mevzuundaki güzel fikirlerine katılırdı. Zaten D. P. iktidarı aldıktan bir kaç sene sonra demokratik yoldan dönünce fikir değiştiren eski arkadaşlarıyla o yüzden selâmı sabahı kesmişti. Anlamıştı ki onların arasında bir çoğu "sen kalk, ben oturayım" oyunu oynamışlardı. Halbuki kendisi, hakikaten demokratik rejim için çalışmıştı. Şimdi, 1946 - 50 arasında çok ateşli Ur tarzda insan haklarının müdafiliğini yapanların "canım, bizi tedbir almaya siz zorluyorsunuz" demeleri* ne tahammül edemiyordu. Bunda kendisine hak vermemek kabil miydi ? O İsmail Rüştü Aksal ki bakanlığı sırasında devlet ile partiyi birbirinden tamamile başka mefhumlar olarak telâkki etmiş, mesela partisine ait bir araziyi takdir edilen düşük kıymetten daha pahalıya hazine namına satın almayı sureti katiyyede reddettiğinden C. H. P. müfritlerinin hücumlarına maruz kalmıştı. Ama onun nazarında bir Maliye Bakanı hazinenin menfaatim düşünürdü. Kendisinin, akrabasının veya partisinin değil. Zaten devir de öyle devirdi.

Bu bakımdan İsmail Rüştü Aksal, hükümete zaman zaman apandisit krizi gibi arız olan "salah gayretleri"ni övmemezlik etmeyecekti. Hattâ bunları teşvik edecekti. Zira akıl için tarik Ur olduğu gibi, iktisadi sıkıntılar için çare de o kadar çok değildi. İktidar, iki defa bizzat çizdiği yolda ilerlemeye fiilen başlasa, meselelerin çoğu kendiliğinden halledilecekti. İlâç hastanın elindeydi.

Hakikaten geçen yılın sonlarına doğru Menderes IV. hükümeti güzel bir reçete daha hazırlamıştı. Meşhur Randall'ın ziyareti sırasında ortaya atılan enflasyonla mücadele tedbirleri yeniden dosyadan çıkarılmıştı. Emisyona baş vurmaktan vazgeçileceği, kredilerin kontrol altına alınacağı vs vadediliyordu. Bu islahı nefsin ilk delilini 1958 Bütçesi teşkil edecekti. İşte C.H.P. sözcüsü, Turgut Reis Sokağındaki evinde günlerdir yeni bütçedeki, ıslahı nefis alametlerini aramaktaydı. Bütün hüsniniyetine rağmen bu iyi niyet emarelerini bulamamıştı. İktidar, 1986-67 arasında bütçe gelirlerinin 1966de de aynı hızla artacağı farzedilseydi, bütçeyi 4.8 milyarın üstünde bir rakamla bağlamanın mümkün i olacağım söylemekteydi. Halbuki uslanan İktidar 4.46 milyarda durmuştu! Bu kestirme hesabın doğru olması için bâzı ufak tefek faraziyelerin gerçekleşmesine ihtiyaç vardı. Evvelâ, geçen yıl bütçesi denk olmalıydı. Bundan başka artış, vergilerde en ufak bir değişme olmadan vuku bul-

Okuyucu mektupları

Kıbrıs hakkında

Mecmuanızın devamlı okuyucusuyum.. Hâdiseleri yakından takip ediyorum. Rejim buhranından daha çok üzüldüğüm nokta Kıbrıs meselesi.

Ama Birleşmiş Milletlerdeki son tehlikeli durumu "zafer" diye gösterenler sabrımı taşırdılar. Daha ne zamana kadar bu pasif davranışımız devam edecek? Teni bir Girit ve On iki adalar, yahut Batı Trakya mı? Yoksa bir Türk katliamı daha yaratılsın diye mi bekliyorsunuz? Bes yıl önce gençliği "hayalperestlik"le itham edenler bunu mü bekliyorlar?

İ. Şenduran - İzmir

Mecmua hakkında

Artık Ankara Radyosundan söz açmaz oldunuz. Halbuki son zamanlarda bu radyonun tenkit edilecek o kadar çok tarafları görülmektedir ki bu iş için bir Radyo sayfası ayırsanız yerinde olacaktır. Radyonun siyasi davranışı bir yana bazı sanatkârların seslerini akord edişleri mikrofonda işitilmektedir. Bu acayip hallerden sakınmak söyle dursun özür dilediklerini bile kimse duyamıyor. Ankara Radyosunun çok şeyden mahrum olduğunu biliyorduk, fakat kibarlığına ne oldu? Yoksa bu öksürükler, yayınları tekzip mi ediyor?

Kemal Ilgın - Ankara

*

Muhalefet hakkında

C. H. P. nin selahiyetli sözcü ve yazarları D, P. İktidarının **dış** politikada ve Kıbrıs meselesinde Muhalefete söz hakkı tanımadığından acı acı şikâyet etmektedirler.

Batı demokrasileri ayarında muhalefet yapmak isteyen ve bir de gölge kabinesi bulunan C. H. P. bu hususlarda derli toplu ve esaslı bir programa sahip midir? İktidarın başındakiler bu programdan haberdar mıdır?

Eğer C.H.P. 1i idarecilerin programlarını iktidarin başındakiler dinlemek istemiyorsa, onlar da bu plânlarını hakiki iktidar olan Türk milletine açıklıyamazlar mı?

A. Sabri Akselioğlu - **Samsun**

Üniversite hakkında

Fikir adamını, basını, münevveri susturmakla, dillere kilit vurmakla, zevahir muvakkaten kurtarılabilir, fakat balçıkla sıvanamıyan güneş misali hakikatler bertaraf edilemez.

Üniversite meselesinde öğretim üyelerine tehditkar ve tecavüzkâr bir dille hücum edenler hakikatlere niçin sırt çevirirler anlıyamadım **gitti.**

Şevket Doğan - **Ankara**

malıydı. 1957 deki artışın 400 milyon kadarı yeni vergilerin neticesiydi. Daha sonra bu artış, fiat yükselmelerinin doğurduğu suni bir yükselme olmamalıydı. 1957 deki artışın mühim bir kısmı fiat yükselmelerinin eseri idi. 1958 de faraza fiatlar koşmaktan vazgeçseler devlet gelirleri de azalacaktı. İstihsal artışı eski hızım muhafaza etmeliydi. Halbuki duraklama devresindeydik. Bu sebepler dolayısı ile yeni bütçede yapıldığı iddia edilen tasarruf, hakiki olmaktan çok hayali idi. Böyle bir bütçenin enflasyonla mücadelede rol oynaması beklenemezdi. "Ya bütçeyi 5 milyarla kapatsaydık, haliniz ne olurdu" demek, her felâketi "beterin beteri vardır" diye sineye çekmemizi istemek gibi gülünç birşeydi. 1958 bütçesinde tek iyi niyet alâmeti, prim faciasının bir kısmının bütçeye intikal ettirilmesiydi. Bir çiçekle yas gelseydi ihracat primlerinin kısmen de olsa emisyonla ödenmesinden vazgeçip bütçeye aktarılmasını alkışlarla karşılamak lâzımdı. 100 milyonluk tekel zammı bile doğru yolda atılmış bir adım sayılabilirdi. Ne çare ki, bir çiçekle yaz gelmiyordu. Hele bütçe dışında, alınacağı vaad edilen tedbirlerden bir türlü ses seda çıkmıyordu. Spekülatif kredilerin önlenmesi halâ beklenmekteydi. Kendi yağları ile kavrulmaya mecbur edilecek olan iktisadî devlet' teşekküllerinin siyasetlerinde en ufak bir değişiklik yoktu. Bunlar, Muhalefetin yıllardır beklediği tedbirlerdi. Hattâ •bir müddet evvel Cumhuriyet Hükümetinin dış yardım talebi ile ilgili olarak Türkiyeye gelen Amerikanın Dış, Yardım İdaresi Direktörü Smith bile alınması düşünülen bu tedbirleri pek beğendiğini söylemekten kendini alamamıştı. Bu, D. P. İktidarının iktisadî siyasetine yapılmış nazikâne bir müdahale idi. Ama vaadler hâlâ gerçekleştirilmemişti. İktidarın hangi eşref saati beklediğini anlamak çok güçtü. Encümende, selektif kredi siyasetinin nasıl yürütüleceğini iktisadî devlet teşekküllerinin ayaklarını yorganlarına göre uzatmalarının nasıl temin edileceğini öğrenmek isteyen milletvekillerine "yapacağız dedik ya, gerisine karışmayın" tarzında cevaplar verilmişti. Bu durumda İktidarın ıslahı nefs ettiğine inanmak zordu. Hercai İktidardan müşahhas deliller beklenmekteydi. Vaadlerin lâfta kalmasından elbette endişe edilirdi.

Bir centilmenin hususiyetleri

İşte, uzun haftalardan beri Mebusevlerindeki pancurları yeşil, kendi gri evde ne gariptir, on bina ötedeki Polatkanın evi de aynı renktir, aynı renk pancarlara sahiptir- İsmail Rüştü Aksal böyle bir iktisadî vaziyetin teşrihini hazırlıyordu. Sıhhatine pek de iyi gelmemesine rağmen yenice sigaralarını filtreli ağızlığına birbiri peşine sokan ve püfürdeten eski Maliye Bakam, hiç şüphe yok [yenisinden daha rahat konuşacaktı.

İsmail Rüştü Aksal evinde kahve bulundurduğu halde içmez. Bir mide rahatsızlığı geçirmiş olduğundan içki diye sadece biraz viskiye müsaade vardır. İkinci izdivacını kısa bir müddet evvel yapmıştır. Güzel eşi Jale Aksal ona, bir çocuğa gösterilen ihtimamını göstermekte ve rahat çalışmasını temine gayret etmektedir. İsmail Rüştü Aksal evinde huzur hüküm süren talihli politikacılardandır. İlk izdivacından olan sevimli kızı Alageyik -annesinin ismini almıştır- cin gibi zekidir ve babası onu pek sever. İsmail Rüştü politikayı sevmez ve bizim memlekette anlaşılan mânada politikacı da değildir. Daha ziyade devlet adamı kumaşından biçilmiş. tir. Konuşurken elleriyle devamlı şekilde hareketler yaparak karşısındakini kendisini daha dikkatli dinlemeye mecbur eder. Kuvvetli bir mantığı, sağlam maliye bilgisi vardır. Salon adamıdır. Ama artık, pek çıkmaya vakit bulamamaktadır. Bu yüzden Jale Aksala arkadaşları, kocasının "fena zâmanı"na düştüğünü söyliyerek takılırlar.

İsmail Rüştü Aksal yakışıklıdır. İtinalı giyinir. Çiçekleri, hele karanfili pek sever. En büyük zevki -âdeta hastalığı- bahçesiyle uğraşmaktır. Yalnız kendi bahçesini değil, ahbaplarının evlerinin bahçesini de tanzim etmek âdeta vazifesidir. Bütün nebat isimlerini ezbere bilir. Asabi mizaçlıdır ama, son derece yumuşak bir insandır. Dik kafalıdır, tabasbustan nefret eder. Kendisini o kadar çok seven ve takdir eden İnönüye bile sadece çağrıldığında gider. Fikrini, yumuşatmaya pek lüzum gömleksizin, olduğu gibi söyler. Centilmen sıfatının gerektirdiği -bütün hususiyetlere sahiptir. Çiçeklerin olduğu kadar rakkamların da dilinden anlayan bu insan Mebusevlerindeki evini içerek çiçekler, gerekse bütçe rakkamları için adeta Ur ser haline getirmiştir Bakkamlarla uğraşmaktan yorulduğunda gözlerim dinlendiren tek şey, kolayca tahmin olunabileceği gibi, gene çiçekleridir.

İşin politika tarafı

Bütçe müzakerelerinin pazartesi. en geç çarşamba günü başlaman bekleniyordu. Meraklılar Ur sürprizle daha karşılaşacaklardı. Komisyon tarafında mazbata muharrirliğine getirilen Sebati Ataman Bütçe komisyonu raporunda komisyonun görüşlerine tercüman olmak, yani hükümetten biraz ayrılmak niyetindeydi. Rapor, "tuzlu ve biberli" olacak, bir takım tenkidlere yer verecekti. Tabii umumi havası itibariyle Görülmemiş Kalkınmayı ve "Enflâsyon değil, ekspansiyon" şarkısını terennüm, edecekti ama, gene de eksikleri belirtmeye çalışacaktı.

İsmail Rüştü Aksala gelince o, konuşmasını iç politikayla kapatacaktı. O fasıl uzun olmayacaktı. C. H. P. nin sön Maliye bakam herkesin bildiği bir hakikati tekrarlıyacak. tı: Sağlam iktisad. sağlam rejimlerin kâridir. D. P. böylece bir defa daha, kendisim antidemokratik tedbirler almaya zorladığını iddia ettiği Muhalefet tarafından kemali nezaketle Demokrasi yoluna davet olunacak, buyur edilecekti. Bu davete D. P. ne cevap verecekti, meçhuldü. Ama, D. P. içindeki son gelişmeler gözönünde tutulursa bir yeni "Bahar Havası taarruzu" da pek âlâ beklenebilirdi. Tabiî o zaman sahneyi ağır toplar işgal edeceklerdi: Menderes ve İnönü.

Aksal ailesiyle evde

"Fena zamana düştünüz!"

AKİS'in Yazı Müsabakası

-Demokratik Rejim içinde Yaşamağa Azimli - Milletler Ne Şekilde Hareket Etmelidirler?

- XXXIII -

Gülgûn GÖNENÇ

Azmin elinden hiçbir şey kurtulmaz derler. Doğru, fakat neye, nasıl erişeceğini ve onun nasıl muhafaza edeceğini bilmek şartiyle... O halde demokratik rejim içinde yaşamaya azimli millet, bu rejimin ne olduğunu, nasıl kazanılacağını ve nasıl devam ettirileceğini öğrenmek zorundadır.

Demokratik rejim, mensuplarının fert ve cemiyet olarak mümkün olduğu kadar hür olmalarını, yani iradelerini serbestçe kullanabilmelerini temin eden, fart ve cemiyet için mutlak hürriyeti gaye bilen insan topluluklarının kabullendiği siyasi rejim şeklinde tarif edilebilir. Demokratik rejimde fert hürriyetiyle cemiyet hürriyetinin bağdaştırılmasını temin edecek şu şartların yerine getirilmesi lâzımdır: ekseriyetin iradesini belirtmeye matuf umumî seçimlere dayanan bir temsili sistemin mevcudiyeti; ferdi cemiyetin, azınlığı çoğunluğun tahakkümünden korunmak üzere bulundurulması; iktidarı elinde bulunduran çoğunluğun selahiyetlerinin sarih bir şekilde hudutlandırılması.

Hâlen demokratik rejim içinde yasayan milletleri bir tarafa bırakalım. Onlar bu meseleyi az çok tatminkâr Ur şekilde halletmişlerdir. Bizim için mühim olan, demokratik rejime kavuşmaya çalışan bir milletin, böyle bir rejimi kurmak ve yaşatmak azmini nasıl müşahhaslaştıracağıdır. Millet bütün üyeleri aynı hamurdan çıkmış mütecanis bir kütle değildir. Onun siyasi rejim hakkında bir fikri, bir azmi varsa bile, bunu ifade eden ve millete benimseten bir avuç insandan fazlası değildir. Ancak bu bir avuç insan milletin müphem arzularını müşahhas bir azim- haline getirir. Muhtelif yazarların, en iyi yetişmiş ve en iyi düşünen sınıf, elit veya aydınlar diye tavsif ettiği, İşte bu kimselerdir. Bu seçkinler grubu, cemiyetten cemiyete değişebilir. XVIII. ve XIX. asır İngilteresinde memleketi demokrasiye götüren Avam Kamarası büyük toprak sahipleri ve ileri gelen iş adamlarından müteşekkildi. XX. asır İngilteresinde veya Amerikasında gazeteciler, iş adamları, parti ve sendika liderleri, ilim adamları, entellektüeller vs. bu rolü oynamakta, dur. Demokrasi yolunda ilerlememiş milletlerde de, cemiyetin bünyesine göre, kütleye tesir etme imkânına sahip kilit mevkilere yerleşmiş bir seçkin zümre bulunmaktadır. Memleketten memlekete değişse de, şu veya bu meclisin üyeleri yüksek memurlar, yazarlar, sanatkârlar, ilim adamları, öğretmenler, serbest me-. lek sahipleri, meslekî teşekküller idarecileri, mevcutsa parti ileri gelenleri vs. bu zümreyi teşkil etmektedir. Bu seçkinler zümresi demokratik rejim içinde yaşamaya az. metmişse, iki meseleyi halletmez zorundadır:

1) Kurulucak rejimin fikrî muhtevasını tâyin etmek. Demokrasi bir hayat anlayışına, bir doktrine dayanmaktadır. Bu sebeple yapılacak ilk iş bu doktrinin tâyinidir. Demokrasi, üniversel bir doktrine dayanmakla beraber, belli bir topluluğun sosyal, iktisadî ve psikolojik şartlarım da gözönünde bulunduran bir fikir bütününün yayılma şansı çok daha fazladır. Bundan başka hürriyet ve demokrasi gibi mücerret kelimeler, ancak bu düşünme gayretinden sonra berraklaşacaktır. Ancak bu düşürme gayretinden sonra seçkin zümre bu fikirler etrafında bilerek toplanacak, nereye gittiği hususunda tereddüde düşmiyecektir. Hukuki formüller bu müşahhas düşüncenin veya doktrinin son merhalesini teşkil edecektir.

2) O zamana kadar küçük bir grubun malı olan azmi bütün kütleye maletmek. Demokratik rejimi kurmak için seçkin zümrenin azmi kâfidir. Fakat bu rejimi kökleştirmek için seçkin zümre demokrasiye en uygun vasatı yaratmaya çalışmalıdır. İki temel güçlük, İktisadi sefalet ye eğitim noksanlığı mutlaka mağlûp edilmelidir. Cemiyetin bütün fertlerine asgarî bir hayat seviyesi temin etmiyen bir rejim ergeç prestijini kaybedecektir. Daha fenası, yarın karnını nasıl doyuracağını bilemiyen bir kimseden idealler peşinde koşmasını, henüz pek iyi anlıyamadığı hürriyet gibi mücerret mefhumlara tapınmasını istemek, hayal peşinde koşmak değil de nedir? Diğer taraftan vatandaşların asgarî bir eğitim seviyesine ulaştırılması zaruridir. Demokratik reji. min millete maledilmesi için, millet ve seçkin zümrenin bir dereceye kadar "aynı lisanı konuşabilmesi"-nden başka çare yoktur. Bu tek lisanı ancak eğitim temin edecektir. Keza, modern demokrasilerde millî iradenin fiilen mümkün tek izhar şekli olan temsilî sistem, seçmenler iyiyi kötüden ayırmayı ne kadar iyi bilirse o kadar iyi işliyecektir. Eğitim ve mâkul bir hayat seviyesi demokratik rejimin iki temel taşıdır. Batı Avrupa memleketleri bu yoldan geçmilerdir. XVIII. ve XIX. asırda kurulan demokratik rejimler, bu asrın başlarında, eğitimin umumîleşmesi ve hayat seviyesinin yükselmesi sayesinde kökleşmişlerdir. Batıda, "umumi seçim", "milletin kendi kendini idare etmesi" mefhumlarını boş birer şekilden ibaret saymak ancak bundan sonra kimsenin aklına gelmemiştir.

Demokratik rejim için gerekli bu temel şartlara kulak asmadan, Batı siyasî müesseselerini ithal etmekle meseleyi halledeceğini sanan milletler aklanmışlardır. Zahiren demokratik müesseselerin gerisinde gizlenen bir sürü diktatörlük saymak mümkündür. Demokrasi bir şekil olmaktan çok muhtevadır. Bu muhtevayı da yaratacak olan cemiyetin seçkin zümresidir. Bu bir avuç insan demokratik rejim içinde yaşamaya azimliyse ergeç istediği rejimi gerçekleştirecek ve onun kökleşmesine çalışacaktır. Bir kelimeyle demokratik rejime açılan kapının anahtarı, seçkin zümrenin avuçları içinde yatmaktadır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Yunanistan

Aman ümide kapılmayın

Bu haftanın ilk günü. İngiliz hava kuvvetlerine ait Comet tepkili uçağından inen Majestenin Dışişleri Bakanı, Atina hava meydanında gayet soğuk bir şekilde karşılandı. Selwyn Lloyd, ister istemez onaltı *gün* evvel Ankara hava meydanındaki hararetli tezahüratı hatırladı. Yunan Dışişleri Bakanı Averoff nezaketen hava meydanına gelmeyi bile uygun bulmamıştı. Resmî şahsiyetler Lloyd'a karşı protokol icaplarının yeri ne getirileceğini, daha fazla birşey beklenmemesini açıkça söylüyorlardı. Lloyd, zaten daha fazlasını limit etmiyordu. Bütün korkusu Yunanlıların bu ziyaretten, çok şeyler ümit etmesiydi. Bu sebeble daha uçağa tünmeden ateşin mizaç Yunanlıların aşırı ümitlerine son vermeye çalışmıştı: "Kıbrıs istikbali bir çok güçlüklerle dolu karışık bir mesele, kısa bir ziyaretin bütün bu güçlükleri ortadan kaldıracağım hayal etmek manasızdır" . diyordu.

İngilterenin Yunanistandan yeni tavizler beklediğini bilen Atina Hükümeti de, konuşmalardan pek birşey çıkacağım ummadığım söylemekteydi.

Majestelerinin Dışişleri Bakanının Atina seyahati, Ankara ziyaretlerinin tabii bir neticesiydi. İngiltere yeni plânı hakkında Ankaradan sonra Atinanın görüşünü öğrenecekti. Kıbrıs Valisi Foot da bermutat Lloyd'a refakat etmekteydi.- Fırsattan istifade, uzun zamandır görüşmek istediği Makarios'la da görüşmek imkânını bulacaktı. Lloyd'u Atinada bekleyen vazife Ankaradakinden daha hor değildi. Atina, müddeti evvelden tesbit edilmek şartıyla, bir muhtariyet devresinden geçmeyi kabul etmişti. Ama iki tarafa Self - Determination tanınmasının yani taksimin- lâfının bile edilmesini istemiyordu. Sonra Ankara Hükümetine muhtariyeti beğendirmek için İngilterenin Türkiyeye Kıbrısta NATO çerçevesi içinde veya müstakil olarak üs vereceği şayiaları çıkmıştı. Atina Türk askerlerini Adada görmeyi kati surette red ediyordu. Velhasıl Atinadan bakınca ilhak, Ankaradan bakınca taksim seklinde gözüksün diye gayret edilen İngiliz plânı, Türk ve Yunan görüşlerini uzlaştırmaya hâlâ muvaffak olamamıştı. İngilterenin bütün istediği, muhtariyet vasıtasıyla on yıl zaman kazanmaktı. Bu devre zarfında ortalığın yatışacağını ve Kıbrısın müstakil bir devlet haline gelmeyi arzulayacağını ümit etmekteydi. Ama, Ankara ve Atina on yıl sonra ne olacağını şimdiden kati bir şekilde bilmek istiyorlardı. Meselenin güç noktası burası idi!

Dulles'ın muavini Rountree'nin da perde arkasından enerjik bir sakilde çalışmasına rağmen, on yıl sonra taksim fikrini Yunanlılara kabul ettirmek güçtü. Maamafih Majestelerinin Hükümetinin ümitlen henüz tükenmemişti. Türkiye, İngiltere ve Yunanistan arasında üçlü bir konferans Kemini hazırlamaya çalışacaktı. Muvaffak olamazsa Atina ve Ankaranın vetolarına aldırış etmiyeceğini ilân eden İngiltere Adada herhalde tek başına muhtariyet denemesine girişecekti. Ama bunun için de BOKA ve VOLKAN'ı ikna edebilmek lâzımdı. Bu da Atina ve Ankara Hükümetlerine İngiliz Plânını kabul ettirmekten daha zor bir işti. Görünüşe göre, yeni İngiliz plânının tatbike konması daha bir müddet gecikecekti.

Orta Doğu

İki iken bir oldu

Geçen haftanın ortasında, 'Mısır Cumhurbaşkanı Nasır Meclise, yeni Arap Cumhuriyetinin onyedi maddelik anayasasını açıkladı. Birlik tek bir Meclise sahip olacaktı. Yarısı Suriyeli, yarısı Mısırlı olan Meclis üyelerim Başkan tâyin edecekti. Keza Cumhurbaşkanının seçeceği bir icra konseyi kurulmaktaydı. Suriye partileri, Mısırı taklit ederek tek bir birlik haline getirilecekti. 21 Şubattaki plebisitle birlik nihaî şeklini alacaktı. Radyoyla yayınlanan konuşma milyonlarca Arabın sevinç tezahürleriyle karşılandı. Sevinen sadece Mısırlılar ve Suriyeliler değildi. Bütün Araplar aynı coşkunluğu duymaktaydılar. Yasaklara rağmen, Lübnanın bütün şehirlerinde nümayişçiler bayram yapmaktaydılar. Ürdünün genç kiralı Hüseyin son derece endişeli görünmekteydi. Yemen İmamı Ahmet, gerekirse tahtından feragati bile göze almış, Birliğe katılma şeklini tâyin için oğlu Seyfûl İslâm El Bedr'i acele Kahireye göndermişti.

Birbirleriyle hudut komşuşu bile olmayan bu iki memleketin "İrticalen" birleşmesinin Arap âlemini temelinden sarsmasına şaşmamalıydı. Birlik milyonlarca Arabın on yıldan beri gördüğü rüyaydı. Şimdiye kadar birlik teşebbüsleri sultanların şahsî kavgaları yüzünden gerçekleştirilememişti. Arap Ligi tecrübesi alay mevzuuydu. Ama bu gülünç teşebbüslerin gerisinde halk hakikaten birlik fikrini benimsemişti. Zaten okyanus sahillerinden İran denizine kadar uzanan bölgede yaşayan insanlar sosyolojik bakımdan bir millet teşkil edecek bütün unsurlara sahiptiler. Aynı dile, aynı dine, aynı kültüre maliktiler. Liderlerinin manevralarına rağmen, bütün Araplar bir arada yaşamak istemekteydi. Okyanus sahilinde Fas Prensi Mulay Hasanın Kral Suuda "Belki hepimiz bir millete sahip olacağız" demesi sebepsiz değildi. Tunusun batı dostu Burgibası Arap milletinin' büyük idealine götüren yolda ilk adımı attığı için. Nasırı lâf olsun diye tebrik etmiyordu. Mütehassıslar henüz kâğıt üzerinde gerçekleştirilen birlik hakkında ne. söylerlerse söylesinler bu birlik Orta Doğunun çehresini değiştirecekti. Cumhuriyet şeklini seçmesi de tesadüfi değildi. Nasır artık açıkça, bir türlü anlaşmaya muvaffak olamadığı Irak, Ürdün ve Suudî Arabistan Krallarına meydan okuyordu. Tahtlar devrilmeden Birliğin gerçekleşmiyeceğine kanaat getirmişti. İşte bunun için tahtlara karşı Cumhuriyet bombasını savuruyordu. Düne ka-

Nasır, Suud, Kuvvetli

Bir *millete üç şef çok değil mi?*

dar an'ane icabı tahtları pek yadırgamayan Arap kütlelerini tahtlara düşman etmek için Cumhuriyet en tesirli silâhtı. Ama yine de sultanlara Birliğe katılmak için aralık bir kapı bırakılmıştı.

Arap dünyasını tecrübeyle tanıyan Londra şimdiden tehlike çanını çalmaktaydı: Bağdat Paktı kundaklanmaktaydı ve Batı dostu üç Kral, "tebaa"larının şiddetli tazyiklerine maruz kalacaklardı! Kanal ve Suriyeye akıtılan petrol boruları dolayısıyla batı menfaatleri tehlikeye düşebilirdi. Zorlunun memnuniyet ifade eden beyanatından sonra. Cumhuriyet Hükümeti de durumu endişeyle takip etmekteydi. A. P. ajansı, Türk siyasi muhitlerinde yeni birliğin komşu Arap memleketlerinde hükümet darbeleri tertiplemesinden korkulduğunu yazıyordu. Bilhassa böyle bir tehlikeye karşı bir türlü muafiyet kesbetmeyen Ürdünün akıbetinden endişe edilmekteydi. Diğer bir dert, yeni devletin Türkiye tarafından tanınıp tanınmayacağı meselesiydi. Bu suali soran A. P. muhabiri derin bir sükûtla karşılaşmıştı. Washington ve Moskova şimdilik susmaktaydılar. Amerikan basını demokrasiye indirilen bu darbeyi tenkit etmekle meşguldü: New York Daily Mirror Nasır ve Hitlerin parlak bir mukayesesini yapıyordu.

Nasır için Nasır hükümeti

Ciddi New York Times da bu mevzua tahsis ettiği bir başmakalesinde şöyle demekteydi: "Arap Birliği iyi birşey olabilir. Fakat Araplar için siyasî esaret bambaşka bir meseledir. Bütün Meclis diktatör tarafından tâyin edildiği takdirde temsilî sistem mevcut değildir. Hükümette herhangi bünyevî bir değişikliğin temeli Başkanın kararı olunca idare edenlerin rızasına dayanan hükümet şekli ortadan kalkmıştır. Demokratik kelimesinin kullanılması alaydan ibarettir. Makûl düşünen herkes Arapların daha büyük bir hürriyete kavuşmasını- istemektedir. Fakat bu Nasır hükümetinin Nasır için Nasır tarafından idare edilmesiyle nasıl gerçekleştirilebilir ?"

New York Times'a hak vermemeye imkân yoktu. Nasırın rejimi demokratik olmaktan çok uzaktı. Ama Amerikanın dostu diğer Arap sultanlarına nazaran Nasırın rejimi muhakkak ki daha müterakkiydi. New York Times, Amerikanın dostu en müstebit krallar hakkında hiç birşey demiyordu. Halka rağmen parayla tutulan muhafızlar sayesinde tahtta oturan Kral Hüseyin, astığı astık kestiği kestik Kral Suud, hürriyet düşmanı Nuri Said New York Times'ın hiç mi gözüne çarpmıyordu? Dosta başka, dost olmayana başka ölçü kullanmak ve bunu Demokrasi kelimesinin perisine saklamak herhalde - demokrasiye bir hizmet değildi. Hattâ Mısır ve Suriyede rejimi demokrasi yoluna sokmaya çalışanları, Batının riyası, rejimlerin en iyisinden soğutmayacak mıydı? Ciddi New York Times'ın bütün diktatörler için aynı hassasiyeti göstermesi temenniye şayandı.

Şeyhler siyaseti

Demokratik veya antidemokratik, yeni birlik hakikaten Arap kütlelerinin arzularına cevap veriyordu. Birleşik Cumhuriyetin batının aleyhine dönmesine mâni olmak lâzımdı. Kuvvete ve dolara dayanan eski metodlar bir netice vermemişti. Birliğin şimdiden Rusların oyuncağı olduğunu ilân etmek, herhalde batının menfaatlerini korumanın en iyi şekli değildi. Sallanan tahtları, silâh ve dolar yardımıyla kurtarmak, kısa vadeli endişeler için istikbalin tehlikeye atılması demekti. Ne söylenirse söylensin, bugün tek bir Arap milleti teşkil etmek arzusu son derece kuvvetliydi. Bunu, Kahire Radyosunun eseri saymak hafiflik olacaktı. Bu ideali, hoşa gitsin gitmesin Kahire temsil ediyordu. O halde Batı için takip edilecek yol açıktı: Yeni birlik anlayışla karşılanmalıydı. Arap birliğini Rusyanın bir oyuncağı olmaktan kurtarmak ve hayatî petrol kaynaklarını kaybetmemek için başka çare yoktu. Tahtlarım kurtarmak telâşı içinde birleşmeye çalışan sultanları cesaretlendirmek soğuk harbi şiddetlendirmekten başka netice vermiyecekti.

Orta Doğu meselelerini gittikçe daha yakından tanıyan Dünya Evinin çalışkan Genel Sekreteri Mr. H'ın sözleri dinlenmeliydi: "Aslı astarı olmayan korkular" icad etmek akıllıca bir iş değildi. Yeni Birliğe "Gelişme Şansı" verilmeliydi.

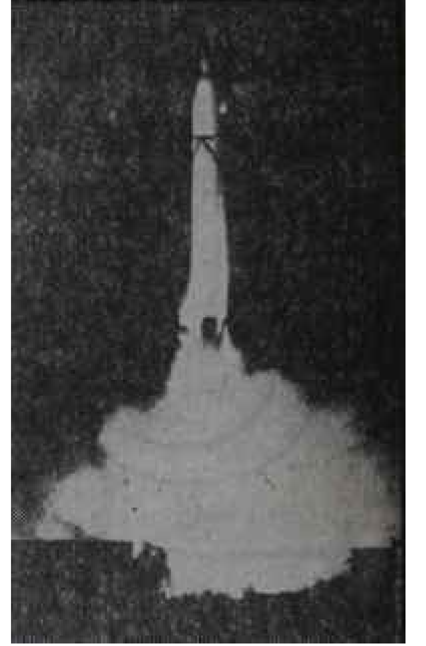
Dolara çok güvenmeyin

Geçen hafta diğer bir senatör daha Amerikanın Orta Doğu siyasetine karşı sesini yükseltiyordu. Orta Doğu diktatörlerini parayla satın almaya çalışmayı tenkit eden Wayne Morse'tan sonra, senatör Mike Mansfield de, dolara çok fazla güvenildiğini söylüyordu. Bu yolda israr edilirse, Amerikanın bölgede zaten gittikçe kötüleşen durumu daha da kötüleşecekti. Yeni fikirlere ihtiyaç vardı. Orta Doğuda bir tetkik seyahatinden yeni dönen Mansfield, çareyi Arapların sevgisini kazanan İtalyanların zekâ ve maharetinden istifade edilmesinde görüyordu. Hakikaten NATO'nun en sadık üyelerinden biri olan İtalya, Arap dünyasının kalbini kazanmasını bilmişti. Bölgede Batının elçiliğini en iyi şekilde yapar bilecek durumdaydı İtalyanın muvaffakiyeti basit bir hakikatin iyi anlaşılmasının neticesiydi. Bir zamanların müstemlekecisi İtalya, Orta Doğudaki karşılıklı iktisadî münasebetlere ehemmiyet vermiş, herkesle dost olmaya ve bölge memleketleri arasındaki ihtilâfların dışında kalmaya çalışmıştı. Bugün Nuri Said olsun, Nasır olsun, Kral Suud olsun Roma hükümetinden takdirle bahsetmekte ve dostluğuna kıymet vermekteydi. Türkiye İtalyan metodlarına taban tabana zıt usullere başvurarak Arap memleketleriyle daha sıkı münasebetler tesisine çalışmıştı. Neticede bir sürü düşman ve bir tek dost -o da ne dost ya! kazanmıştı. Araplar için İsrail dostluğunu bile feda etmesine rağmen, bütün Arap memleketlerinde Türkiyenin isminin İsrailin hizasına konduğu bir hakikatti. Geç de olsa İtalya misalini hatırlatmakta fayda vardı. Hem Amerika için, hem Türkiye için...

A. B. D.

Yeni peykler yolda

Bu haftanın başında Kâşif ve Sputnik, yalnızlıklarını gidermek için yapılan bütün gayretlere rağmen semada tek başlarına dolaşmaktaydılar. Kâşife yeni bir arkadaş gönderme teşebbüsü netice vermedi. Deniz kuvvetlerinin Vanguard'ı, taraftarlarının "yüksel, yüksel!" feryatları arasında, ikinci defa olarak havada parçalandı. Geçen hafta sonunda füzenin enkazı okyanustan çıkartılıyordu. Vanguard'ın burnundaki altın kaplamalı minyatür bütün aramalara rağmen bulunamadı. Heybetli Vanguard. nedense Hitler'i ilk füzelere kavuşturan Von Braun'un hava kuvvetlerine hediye ettiği Jüpiter kadar becerikli değildi. Aynı gün hava kuvvetlerinin uzun menzilli peyksiz Atlas füzesi de Vanguard'ın akıbetine uğradı. İstedikleri haberi duyuran, istemediklerini saklamasını **çok** iyi bilen Rusların ne yaptıkları belli değildi. Herhalde bir gün yeni bir sürprizle ortaya çıkacaklardı. Bu-

Kâşif
Geriden gelen istim

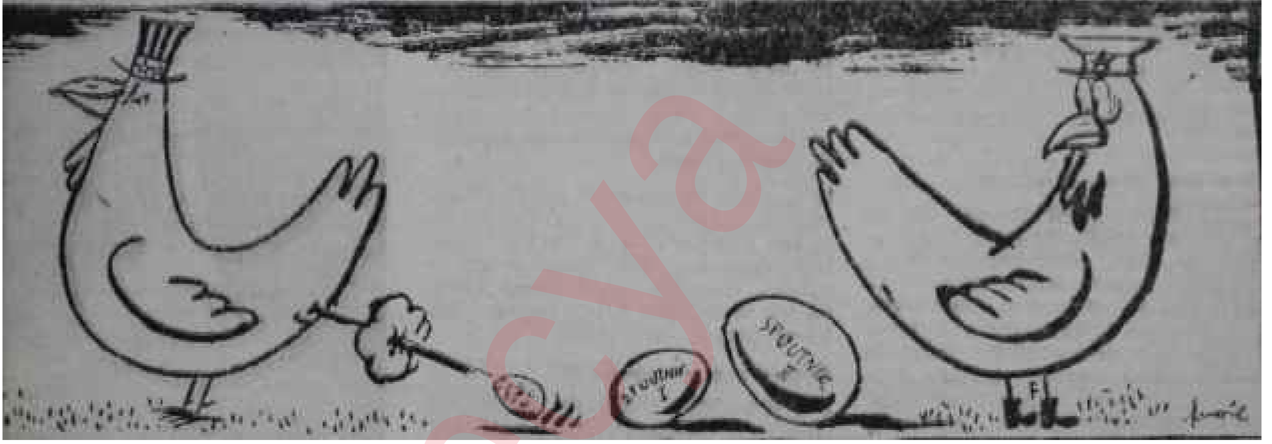
nunla beraber tok kabahatleri fazla konuşmak olan Amerikalıların muvaffakiyetsizliklerinin de pek üzülecek bir tarafı yoktu. Bu yıl içinde yirmi kadar tüy siklet Amerikan peykinin Kâşifi yalnızlıktan kurtaracağı muhakkaktı. Anlaşılan peyk uçurtmak da, ata binmek gibi düşe kalka öğrenilecekti. Ama yine de Jupiter'in babası Von Braun son derece kötümserdi: "Bu sahada Ruslardan yüzde yirmi fazla hızla ilerlesek bile, aradaki mesafeyi kapatmak için daha beş' seneye ihtiyacımız var" diyordu.

Unutulan polaris

Kâşifin gürültüsü, asker! bakımdan çok ehemmiyetli bir Amerika muvaffakiyetini unutturdu. Sabit hiç bir atış mahalline ihtiyaç göster» meyen Polaris, Kâşiften bir kaç gün evvel başarıyla denenmişti. Polaris'-in ehemmiyeti cevvaliyetinden geliyordu. Diğer füzelerin kullanılması yol, pist, radar, elektrik santralleri, depolar v. s. gibi bir sürü tesise ihtiyaç göstermekteydi. Sonra füzelerin mayi oksijenle beslenmesi (-180 derecede) için son dakikayı beklemek lâzımdı ve bu iş en az yarım saat sürmekteydi. Bu kadar zaman zarfında bir Rus füzesi New York'a varabilirdi. NATO'nun en iyi mütehassıslarından Theodore Von Karman bu mahzuru saklamaya çalışmıyordu. Füzeler, hareket halinde olması dolayısıyla kolayca tahrip edilemeyen üslerden atıldığı takdirde işe yarıyacaktı. Amerikan hava kuvvetlerinin ilmî müşaviri Albay Leghorn da "ancak deniz altı veya toprak altı muharrik üsler, uzun menzilli Rus silâhlarının tehdidine karşı koyabilir" diyerek aynı fikre iştirak etmekteydi. İşte Polaris, bu iki mütehassısın hayallerinden geçirdikleri füzeydi. Polaris hiç bir sabit tesise ihtiyaç göstermeden kullanılabilirdi. Ayakları yere bağlı olmayan bu füzenin hâlen tek bir mahzuru vardı. Ancak bir sene sonra hazır olacaktı. Jupiter ve Thor gibi büyük füzeler yapmadan evvel, bir sene daha beklemek mümkün değil miydi? Üsler inşası için bu yıl milyarlar harcanacaktı. Halbuki gelecek sene bu üsler hiç bir işe yaramıyacaktı. O halde, en akıllıca iş bir yıl saman kazanmaktı.

Bekleme konuşmaları

Doğu-Batı arasında müzakerelerin başlaması bu zamanı kolayca temin edecekti. İngiltere ve Amerikada bir çok mes'ul şahıs zaman kazanmak için müzakerelere girişmek fikrine taraftar görünmekteydi. Polaris hazır olunca da Avrupada füze üsleri kurmaktan vazgeçmek "fedakârlığını" göstererek cabadan bir psikolojik zafer kazanılabilirdi. Zaten aylardır lafı edilen en üst kademedeki Doğu-Batı konuşmaları fikri hâlâ çıkmazdaydı. Mesajlar, teklifler, karşı teklifler neticeyi değiştirmiyordu. Zira iki taraf da sadece kendi sevdiği gazeli okumaktaydı. Görünüşe göre iki devin de güttüğü gaye, kabahati karşısındakinin sırtına yüklemekten ibaretti. Orta Avrupayı atomdan tecrit edecek olan Rapacki plânının bile, resmen kabul etmesine rağmen, Krusçefin hakikaten tatbikini istediği şüpheliydi. Dulles her vesileyle "Hayali emniyet tedbirleri"nden istihfafla bahsetmekteydi. Almanyanın birleşmesi her zamankinden uzak görünmekteydi. Bu isteksizlikleri, stratejik mülâhazaları değiştirerek ancak Polaris yenebilecekti. Bir yıllık, hazırlık konuşmaları da belki, on yıllık soğuk harbin dondurduğu zihinleri yeni fikirlere alıştırmak için zaruriydi.

"— ŞUNA BAK HELE!"

Frankfurter Rundschau"dan

Tunus

Cezayir Yangını

Geçen haftanın son günü, Fransız uçaklarının Cezayir hududundaki Tunus kasabalarını bombardıman etmesi, Fransa - Tunus münasebetlerini yeniden gerginleştiriyordu. 78 ölü vardı. Daha bir kaç hafta evvel de Sidi Yusuf hudut kasabası civarında çarpışmalar olmuştu.

Fransızların hem de sivil balkı ateşe tutmaları, mektepleri hastahaneleri bombardıman etmeleri, yalnız Tunusda değil, NATO üyesi memleketlerde de büyük bir infial uyandırmıştı. Hele Amerika küplere biniyordu. Zira Fransızlar Tunusu, Amerikanın NATO çerçevesi dahilinde yaptığı yardımdan elde edilen silâhlar ve uçaklarla bombalamışlardı.

Fransız askeri kuvvetleri, Cezayirli milliyetçilerin Tunustan yardım gördüğünü iddia etmekteydi. Cezayirliler her türlü tehlikeden uzak Tunus topraklarına sığınıyor, orada hazırlıklarını tamamladıktan sonra, Fransız kuvvetlerine baskın yapmağa geliyorlardı. Tunus Hükümeti istese bile, Cezayirli Milliyetçilerin topraklarını her türlü tehlikeden masun bir üs olarak kullanmalarını önliyecek askerî kuvvete sahip değildi. Hüsnüniyetini göstermek için hududa Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin yerleştirilmesi fikrini ileri sürmüştü. Ama, resmen bir vilâyet olan Cezayir'in milletlerarası bir mesele hâline gelmesinden korkan Fransız Hükümeti bu talebi reddetmişti. Bu tecavüzlerden Paris Hükümeti de tamamiyle mes'ul tutulamazdı. Generaller ekseriya kimseye danışmadan Tunus topraklarına tecavüz etmekte beis görmüyorlardı. Hattâ Cezayiri muhafaza etmek için, Tunus ve Fası yeniden işgal etmeyi düşünenler eksik değildi. Öyle anlaşılıyordu ki Cezayir meselesi halledilmedikçe, harbin diğer Kuzey Afrika memleketlerine yayılmasını önlemeye imkân yoktu. Ama Fransa bir türlü ne harbi kazanabiliyor, ne anlaşmaya yanaşıyordu. Cezayire sözde az çok muhtariyet verecek olan son "Çerçeve Kanun" tecrübesi kimsenin inanmadığı bir komediden ibaretti. Siyasetlerin en kötüsünü seçen "insan hakları memleketi" Kuzey Afrikayı tamamiyle kaybetmedikçe, bu adaletsiz harp devam etmeye namzet görünüyordu.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Dış Yardım

Yardım nasıl alınır

Geçen hafta, Fransız Hükümetinin yardım elçisi Jean Monnet 15 günlük Amerika seyahatinden 655 milyon dolarla dönüyordu. Yardımın yarısını Amerikan Hükümeti, diğer yarısını da Milletlerarası Teşekküller vermekteydi. Fransa nasıl oluyor da 16 günde böyle yüksek bir meblağı kolayca alabiliyordu? İktisadî yardım temin etmek için acaba nasıl davranmak lâzımdı? Bu sualin cevabı Cumhuriyet Hükümetinden meşhur 300 milyonun hâlâ niçin esirgendiğini de aydınlatacaktı.

1946 yılında da böyle büyük bir meblağ ile Washington'dan dönen Monnet: "Amerikan makamlarına ve Milletlerarası Teşekküllere, Fransanın enflasyonla mücadele etmek ve durumunu düzeltmek ve dış ticaret tahditlerini kaldırmak için yaptığı gayretleri anlattım" diyordu. Demek oluyor ki kayıtsız şartsız dış kredi temin etmek hayaldi. Amerikan tebliği de "Fransanın kabul ettiği malt program nazarı itibara alınarak" tabirini kullanarak yardımın programa verildiğini ifade etmekteydi.

Yardım isteyene evvelâ enflâsyonla mücadele için ne yapacağını, durumun nasıl kontrol edilebileceğini sormaktaydılar. Fransanın neşrettiği tebliğ, kontrolün nasıl icra edileceğini belirtmekteydi: "Fransız programının yürütülmesinin daimi bir şekilde kontrolünü mümkün kılacak bir usul, bütçe kanununda bahis konusu edilmiştir... Hükümet 28 Şubattan evvel Parlâmentoya, 1958 yılının mali ve iktisadi perspektiflerini gösteren bir rapor sunacaktır. Haziran ve Ekim aylarında da böyle bir rapor hazırlanacaktır. Eğer raporlardan herhangi biri malt durumun kötüleştiğine işaret ediyorsa, Hükümet durumu düzeltmek için elindeki bütün salâhiyetleri kulanacaktır. Bundan başka Hükümet kredi kontrollerine de baş vuracaktır."

Jean Monnet
Yolunu buldu

Fransa ne gibi taahhütler almıştı? Avrupa İktisadî İşbirliğinin sözcüsü bunu saklamıyordu: Bütçe masrafları ve açık, tespit edilen hududu aşmıyacaktı. Emisyona başvurulmayacaktı. İktisadi Devlet Teşekkülerinin Merkez Bankasından aldığı orta vadeli krediler tahdit edilecekti. Keza mesken kredileri azaltılacaktı. Kredi kontrolleri daha sertleştirilecekti. Para fonunun Direktörü Jacobsen de madununa emir veren bir amir gibi konuşmaktaydı- "Bütçe açığım doğuran temayüllerin ortadan kaldırılması uygun düşecektir. Bundan başka iş adamları, isçiler ve halk efkârı girişilen gayretleri tehlikeye atabilecek yeni krediler, fiat ve ücret arttırılmaları istemekten kaçınmalıdırlar."

Fransız iktisadi hayatı adeta vesayet altına alınmaktaydı: "Bütçe şu miktarı aşmıyacak, şu miktardan fazla açık vermiyeceksin, emisyona başvurmıyacaksın, kredi musluklarını kapayacaksın, bazı yatırımları kısacaksın" gibi taahhütler Fransaya adeta empoze edilmekteydi. Taahhütler bu kadarla da bitmeme bitmemekteydi: Cezayir harbi dolayısiyle masraflar artarsa, bunlar yem vergilerle karşılanacaktı. Fransa dış ticaret tahditlerini kaldıracaktı. NATO'ya olan taahhütlerini noksansız yerine getirecekti. Hiçbir tereddüde mahal yoktu: 655 milyon doların fiatı, iktisadi siyasetin krediyi verenlerin istediği gibi yürütülmesini gerektirmekteydi. Hiç şüphesiz 300 milyon yardım peşinde koşan Cumhuriyet Hükümetinden de bu şartlara riayet etmesi müteaddit defa istenmişti. İktisadi siyasetin bu esaslara taban tabana zıt bir seyir takib ettiği hatırlatılmıştı. Ama Cumhuriyet Hükümeti, kredi genişlemesini tamamiyle başıboş bırakmış, Merkez Bankası musluklarım ardına kadar açmıştı. Hattâ bu, onun için bir iftihar vesilesiydi. Muhalefet, yıllardır bu gidişi tenkid etmekteydi. Bütçenin denkleştirilmesini, kredi musluklarının kapanmasını, emisyona başvurulmamasını istemekteydi. Milletlerarası teşekküller ve Amerika da zaten bundan başka bir şey söylemiyordu. Ama inatçı İktidar bir türlü bildiğinden şaşmamıştı. 300 milyonun kayıtsız şartsız verilmesini beklemekteydi veya Randall'ın ve Smith'in ziyaretleri sırasında yapılan müphem vaadlerle yetinilmesini arzu etmekteydi. Yardım verenler buna yanaşmıyorlardı. Bu takdirde altı ay veya bir sene sonra yeniden 300 milyona ihtiyaç olmasından korkuyorlardı. Ve bu hikâye halen böyle devam edip gitmekteydi. Seçimlerin çaldığı tehlike çanı bile, İktidara tuttuğu siyasetin yanlışlığını anlatmaya yetmedi. Bu şartlar altında, beklenen baklava tepsisinin gelmiyeceğini ve iktisadî durumun kötüleşeceğini şimdiden söyliyenlerin falcılık yaptığını düşünmeyi, herhalde kimse aklından geçirmemekteydi.

Randall
Nuh dedi, peygamber demiyor

Delikleri tıkama

Gerçi büyük dost Sam Amca, NATO'nun en sadık üyesinden yardımı tamamiyle esirgemiyordu. Kesenin ağzım iyice kaparsa, Türk iktisadının tam manasıyla felce uğrıyacağını çok iyi biliyordu. Bunun için delikleri tıkamaya elinden geldiği kadar gayret etmekteydi. Türkiyenin et, buğday ihtiyacım düşünmek zorundaydı. Vadesi gelen veya geçen borçların ödenmesi için yardımda bulunuyordu. Bilhassa dış borçlar, zayıf ihracatın kaldıramıyacağı bir seviyeye ulaşmıştı. Zaten 1956 - 57 Temmuz ayları arasında cari muamelelerin açığı 200 milyonu aşmaktaydı. Bundan başka 107 milyon devlet borcu ödemek, Avrupa İktisadî İşbirliğinin . 107 milyonluk hesabını tasfiye etmek lâzımdı. Kredili ithalat taksitleri de cabaydı. Yani yıllık aşağı yukarı 500 milyon liraya yaklaşan bir dış tediye zarureti -ihracatın yarısından fazla vardı. Bu açık, büyük ölçüde Amerikanın sayesinde kapanıyordu. Ama bu, sadece bir aspirin tedavisiydi. Hastalık tedavi edilmiyor, sadece baş ağrısı muvakkaten durduruluyordu. Esaslı bir tedaviye girişmek için hastanın doktorun tavsiyelerini harfiyen yerine getirmesinden başka bir çare yoktu.

Ferit Melen
Olmıyacak duaya amin demiyor

Orta Doğu

Petrol gelirleri

Geçen hafta İranın Washington Elçisi Ali Amini, Amerikanın mutad nutuklu öğle yemeklerinden birinde ortaya çok ilgi çekici bir fikir atıyordu: Orta Doğunun petrol gelirleri bir araya toplanmalı ve bölgenin iktisadi kalkınması için kullanılmalıydı. Böylece petrol gelirleri çarçur edilmekten kurtulacak, bölgedeki siyasi tansiyon yatışacak ve yardım dilenciliğine lüzum kalmıyacaktı.

Fakat halen bu bir rüyaydı. Petrol sultanları hazinelerinin faydalı işlerde kullanılmasını herhalde gönül rızasıyla kabul etmiyeceklerdi.

Memurlar

Maaşlar ve fiatlar

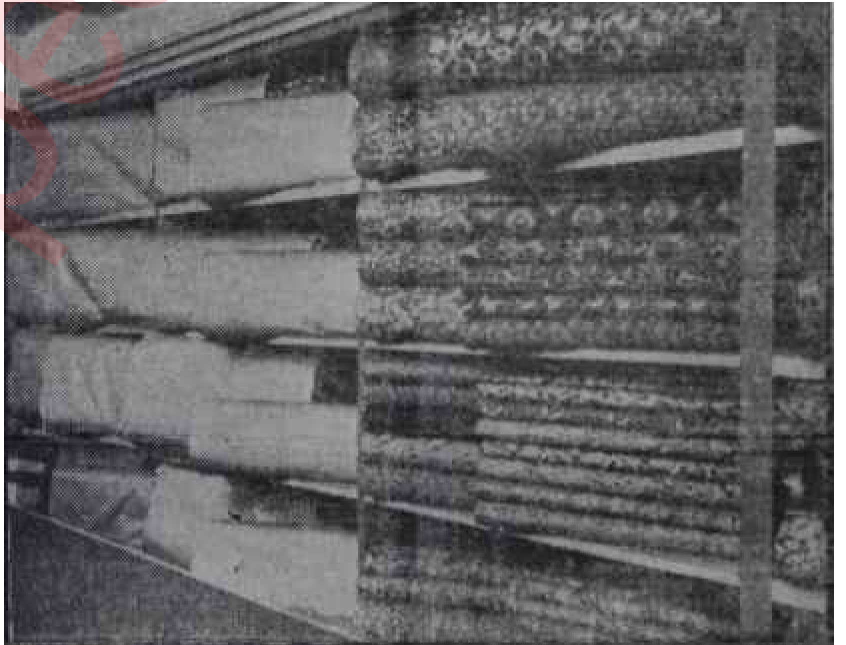
Geçen hafta ortasında, Bütçe Encümeninde Van Milletvekili Ferit Melen parmağım memurların temel derdine basıyordu: Herşeyin fiata yükselirken memur maaşları olduğu yerde sayıyordu Şu bir türlü çıkmayan Personel Kanunu çıksa da, fiatlar koşmaya devam ettikçe memurlar için netice değişmiyecekti. Fiatlar zamanı çabucak yutacaklardı. Maaşlar ve fiat yükselmeleri arasında bir münasebet kurmaktan başka çare yoktu. Fiatlar muayyen bir seviyeye ulaştığı zaman, maaşlar da o nisbette otomatik olarak arttırılmalıydı. "Echelle Mobille" adı verilen bu sistem halen dünyanın birçok memleketinde tatbik edilmekteydi. Echelle Mobille, memurları hayat pahalılığından korumak için yegâne sağlam garantiydi. Yalnız iyi işlemesi için bazı şartların gerçekleşmesi lâzımdı. Evvelâ hayat pahalılığını doğru bir şekilde tâyin etmek için iyi istatistiklere ihtiyaç vardı. Muhtelif bölgeler için ayrı ayrı hayat pahalılığı istatistikleri hazırlamak gerekecekti. Sonra bu istatistiklere dayanarak maaş artmalarını tespit edecek bir teşekküle ihtiyaç vardı. İcra organından müstakil bir personel dairesi bu işi yapabilirdi. Bütçe usulleri de göz önünde tutularak personel dairesi her yıl maaşlara yapılacak zamları tesbit edebilirdi. Ama Van Milletvekilinin bu temennisi Komisyonda cevapsız kaldı. Maliye Bakam, herhalde temennide yeni bir masraf kapısı görüyordu. Fakat memurların sırtından tasarruf yapmak acaba ne dereceye kadar doğruydu? Başka memleketlerde de memurların Echelle Mobille talebi Maliye. Bakanlığının pek hoşuna gitmemişti. Ancak bu memleketlerde seslerini işittirebilecek sendikalara sahip olan memurlar eninde sonunda taleplerini kabul ettirmeye muvaffak olmuşlardı. Memurlara sendika kurma hakkının tanınması belki de memur haklarının korunması için tek çare idi. Bunun için de herhalde İktidarın değişmesini beklemek lazım gelecekti.

Piyasa

Yünlü kumaşlar

Tekstil fiatlarının tespiti için girişilen gürültülü gayret geçen hafta sonunda, yünlü fiatların eşiğinde, geldi ve durdu. Leblebi fiatlarının tespitini bile unutmayan gayretli Ticaret Bakanlığı, nedense yünlü kumaşlara fiat biçmekte tereddüt etmekteydi. Piyasa, fabrikatörlerin davalarını çok iyi savunmasının bu tereddüdü doğurduğunu düşünmekteydi. Fabrikatörler, yünlü kumaşların hakikaten çok pahalı olduğunu saklamamışlardı. Ama kabahat kendilerinin değildi. Ne yapsınlar ki yün fiatları pahalıydı. Bu durumda hiç de. ğilse gelecek mevsime kadar bir mühlet verilmeliydi. Görünüşe göre de bu mühleti elde etmişlerdi. Ama gel gelelim yapağıcılar da kabahati bir türlü üzerlerine almıyorlardı. Sanki kumaşlar yüzde yüz yünden mi yapılıyordu? Kumaşlara viskoz paçavra, çorap eskisi karıştırılmıyor muydu? Bazan yarı yarıya yünden başka maddeler kullanılıyordu. Kaldı ki kumaşlar yüzde bin yapağından yapılsa bile. yapağı fiatları 1955 den beri % 40 artmıştı. Halbuki kumaş fiatlarındaki yükselme % 150-200 arasındaydı.

Hakikaten son zamanlarda yünlü kumaşların kalitesi düşmüş, fiatları anormal bir şekilde yükselmişti. Bunun sebebleri üzerinde durmak, istihsalin muhtelif stadlarındaki maliyet fiatlarını tespit etmek yerinde olurdu. Götürü fiat tespitlerinin revaçta olduğu şu günlerde yünlü kumaş fabrikatörlerine imtiyaz tanınması hiçbir şekilde izah edilemiyecekti. Ne| var ki Ankarada dolaşan rivayetlere nazaran bunlar kendilerine "kuvvetli hamiler" bulmuşlardı ve Abdullah Aker o hamilerle uğraşıyordu.

Vitrinde kumaşlar
Yünlülerin dokunulmazlığı var!

B.M.M

Parlâmentoda bir işçi sesi

B *MM.* nin bu devre içindeki manzarasına son günlerde bakanlar, iş ve işçi mevzularında alâka uyandırıcı mücadelelerin cereyan edeceğine kolaylıkla hükmedebilirlerdi. Şu bir kaç hafta içinde Vuku bulan hâdiseler B. M. M. de yer alan işçi milletvekillerinden bilhassa Muhalefete mensup olanının, bu hususta ne kadar canla başla çalıştığım açıkça gösteriyordu. Bu milletvekili uzun yıllar sendikacılığın muhtelif kademelerinde pişmiş ve nihayet Türkiyenin en büyük işçi teşekkülü olan Türk-İş Genel Sekreterliğine kadar yükseldikten sonra -biraz da iktidarın itmesi ile- siyasî hayata atılmıştı. İsmail İnan B. M. M. içindeki faaliyetim de iş ve işçi mevzularına hasredeceğe benziyordu. Geride bıraktığımız iki hafta içinde B. M.M. de görüşülen sözlü sorular vesilesiyle İsmail İnan. hemen kendini gösterdi ve kürsüde minyatür bir bibloyu hatırlatan, ateş almaya müheyya Çalışma Bakanı Hayrettin Erkmeni hayli terletti. Çalışma Bakanı her iki sözlü sorunun müzakeresinde de kürsüden mağlûp indi. Çekirdekten yetişme bir sendikacı olan İsmail İnan, iş ve işçi mevzularına tam bir vukufla giriyor ve İstanbul Üniversitesinin sabık İktisat asistanını pek hırpalıyordu. Ateşli bir Karadeniz çocuğu olmasına rağmen İsmail İnan, muhatabının düştüğü hatalara düşmiyerek, soğukkanlılıkla ve bilhassa samimî davranarak her söz düellosundan yüzünün akıyla çıkmasını biliyordu. Muhalefet partisinin bu halim selim milletvekili sahasında böyle canla başla çalışırken, nedendir bilinmez, bir zamanların en ateşli işçi hakları müdafii D.P. nin işçi milletvekilleri kıyıda köşede durmayi, etliye sütlüye karışmamayı matluba daha muvafık buluyorlardı. Meclis müzakerelerini takip edenler zannedebilirlerdi ki çalışma, iş ve işçi mevzularında ihtisas sahibi olan bir İsmail İnan vardır ve İktidar B. M. M. ne tek işçi milletvekili bile Sokmamıştır. Yahut sokmuştur da, bunların temsil ettikleri işçilerin hiç bir dertleri ve şikâyetleri yoktur.

İsmail İnan tek başına da olsa, kendine rey verenlerin dertlerini dert edinmiş bir insan sıfatıyla ihtisası dahilinde, ilgililerden hesap sormaktan geri kalmıyordu. Bunun son iki misali, C. H. P. 11 milletvekilinin verdiği iki sözlü sorunun müzakeresi sırasında görüldü. İnan bu sözlü soruların birincisinde, Türkiyede kaç iş kolunda ve kaç ilde asgari ücret tatbik edildiğini, bu asgarî ücretlerinin tâyinindeki kıstasın ne olduğunu soruyordu.

(Bu soruyu cevaplandırmak üzere kürsüye gelen Çalışma Bakanı, kendinden gayet emin bir tavırla ve âdeta soruyu ve soru sahibini umursamaz bir eda ile konuştu. Türkiyede 29 ilde ve 18 iş kolunda asgari ücret tatbik edilmekteydi. Asgari ücretler bir komisyon marifetiyle tesbit ediliyor ve işçiyi memnun edecek şekilde ayarlanıyordu. Bakan, bütün bu malûmatı verdikten sonra üçüncü Sakarya Zaferini kazanmış gibi çalımlı bir eda ile kürsüden ' inerken Türkiyede beş Uranın altında ücret alan işçi bulunmadığım da süslerine ilâveyi unutmadı. Birçok işçi ise on liranın üstünde asgarî ücret alıyordu!

Bunun üzerine kürsüye İsmail İnan geldi. Bakam tasvip edemiyeceği için üzgün gözüküyordu. Asgarî ücretlerin çok yerde suiistimal edildiğini, pek çok iş yerinde asgari ücretlerin azami ücret sayıldığını, üstelik tesbit edilen asgarî ücretlerin hali

Hayrettin Erkmen
"Keskin sirke küpüne zarardır"

hazırdaki pahalılıkla kıyaslanamıyacak kadar düşük olduğunu, realite ile bağdaşamadığım, işçilerin geçim güçlükleri içinde bocaladıklarımı, asgari ücreti tesbit eden komisyonların üç yılda bir toplanmasının mahzurlu bulunduğunu söyledi. Ayrıca Bakanın sözlerinin aksine, pek çok iş yerinde de beş liranın altında asgarî ücret ödendiğini ilâve etti.

Bu son cümlesi, B. M. M. nin sağ tarafında Bakanlara ayrılan masalardan birinde oturan Hayrettin Erkmeni pek kızdırdı. Bakan, hemen söz alarak milletvekilinin hilafı hakikat beyanda bulunduğunu söyledi. Elinde tuttuğu bir listeyi göstererek buradan asgarî ücretlerin neler olduğunu okuyacağını bildirdi. Sonra da bir takım rakkamları kıraat etmeye başladı. Ancak oturduğu yerde listeyi pek iyi tetkik etmemiş olacak ki bir türlü beş liranın üstünde, hele on liraya yaklaşan asgari ücret bulup da okuyamıyordu. Bakanın kızgınlık ve şaşkınlık içinde dakikalar boyunca okuduğu rakkamların ortalaması alındığında görüldü ki, asgari ücret pek çok iş kolu için üçbuçuk lira civarındadır ve hilafı hakikat beyanda bulunan İsmail İnan değildir.

Bu, İsmail tasam ilk zaferi olda. Hâdiseden bir hafta sonra gene bir Cuma günü, B. M. M. de sözlü soruların müzakeresi yapılırken C. H. P. li milletvekilinin yeni bir soruyla Bakanın karşısına çıktığı görüldü. İnan, Bakandan Türk-İş'in yıllardan beri Milletlerarası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonuna katılamamasının sebeplerini soruyordu. Türkiyenin en büyük işçi teşekkülü olan Türk-İş niçin Milletlerarası bir teşekkülde temsil edilmiyor ve o teşekkülde Türk işçisinin de sesi duyurulmuyordu?

İlk aldığı 'dersi pek kabul etmişe benzemeyen Çalışma Bakam, hemen hemen bir hafta Önceki umursamaz pozlarla bir defa daha kürsüye geldi ve Türk-İşin Milletlerarası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonuna katılmak için ilk müracaatı 1952 yılında yaptığım, aradan bir sene gibi "kısa" bir müddet geçtikten sonra Bakanlığın bu müracaatta formalite noksanları bulması sonunda izin talepnamesinin iade edildiğini söyledi. Müteakiben de bizzat Türk İş'in bu konfederasyonun, gündemine Kıbrıs meselesini alması dolayısı ile mesele gündemden çıkarılmadan Konfederasyona katılmayacağım bildirdiğini, hattâ bu hususta İsmail İnanın da imzaladığı bir telgrafın çekildiğini söyledi ve telgrafı okudu.

İsmail İnan ise çok samimî davrandı. Böyle bir telgrafı inkâr etmiyordu. Doğruydu. Türk-İş'in Genel Sekreteri iken bir gün kendisini devrin Çalışma Bakanı çağırtmış önceden yazılmış bir telgraf uzatmış ve bunu imzalamasını ' söylemişti. Ayrıca, imzalamakta zorluk çıkarırsa neler olabileceğini de hafif tertip çıtlatmıştı. Türk-İş de bazı sendika birliklerinin akıbetine uğrayabilirdi. E., ne yapsındı İsmail İnan? O zaman milletvekili de değildi ki hesap sorsun. Çaresiz, telgrafı imzalamıştı. İşçi milletvekili bu hakikati olduğu gibi, samimiyetle ve realist şekilde anlattı. Tabiî İsmail İnanın ağzından bunların açıklanması B. M. M. sıralarını birbirine kattı. Demek Çalışma Bakanlığı tehditle bir takım telgraflar çektiriyordu. Alimli Çalışma Bakanı bir defa daha kürsüye geldi ve İsmail İnanın kendine dikte ettirilen bir telgrafı imzaladığını söylemekle milletvekilğini rencide ettiği yolunda son derece orijinal bir fikri ortaya attı. Ama bir türlü halefi Tarhanı müdafaa ederek, hayır, bu telgraf dikte ettirilmemiştir diyemedi. İşçi milletvekilinin karşısında ikinci defa mağlûp oluyordu. Anlaşılan bu, bütün devre böylece sürüp gidecek ve yıllardan beri ilk defa işçiler seslerini B. M. M. de duyurmanın, haklarını aramanın hazzı içinde' yaşayacaklardı.

KİTAPLAR

ON BİNLERİN DÖNÜŞÜ

(Samim Kocagözün romanı, Yeditepe yayınları 71, Baha Matbaası, İstanbul, 1957, 328 sayfa, 400 kuruş).

Samim Kocagöz, edebiyata ilk defa hikâye ile girmiş, zamanla hikâyelerinin boyları büyüye büyüye uzun hikâyeyi bulmuş, sanıra da bir çıkış daha yaparak romanda karar kılmış bir yazar, Kocagöz gerek hikâyelerinde, gerek büyük hikâyelerinde gerekse romanlarında hemen dâima kaliteli kalmasını bilmiş, başarılı bir yazar. Edebiyatımızda türden türe atlayanlar arasında çok zaman rastlanan bocalamalar ve yeni denemelerindeki acemilikler Samim Kocagözde pek görülmüyor. Kuvvetle, tahmin edilebilir ki. birbirini kovalayan başarılarda Kocagöz plânlı ve azimli bir yazar olarak muvaffakiyete varıyor. "Onbinlerin Dönüşü" nden önce yayınlanan "Yılan Hikâyesi" incelendiğinde görülür ki yazar, herşeyden önce anlatacağı hâdiseyi dikkatle ele alıyor ve bu hâdisenin hemen daima kendisinin çok yi bildiği muhitlerde geçmesine ehemmiyet veriyor. Belki mevzuu uyduruyor, fakat bu uydurmayı hayattaki hâdiselere benzetmeye mümkün olduğu kadar dikkat ediyor. Yani kısacası Samim Kocagözün bir romanını, bir hikâyesini okurken "yahu bu da olur mu?" diye bir sual hiç bir zaman okuyucunun aklından geçmiyor. Kabul etmek gerekir ki, henüz emekleme devrini pek de gerilerde bırakmamış olan Türk romancılığı için bu mühim bir basarıdır.

Kocagözün ikinci başarısı, hikâyelerim ve romanlarım temiz bir türkçe ile yazması. Öyle gösterişli, cafcaflı üslup oyunlarına kalkışmaması. Diyeceğini en sade, en kestirme şekilde söyleyivermesi, yapmacığa yer vermemesi.

Kocagöz, hikâyelerinde olsun, romanlarında olsun daha ziyade sosyal meseleleri ele alıyor. Ama bunu yaparken ne hikâyelerinin, ne de romanlarının tezli birer hikâye veya roman kuruluğuna düşmesine meydan bırakmıyor. En sert, en yalın hakikatlerin yanında bile zarif bir aşk hikâyeciği, yumuşak bir romantizm sıkıştırmaktan geri kalmıyor. Anlatacaklarını ise bir nutuk edası içinde değil, bir hikâye havası içinde veriyor. Meselâ 328 sayfalık kocaman bir cilt teşkil eden "On Binlerin Dönü§ü"nü ele alırsak bu romanda sayfalar boyunca herhangi bir yerde nutuk edasına bürünen, konferans havası yeren satırlara rastlayanlayız. Romancı, diyeceklerini hiç belli etmeden, kahramanlarının ağzından herhangi bir konuşmayı naklediyormuş gibi nakletmektedir. Ancak romanı bitirip de üzerinde durduğunuzda "Ha.. Kocagöz şunu demek istiyor" diyebilirsiniz. Bu da, elbetteki romancı lehine kaydedilecek bir not.

Kocagöz "Onbinlerin Dönüşü" nde. İkinci Dünya Harbi öncesi üniversite gençliğinin, daha hayata yeni yeni girmek üzere olan, büyük hülyalar peşinde koşan insanların hikâyesini anlatıyor. "Onbinlerin Dönüşü"nde rol alan onbeş, yirmi tipten biri yahut diğeri için, şu, romanın temel direğidir diyemezsiniz. Hemen hepsinin de romandaki fonksiyonları aynı derecede mühim. Zaten Kocagöz de şahısların değil, bütün bir gençliğin hiç değilse Üniversite gençliğinin romanını, vermek istemiş. Bunun için de kendisinin içinde yetiştiği İstanbul Üniversitesini seçmiş.

Türkiye yeni yeni kalkınmakta olan bir memleket. Dünya ise İkinci Cihan Harbini doğuran buhranların sancısını çekmekte. O yıllarda dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi Türk iyede de Nazizm ve Faşizm tesirlerini icra ediyor. Hitlerin üstün ırk nazariyeleri bir gençlik grubunu peşinden sürükleyip götürüyor. Bu cereyana karşı olanlar kadar, hattâ belki de daha çok bu cereyandan yana olanlar piyasayı kaplamışlar. Yedi göbeğe kadar secere tesbiti, kan tahlili yaptırmak isteyenler, kafatası ölçülerine merak saranlar, önüne geleni kanı bozuk, yahudi diye tahkir edenler ortaya çıkmış. Kocagöz romanında, İstanbul Üniversitesinde tabiî talebeler arasında, bu cereyana karşı duranlardan bir grubu ele almış. Taraftarların tamamiyle bir talebe haleti ruhiyesi içindeki mücadelelerini anlatıyor. Ama bu arada teker teker tipleri sivriltmesini de bilmiş. Bir Recep, bir Süleyman, bir Ali, bir Ha--t, bir Neşrin bir Mediha "Onbinlerin Dönüşü"nün sivrilrniş tiplerinden birkaçı. Bunların etrafında ikinci derecede tipler, onların da etrafında daha başkaları var. Bunlar 1988 -89 Türkiyesinin dört bir tarafından devşirilmiş, İstanbula okumak, yüksek tahsil yapmak için gelmiş genç insanlar. Kimi sırf yüksek tahsil yapmış olmak için okuyor. Kiminin idealleri var. Kimi koca bulmak için gidip geliyor. Kimi lâf olsun diye Üniversite sıralarında boy gösteriyor. Bunların kendi aralarında eğlenceleri, aşkları, münakaşaları, iyi ve kötü saatleri, ümitleri, neşeleri ve üzüntüleri teker teker dile getirilmiş. Kocagöz bizzat içinden çıktığı bir muhitin ve bir devrin romanını yazarken sureti katiyede kendisini ortaya koymuyor. Mümkündür ki, yarattığı tiplerden birine kendi hayat hikâyelerinden satırlar da karıştırmıştır. Ama bunu belli etmiyor.

Romanın işlenişi, mevzuu ortaya koyuş, romancılık alanında pek yenilik arzetmiyor. Kocagöz tamamen klâsik yolları tercih etmiş. Bir hikâyeyi başından alıyor, sonuna kadar sürükleyip götürüyor. Romanın ilk yarısı bu bakımdan tam bir başarıyla devam edip gidiyor. Ancak kitabın ikinci yarısında Kacagözü yeni bir gayret içinde görüyoruz. Biten romanı uzatmak gayreti! Araya yıllar giriyor. Üniversiteyi bitiren gençler çil yavrusu gibi dağılmıştır. Herkes hayatta kendine göre bir yol tutturmuş gitmektedir. İşte Kocagöz bu fasılda kendini zorlamaya başlıyor; Eski arkadaşlardan birkaç tanesini yeniden ele alıyor. Artık bir gençliğin değil, muayyen insanların hikâyesini anlatmaya koyulmuştur. Üniversite sıralarının şair ve romantik genci hayatta başarıya ermiş, milyonlara kavuşmuş ama saadeti bulamamış bir koca olarak karşımıza çıkıyor. Karısı, kendini başkalarına vermekten zevk alan bir fahişe hüviyetinde hayat hikayesini tamamlıyor. Biri, daha mektep sıralarında kapıldığı idealinin peşinde kendini ilme vermiştir. Bir başkası ise yarım bıraktığı tahsiline rağmen muhitinde politika hayatına atılmış, sivrilmiş bir politikacı olmuştur.

İşte bu ikinci bölüm, gene yer yer kuvvetli pasajlar olmasına rağmen romanın' zayıflamış, hızını kaybetmiş bölümüdür. Romancı bir takım ustalıklar ve hünerler gösterme hevesine kapılmış, dolayısı ile de roman tıkızlaşmaya ve okuyucuyu sıkmağa başlamıştır. Büyük idealler, büyük lâflar, büyük hikâyeler "Onbinlerin Dönüşü"nü tam bir onbinlerin dönüşü haline sokmuştur. Tarihi bir eserden alınan romanın ismi, romanın gidişini de ifade etmektedir. Kocagöz girmemesi lâzımgelen bir yola girmiş ve yavaş yavaş da olsa başta kazandığı takdiri kaybetmeğe başlamıştır. Ne kadar yazıktır ki "Onbinlerin Dönüşü" bu atmosfer içinde son bulmakta ve okuyucuyu baştaki başarıdan sonra hayal kırıklığına uğratmaktadır.

Maamafih, hiç olmazsa ilk bölümü ile "Onbinlerin Dönüşü" günümüz roman anlayışı içinde gene de Ümit uyandıracak bir eser olarak zikre değer.

İkimiz

Ajans-Türk her **bir** yaprağında şiirler bulunan güz**el** bir takvim neşretti. Şiirler arasında bedii vasıfları dolayısıyla Dorothy **Lamour'a,** edebi vasıflan dolayısıyla Françoise Sağan'a pek benzetilen romancı ve sair Suzan Sösenin de bir **şiiri** var. Bir sanat hâdisesi yaratacak olan bu şiiri, ehemmiyetine binaen okuyucularımıza takdim ediyoruz.

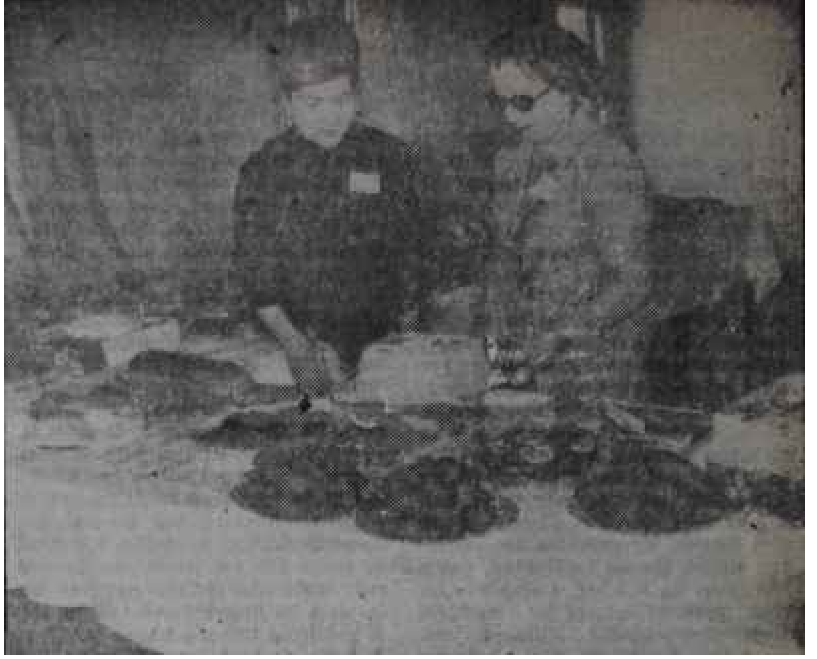
*Kırmızı **bir** yorgan, tunç **bir** göğüs,*
İsmimi fısıldayan dudaklar,
***Kaba** el, kaba kol, kaba omuz,*
***Koyu** gecede açık bakışlar,*
Erkek teninin tatlı sıcağı,
Üstümü ezen yaratıcı bir kuvvet,
Oynuyoruz beraber faciayı,
Ortası aydınlık, etrafı kasvet.
Suzan SÖZEN

KADIN

Sosyal Hayat

Bir yemek müsabakası

Geçen haftanın ortasında, Çarşamba günü Talât Paşa Caddesindeki Demirspor lokalinin önü birden şık ve zarif hanımlarla doluvermişti. Saat onikiye geliyordu. Türk-Amerikan Kadınları Kültür Derneğinin aylık yemek toplantısı bu sefer büyük bir hususiyet taşıyordu. Hanımlar bu yemeğe kendi elleriyle yaptıkları yemekleri ve pastaları getiriyorlardı. Bunları Derneğe hediye edeceklerdi. Bu güzel pastalar ve yemekler arasında bir müsabaka tertip edilecek ve bunu müteakip dernek menfaatine bir satış yapılacaktı. Aynı gün yemekten sonra, balo komitesi toplanacaktı ve Derneğin Mart ortasında verilecek balosu için kararlar alınacaktı. Hanımlar büyük bir itin» ile arabalardan iniyorlar, dikkatli adımlarla yavaş yavaş yürüyorlardı. Renkli, güzel şapkaları kadar "belki daha da çok göze çarpan şey' ellerindeki nefis pastalar, jelatin kâğıtlar içindeki iştah açıcı yemeklerdi. Bunlar yukarda bir odaya itina ile taşındı. İki uzun masa tıklım tıklım dolmuştu. Profesyonel pastacıları kıskandıracak nefis manzaralı yuvarlak pastalar, turtalar, kekler bilhassa göz alıyordu. Amerikalı üyelerin donmuş mevyeler, saplı kirazlarla süsledikleri pastaları müsabakayı kazanma hususunda daha şanslı görünüyordu. Demirspor Lokalinin nazik mensupları tarafından derneğe hediye edilen midye dolmaları, profesyonel bir ahçı tarafından hazırlandığı için müsabakaya giremiyecekti ama satış için gayet cazip görünüyordu.

Jüri üyelerinden ikisi yemekleri tetkik ediyor
"Seçmeli de öyle zor ki"

Kadın heryerde kadındır

Alt kattaki güzel salonda yemek başlamıştı Cemil Başargan idaresindeki orkestra hanımları büyülemişti. Yemekler, servis de orkestradan aşağı kalmıyordu. Olsa olsa hanımlar porsiyonların «fazlalığından şikâyetçi idiler. Hepsi de kilo almaktan korkuyorlardı. Müzik ve yemek bitince Dernek Başkam Suzan Pamir mikrofon başına geldi. Yemek günü aynı zamanda hesap verme günü idi. Dernek yemekler, çaylar, balolar tertip ediyor, satışlar yapıyordu. Bu paraların nereye gittiğini üyelerin bilmesi lâzımdı. Maksat yalnızca Türk ve Amerikalı hanımların tanışmaları, eğlenmeleri değildi. Aslında birçok ciddî işler başarılıyordu ve eğlence yalnızca bir vasıta idi. Suzan Pamir ilk evvelâ kültür derneğinin en mühim işlerinden biri olan ve senelerden beri devam ettirilen burs işinden bahsetti. Bu sene gene iki talebeye dokuz bin lira temin edilmişti. Bunlar istidatlı çalışkan talebelerdi. Tahsillerim bitirmeye azmetmişlerdi. Başka talebelere de daha küçük çapta yardımlar yapılıyordu. Gene derneğin iki seneden beri devam ettirdiği bir iş, çalışma odaları ve kütüphane işi idi. Maddi imkânları az olan muhitlerdeki altı ilk okulda dernek, altı çalışma odası açmıştı. Bunlara birer kütüphane de hediye edilmişti. Böylece birçok çocuk okul saati dışında sıcak bir odada bir öğretmen nezaretinde oturup çalışmak, kitap okumak imkânını buluyordu. Dernek bu odaların kömürünü temin etmişti. Nezaret eden öğretmenlere de aylık veriliyordu. Geçen ayın yemek toplantısında birçok üyeler çocuklara hediye kitap getirmişlerdi. Dernek kullanılmış kitapları kabul eden bir büro açmıştı. Beşyüz liralık yem kitap alınmıştı.

Türk - Amerikan Kadınlar Kültür Derneğinin yemeği
Afiyet olsun!

Hakikatın Peşinde

Jale CANDAN

Bugün doktor hastaya, hastalığını gizlemeden anlatıyor. Böylece hasta zamanında tedbir almak imkânını elde ediyor, hattı harekâtım ona göre ayarlıyor ve netice üzerinde az veya çok müessir olabiliyor. Bazı memleketler de bu hakikati öğrenme merakı o derece ileri götürülmüştür ki, ölüme mahkûm hastalar dahi kaç ay daha yaşayabileceklerini aşağı yukarı bilirler ve buna göre hazırlıklarım yaparlar. Bu mevzuda okuduğum hakiki bir hikâyenin tesirinden kendimi birtürlü kurtaramam. Amerikada altı çocuklu bir anne, bugün iki senelik ömrü kaldığım öğrenir. İlk günler kendisini büyük bir ıstıraba kaptırmıştır, çünkü kocası mefluçtur, yakın akrabası da yoktur. Çocukları kime emanet edeceğini birtürlü kestirememektedir. Nihayet toparlanır, kendisine bir çalışma plânı çizer. Ölmeden çocukları emin ellere terketmek düşüncesi, artık ön plâna geçmiştir ve bundan sonra bedbaht anne, ölümü düşünecek vakit dahi bulamaz. Gazetelere İlânlar verir, çocukları ölümünden çok evvel kendi eliyle münasip gördüğü ailelere evlât olarak verir. Onları yakın bir akraba gibi zaman zaman ziyarete gidip vaziyetlerini kontrol eder. Kardeşlerin birbirleriyle münasebetlerini kaybetmemelerini sağlar ve nihayet huzur içinde ölür.

- Ölümünden evvel konuştuğu bir gazeteciye bu kahraman kadın şu sözleri söylemiştir:

"— Eğer doktor bank öleceğimi açıkca söylememiş olsaydı, muhakkak ki vehim, korku ve ıstırap içinde kıvranacak, son senelerimi hem kendime, hem yakınlarıma zehir edecektim. Emin olun, hakikat acı da olsa insana ancak kuvvet ve huzur veriyor. Çünkü hakikat insana şaşmaz şekilde, yürüyeceği yolu gösteriyor."

İşte insanlar asırlardan beri bu hakikatin peşindedirler. İlim bunun için meydana çıkmıştır. Yukarki trajik hikâyeyi bir yana bırakalım. Günlük birçok dertlerimizi hakikat ve İlim ışığına tutabildiğimiz zaman, onları bambaşka bir gözle görmeye başladığımız aşikârdır. Böylece boş isyanlardan bocalamalardan kurtulur, kendimize salim bir yol çizebiliriz. Meselâ ruhi buhranlar içinde çırpınan bir insanın bu buhranların neden ileri geldiğini bilmesi kadar teselli edici birşey tasavvur edilebilir mi? Sebebi bildikten sonra tedaviye gitmek muhakkak ki çok daha kolaydır ve yalnız teşhis dahi iç ferahlatıcıdır. Herhangi Ur mevzuda kendimizi bedbinliğe, ümitsizliğe, isyana, korku ve vehimlere kaptırmadan ilime baş vurmamız, ondan yardım istememiz lâzımdır. Şahsın kendi meseleleri için bu nasıl elzemse, cemiyet davalarımız, iktisadî sıkıntılarımız, siyasî problemlerimiz için de bu o derece mühimdir. İlim, mutlak hakikati ifade etmediği zaman dahi, hakikat peşinde koşan insan oğlunun en büyük yardımcısı olmuştur. Bunu unutmamamız kendi menfaatimiz icabıdır.

Suzan Pamir bu vesile ile Maraştan gelen bir mektuptan bahsetti.. Oradaki çocuklar da bir kütüphane istiyorlardı. Yemekte bulunan hanımların bu mektubu karşılıksız bırakmak istemiyecekleri muhakkaktı. Biriken yeni kitaplar Maraşa gidecekti. Suzan Pamir üyelerden gönüllü yardımcılar koluna daha çok alâka daha çok iştirak istiyordu. Gönüllü yardımcılar bu sene bazı hastahanelere hasta ziyaretine gidiyorlar, hastaların maneviyatım yükseltmeğe çalışıyorlardı. Bu arada birçok üye Keçiören Çocuk Yuvasına el uzatmıştı. Ama, bu yalnızca bir el uzatmaktı. Kimsesiz çocukları bağrımıza basmak, onları göstereceğimiz daha çok alâka ve şefkatle cemiyet, vatana faydalı kılmaya çalışmak hepimizin her annenin vazifesi değil miydi? Bir keresinde altmış çocuğu otobüse bindirip sinemaya götürmüşlerdi. Çocuklar yollarda şarkı söylemişlerdi. Belki sinemaya, belki otobüs yolculuğuna sevinmişlerdi ama, asıl onları mesut eden bu yeni alâka, bu şefkatti... Suzan Pamir derneğe yemek ve pasta getiren üyelere teşekkür ettikten sora birazdan yapılacak olan satışın hasılatı ile bütün bu güzel işlere devam edileceğini söyledi. Mart başında verilecek olan büyük balo da birçok yaranın sarılmasını Bağlıyacak, elde edilen para ile hastahanelere karyola temin edilecekti.

Jüri iş başında

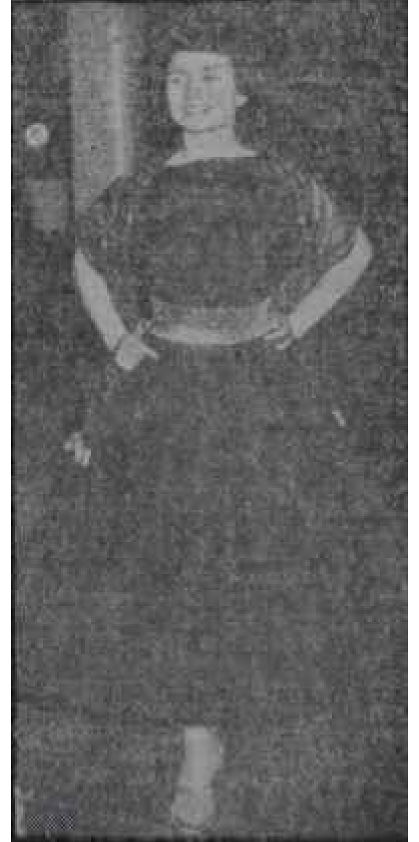
Suzan Pamir sözlerini henüz bitirmişti ki, yukarda, bir müddetten - beri bir pastadan diğerine koşan, bir yetmeği takip edip öbürünü ele alan jüri 'heyeti göründü. Yemek kolunun Türk Başkanı Azra Birant mikrofon başına geldi. Salonu bir heyecan kaplamıştı. En iyi ahçı acaba kimdi?

En iyisi diye birşey yoktu. Jüri Heyeti çok müşkül durumda kalmıştı, çünkü hanımların yaptıkları herşey biribirinden güzeldi.. Bunun için her cins yemekten bir tanesine, göze en güzel görünenine bir mükâfat verilecekti. Göze en güzel görünen pasta, Mrs. Parksın yaptığı beyaz yuvarlak pasta idi. Eflatun bir tayyör giyinmiş olan Mrs. Parks alkışlar arasında, mükâfat olarak verilen kahve değirmenini aldı.

Daha ekonomik pastalar arasında birinciliği alan muazzam bir kek ise, Suzan Pamire aitti. Başkan, bu yeni ve sürprizli başarısına çok şaşırmıştı. Pastanın adı "Pamir Pastası" idi ve patenti Suzan Pamire aitti ama, tabiî her istiyene seve seve tarifini verebilirdi.

Ekmeğin de bir müsabaka kazanabileceği belki hatıra getirilemezdi. Fakat Mrs. Bennett'in yaptığı Amerikan ekmeği, pastalar kadar cazip bir manzara arzediyordu. Mrs. Bennett bakır bir cezve kazandı. Pastaların ve yemeklerin üzerinde isim yazılı olmadığı için 'bazen sahipleri güç bulunuyordu. Melek Ersanın vişneli küçük pastaları da uzaktan göz alıyordu. Kazanan yemekler arasında içli köfte ve daha bir çeşit pasta vardı. Hanımlar hediyelerini alırken üyeler satış için yukarki salona hücum ediyorlardı. Arkada kalanlar birkaç saniye içinde masaların dümdüz olduğunu gördüler.

Demirspor lokalindeki yemek hakikaten başarılı geçmiş ve derneğe iyi bir hasılat bırakmış, Türk ve Amerikalı hanımların bir kere daha birleşip anlaşmalarını, müşterek çalışmayı temin etmişti. Hele dernek başkanının aynı teşkilâtın çok yakında İzmirde şube açacağım bildirmesi büyük bir sevinç yaratmıştı. İzmirdeki Türk ve Amerikan hanımları, bu iş için Amerikan sefiresi Mrs. Warren ile dernek başkanlarını İzmire davet etmişlerdi.

Bir manken

Zarf da mazruf da güzel

Riviera - Bindallı defilesinden bir görünüş
Seyirciler de mankenler kadar şıktı

Moda

Bir defile kokteyli

Müzisyenler neş'eli caz parçasını çalmaktan birden vazgeçtiler ve "September Song"un ağır nağmeleri pavyonu doldurdu. Bütün gözler kapıdan giren genç kıza çevrilmişti. Genç kızın başında sonbahar yapraklarım temsil eden nefis bir şapka vardı. Adı Tijen Par idi. Devlet Tiyatrosu artistlerindendi ama Üç genç kız arkadaşının hatırını kıramamış ve onların tertip ettikleri defilede mankenlik yapmayı kabul etmişti. Üç genç kızın isimleri Güngör Bindallı, Sezen Çakmakçı ve Aysel Sonuvardı. Bunlardan Aysel Sonuvar, Riviera isimli şapka salonunun sahibi idi. Güngör Bindallı ile Sezen Çakmakçı aynı atölyede dikiş siparişi kabul ediyorlardı. Sanatkâr genç kızlar birleşmişler ve geçen haftanın sonunda Derya Pavyonunda müştereken bir elbise ve şapka defilesi tertip etmişlerdi. Tijen Par alkışlar arasında üst salondan alta inerken, Deryanın neş'eli gitaristi Sergio Mondadori "La vie en rose"a başlamıştı. Hemen aynı anda salona bir başka genç kız [girdi. Başında, dağılmış gül şeklinde pembe bir şapka vardı. Şapkasını göstermek için önce başını eğiyor, sonra gülerek kaldırıyordu. Tecrübeli bir manken edası ile yürüyen bu güzel ve incecik vücutlu genç kız da Devlet Tiyatrosu artistlerinden Ayten kaçmazdı. Hem mankenler, hem de giyindikleri güzel ve orijinal şapkalar hakikaten alâka toplamıştı.

Gene defilenin alâka toplıyan bir mankenini de siyahi bir Amerikalı Olivia Artis idi.. Kareli pamukludan yapılmış çuval biçimi elbisesinin kapüşonu ve menekşe rengi bir palto-ceketi vardı. Ceket soğuk havalarda önünü kapayan bir ilâve parça ile giyiliyordu. Açık olarak giyildiği zaman bu bahar için ideal bir sokak kıyafetiydi. Dördüncü manken Rachel Strucinski'nin giyindiği elbise çingene pembesi, ucuz bir Türk kumaşından yapılmış gece elbisesiydi. Bu ince kumaşa köylülerimiz grep diyorlardı. Sanatkâr bir el bu ucuz" kumaştan nefis bir gece elbisesi meydana getirmişti.

Çingene pembesi

Riviera - Bindallı defilesinin muvaffakiyetle ortaya attığı renk, çingene pembesi ve muvaffakiyette kullandığı kumaşlar da köylü kumaşlarıydı. Defilenin en çok alkış toplayan şapkası çingene pembesi, üzeri çiçekli köylü ipeklisinden yapılmış bir koplin şapka oldu. Bu şapkanın aynı renk kumaştan yapılmış zarif bir de çantası vardı. Bu takım ısrar üzerine iki defa teşhir edildi. Kırmızılı, yeşilli, sarılı köylü kumaşından yapılmış küçük tok biçimi şapkaya gelince, bunun aynı kumaştan yapılmış bir şemsiye kılıfı vardı ve takım halinde çok uzaktan dahi göz alıyordu. Pırıltılı işlemeli köylü sofra bezinden yapılmış bir bere en abiye tayyörle giyilebilirdi..

Göze çarpanlar

Güzel mankenlerin zarafetle giyindikleri kıyafetler arasında güzel kadife pantolonlar, pamuklu jarselerden yapılmış rahat ev bluzları, güzel bir gri fantezi tayyör, gri bir tweed manto, siyah yünlü bir rob manto, eflatun bir yün jarse elbise gene eflatun çok güzel bir manto vardı. Lacivert dantellerden yapılmış bir kokteyl' tayyörü, yeşilli bir ekoseden yapılmış genç kız elbisesi de göze çarpıyordu.

İllâ da fantezi

Şapkalar çok çeşitliydi. Düz ve temiz çalışılmış sade gündüz şapkaları yanında çok işli, süslü kokteyl şapkaları, gelin başları da mevcuttu. Şık seyircilerin hayranlığını bilhassa bu fantezi şapkalar kazandı.

Aysel Sonuvar muhakkak ki bu hususta gayet orijinal buluşlara sahipti ve temiz çalışıyordu. Yalnızca siyah pliseli tülden yapılmış olan nefis bir kokteyl şapkası iç tarafa yerleştirilen gülü ile muazzam bir sükse kazandı. Gündüz şapkalarında acı yeşilleri, acı sarıları kırmızıları tercih eden bu genç sanatkâr akşam şapkaları ve abiye şapkalar için pastel renginde organzaları, satenleri, tülleri tercih etmişti. Yalnız taşla, yalnız inciyle yapılan gelin başları hakikaten güzeldi. Pembe organzadan yapılmış geniş kenarlı bir kanotiye gri incisi ile gayet hoş duruyordu. Siyah kadife bandlar stras iğneler ve tüllerle yapılan küçücük "var ve yok arası" şapkalar bir hayli emek yemişti.

Azmin elinden...

Defile biter bitmez küçük soyunma odası genç kızların hücumuna uğradı. Biraz evvel süslü şapkalar, sivri burunlu, kıl gibi ince topuklu ayakkabıları ile dolaşan edalı mankenler spor bluzlarını, rahat eteklikleri giyinmişlerdi. Tül etekler arasında kaybolan topuksuz ayakkabılarım arıyorlar, çocuk şakaları ile birbirlerine takılıyorlardı. Onları giydirenler, defileyi tertipliyenler de hep kendileri gibi müteşebbis, çalışkan, enerjik genç kızlardı. Çalışmanın ve hayata bir istikamet verme imkânını ellerinde tutabilmenin sevinci ve heyecanı içinde idiler. Defilenin en güzel tarafı da şüphesiz bu idi.

Prof. Kubalı -Prof. W. Golhorn- Ord. Prof. Onar

Doğru söyliyeni...

Prof. Hüseyin Nail Kubalıyı Chicago Üniversitesine davet eden Amerikalı Hukuk profesörü Cheatham Elliot bir muhabirin sualine cevaben "Amerikada profesörler politikayla uğraşabilirler" dedi. Sonra da nedense şu sözü ilâve etti: "Biliyorsunuz ki kanunlar milletlerin bünyesine göre hazırlanır." Sayın profesörün bilgi hatalarına düşmemesi için hemen kendisine bir tenbihte, bulunalım: milletlerin bünyesini en iyi öğreten rehberin Time mecmuası olduğunu zinhar zannetmesin!

Istanbul Valisi Mümtaz Tarhan terkos suyunun metre mikâbının 15 kuruştan 20 kurusa çıkarılması yüzünden vatandaş bütçesinle yüklenecek masraf, fazlalığı mevzuunda konuşarak şöyle dedi: "'Bu meblâğlar vatandaşların asla hâs dahi etmiyeceği miktarlardır." Vali Beyin haklı olduğu muhakkaktır; bugün en şiddetli muhalifler bile o meblâğların mühim sayılabileceğini iddia edemezler. Fakat acaba "bu meblâğlar"ın "his dahi edilmiyecek miktarlar" halline gelmesine sebebiyet veren para felâketinin mesulü kimidir ?

Iraktan İstanbula gelen bir ziyaretçi, Ortadoğu politikamızın başlıca dayanağı olan bu memleketin durumunun anlaşılması için iyi bir misal teşkil etti. Tedavi ettirmek üzere oğluyla birlikte Londraya giderken İstanbul'da-bir gün kalan Şeyh Mahrut El Hatal Irakta iki yüz bin kişilik bir kabilenin reisidir. Aynı zamanda Irak parlâmentosunda mebus olan Şeyh Hazretleri gazetecilere ondört kere evlenmiş bulunduğunu ve halen dört karısı olduğunu açıkladı. Muhabirler siyasî sual sormak gibi bir münasebetsizlik yapınca şeyh ve kabile reisi mebus görüsünü pek veciz surette ifade etti: "Hükümet ne politika güderse ben de o politikayı güdenim."

Robert Kolej İktisad Profesörü Dr. Peter G. Frank Hilton Otelinde bir klübün öğle ziyafetinde verdiği konferansta Türkiyede cam fabrikası kurulmasını menfaatlerine aykırı butlan Avrupa cam fabrikatörlerinin tekelci zihniyetine hücum etti. Amerikanın takındığı tavırdan da bahseden profesör şu suali ortaya attı: "Türkiyenin ihtiyatlarını bitirmek neticesini vereceği belli olan bir liberasyon rejimi bu memlekete niçin tavsiye edildi?" Cam mevzuunda konuşurken garpta cari ekonomik usullerin mihrak noktasının ne yapıp yapıp mal satmak olduğunu anladığını belli eden profesör, liberasyon tavsiyesi bahsinde de aynı prensibi hatırlarsa sualinin cevabını kendi bulacaktır.

İhtiyarlığın işe göre değişen nisbî pir mefhum olduğu kaidesinin yeni bir misali görüldü. İzzet Sedes nizamî yaşı geçtiği için mevkiinden çekilerek yerini Yüksek Mühendis Hüseyin Sezmişe bıraktı. Sedesin yaşı: 30. Mevkii: C. H. P. İstanbul Gençlik Kolu Başkanı.

Tahsisatsızlık" diye ifade olunan hesapsızlık yüzünden bundan evvel de iki kere telefonlarının kesilmesi tehlikesine maruz kalan İstanbul Maarif Müdürlüğü yine aynı derde çattı: Telefon idaresi borcun ödenmesi için müdürlüğe bir hafta müddet verdi. Müdürlüğün) yalnız 1958 yılı Ocak ayında 2800 lirayı bulan telefon ücreti memleketteki bütün diğer Maarif Müdürlüklerinin bir aylık mükaleme masrafına bedeldir. Acaba vatan sathındaki hesapsızlık örnekleri az mı geliyor ki bu müdürlük çocuklara böyle bir israf nümunesi göstermek lüzumunu duydu?

İstanbul Belediyesinin de başından gayet mizahî bir bütçe macerası geçti. Bundan bir müddet evvel otoparklarda duran vasıtalardan işgaliyle resmi alınması kararlaştırılmış ve bu kaynaktan senede bir milyon lira kadar bir gelir temin olunacağı tahmin edilmişti. İlk altı aylık tatbikattan sonra bu resmin alınmasından vazgeçildi. Zira bu devrenin bilançosu şöyledir: tahsilat 62223 lira, bu parayı temin için yapılan masraf yekûnu 333000 lira!

İstanbul ile Edirne arasında vaktiyle içki yasağı devrinde Amerikada cereyan eden hadiselere benzer heyecanlı hırsız-polis kovalamaçları oluyor. Kaçırılanı nesne: kahve Kaçakçıların elebaşısı: Galip Kahve. Sade, havadisleri okuyan vatandaşların aklını kurcalayan bir sual var. Bildirildiğine göre şebekelerden biri 40 öküz karşılığında Yunanistandan yurda 2078 kilo kahve sokmuş bulunuyor. İnsana hiç de fena görünmeyen bu alışverişe itiraz nedir ? Memlekette kahve kıtlığı var, hamdolsun öküz kıtlığı yok... Öyleyse?

Mümtaz Tarhan

Suya yapılan "sudan" zam

S İ N E M A

Sinemacılar

"Montparnasse 19"

Beyazperdede ressamların hayatım canlandırma denemeleri son yıllarda yaygın bir hal almağa başladı. John Huston'un 1952 de Toulouse - Lautrec'in hayatını anlatan "Moulin Rouge"undan sonra, Vincente Minnelli 1955 te "Lust for Life -Ölmeyen insanlar"da Van Gogh'u ele almıştı. Şimdi de Fransız rejisörü Jacques Becker, Modigliani'nin hayatını konu diye seçen "Montparnasse 19"u tamamlamak üzere bulunuyor. Huston ile Minnelli'nin filmleri gerek çevrilirken, gerek çevrildikten sonra ne kadar az akis uyandırmışsa, Becker'in filmi, aksine, daha tamamlanmadan önce etrafında o kadar gürültülü tartışmalara yol açtı.

"Montparnasse 19"un macerası 1956 nın ilk aylarında başladı. "Lola Montes"i yeni bitiren rejisör **Max** Ophüls Modigliani'nin hayatına ait **bir film** tasarlamıştı. Fakat Ophüls'ün "Lola Montes"de, ticarî kaygılara hiç aldırış etmemesinden ürken Franco-London şirketi, bu ele avuca sığmaz rejisörün yarana sağlam bir senaryocu vermek istedi ve Henri Jeanson'u seçti. Jeanson, eserleri arasında Pépé-le-Moko . Cezayir batakhaneleri"; "Un Carnet de Bal . Bir balo davetiyesi", "Hotel du Nord - Kuzey Oteli", "Leş Maudits - Lânetliler", "Fanfan la Tulipe . Kahraman âşık" gibi sağlam senaryolar yanında, bilhassa son zamanlarda ticarî film senaryolarına da yer veren bir yazardı. Ophüls'le işbirliği, prodüktörlerin ummadıkları bir netice verdi: Jeanson ticarî kaygıları bir yana bırakarak Ophüls'ün tesiri altında prodüktörleri değil, sinemayı düşündü On aylık bir çalışma sonunda Ophüls ile Jeanson ortaya dört başı mamur bir senaryo çıkarmışlardı. Artık film çekilmeye başlanabilirdi, bunun için 1957 Martı tâyin edildi. Fakat bu arada Harribourg'ta piyesler sahneye koymakta olan Ophüls hastalandı. Bir yandan kalb krizleri geçirirken, bir yandan da kendisinin hastalığından faydalanarak "Lola Montes" in montajını "halkın anlıya bileceği bir şekle sokmak için" baştan aşağıya değiştirerek filmi piyasaya süren prodüktörlere protesto üzerine protesto yolluyordu. Ophüls tam iyileşme alâmetleri gösterdiği bir sırada, 26 Martta öldü "Mont parnasse 19" un ilk perdesi burada kapandı.

İkinci Perde, Franco London şirketinin, eldeki senaryoyu çevirecek bir rejisör aramaya çıkmasıyla başladı. Ophüls'le birlikte yazdığı senaryoya harfiyen uyulmasını isteyen Jeanson, bunun ancak tanınmamış, genç bir rejisöre vermekle sağlanılabileceğini düşünerek stüdyoya Alexandre Astruc'ü tavsiye etti. Stüdyo böyle önemli bir konuyu Astruc'e vermenin ticari bakımdan başarısızlığa yol açacağı fikrinde olduğundan bu teklifi kabul etmedi ve Claude Autant - Lara'ya başvurdu. Fakat stüdyonun teklifini de Autant . Lara kabul etmeyince bu sefer Jacques Becker'e müracaat edildi. Becker, an. cak bir şartla, senaryoyu yeniden elden geçirmek şartiyle filmi çevirmeyi üstüne aldı.

Senaryoyu yeniden elden geçirmek, "Montparnasse 19"ıın üçüncü ve en cümbüşlü perdesini meydana getirdi. Zira Becker'in senaryoda yaptığı değişiklikler senaryocu Jeanson ile rejisör Becker'i karşı karşıya koydu. Jeanson hem kendisi, hem de Ophüls adına Becker'e şiddetle hücuma geçti. Jeanson'a göre Ophüls'le birlikte son ayda hazırladıkları senaryo Becker tarafından üç haftada kuşa döndürülmüştü. Birçok sahneler çıkarılmış, yahut değiştirilmişti. Diyaloglar bastan sona kadar bambaşka bir kılığa bürünmüştü. Ophüls, filmi renkli olarak çevirecekti, halbuki Becker siyah-beyazda karar kılmıştı. Bu da Becker'in renk kullanmaktan korktuğunu gösteriyordu. Ya senaryoyu "basitleştirmesine", seyirciye taviz vermesine ne demeliydi? Meselâ Modigliam'nin en büyük aşkı olan Jean Hébuterne'in filmin sonuna rastlıyan intiharı senaryodan çıkarılmıştı... Becker ise bunlara karşılık, filmi istediği gibi çevirmek hakkı olduğunu ileri sürüyor, bundan başka iddia edildiği şekilde büyük değiştirmeler yapılmadığını, eski metnin % 80 inin olduğu gibi bırakıldığını ileri sürüyordu. Değiştirilen sahneler zayıf oldukları için değiştirilmiş, çıkarılan sahneler de filmi boş yere uzattıkları için çıkarılmıştı Renge gelince: renk, dramatik yapının en önemli yer tuttuğu bir filmde seyircinin dikkatini dağıtmaktan başka işe yar ramazdı. Nitekim kendisi "Les Aventures d' Arsene Lupin _ Arsene Lupin'in Maceraları"nı renkli çevirdiğine pişmandı. Aynı hatayı "Montparnasse 19" da işlemiyecekti. Jeanson adının jenerikten silinmesini isteyebilir, dava açabilirdi. Kendisi filmi çevirecekti! Nitekim geçen yılın Ağustosunda "Montparnasse 19" çevrilmeye başlandı.

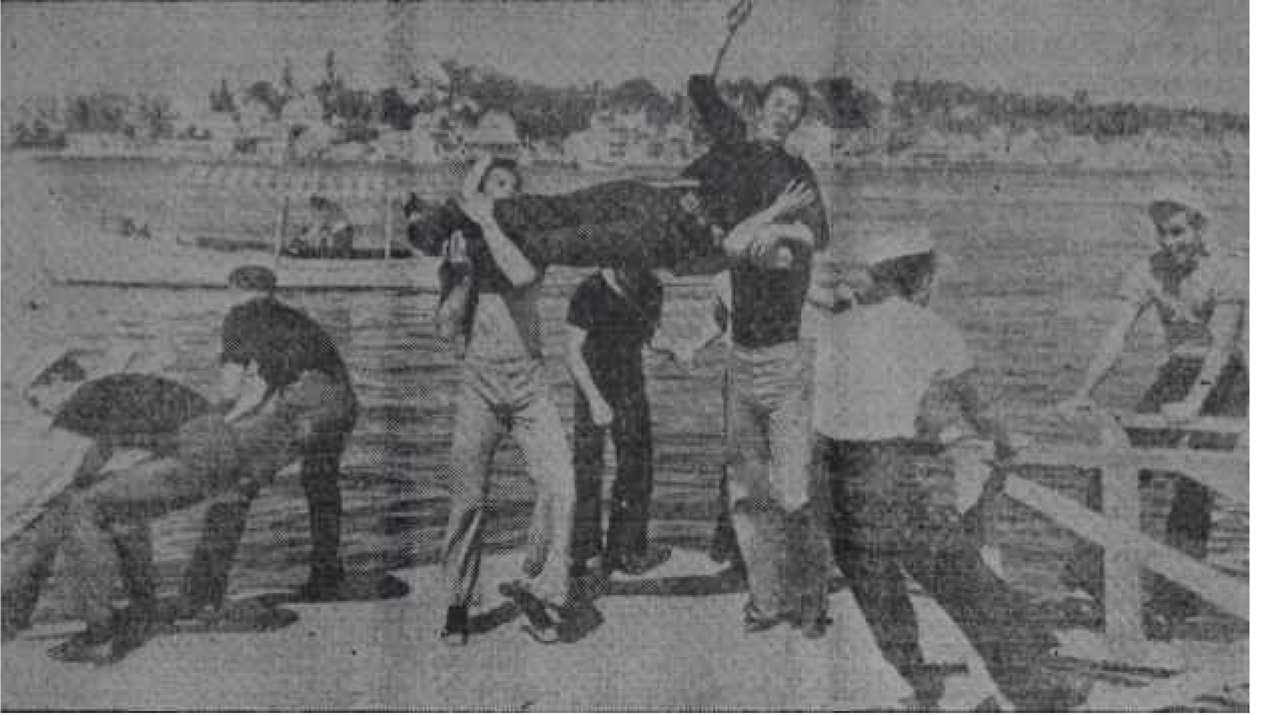

G. Philipe ile A. Aimé "Montparnasse 19" da

Fırtınalı bir *eser*

Ressamın aşkı

Yakında piyasaya çıkacak olan "Montparnasse 19", memleketimize gelirse, sinemacılarımız tarafından muhtemelen "Ressamın aşkı" diye adlandırılacaktı. Zira Becker'ın filmi, ressamın sanat hayatından çok aşk hayatım ele alıyordu. Becker filminin biyografik bir eser değil, bir aşk hikâyesi olarak hazırlandığım söylüyordu. Ona göre Modigliani, hayatın acılarını içkide unutmaya çalışan, ancak hayatının sonlarına doğru aşkta teselli bulabilen ümitsiz bir adamdı. ' 'Montparnasse 19" da bu ümitsiz adam Gérard Philipe tarafından canlandırılmaktadır. Modigliani"nin üç sevgilisinden biri bir İngiliz kadın şairidir. (Lili Palmer). İkincisi bir zamanlar Modigliani'nin metresi olan, uzun zaman ressama bakan gazino sahibi bir kadındı. "Lea Padovani. Modigliani'nin asıl sevgilisi olan Jeanne Hébutene'i ise Anouk Aimé canlandırıyor. Bilindiği gibi, Modigliani'nin büyük bir törenle cenazesi kaldırıldıktan az sonra sevgilisi Jeanne kendisini bir evin beşinci katından atarak intihar etmiştir. Jeanson'la Ophüls'ün senaryosunda da yer alan bu olay, Becker tarafından çıkarılmıştır. Bunun yerine, ressamı hastahanedeki Ölüm

"Atlı Karınca" dan bir sahne
Perde büyük ama..

döşeğine kadar takibeden bir tablo satıcısı Modigliani'nin ölümü üzerine hemen evine koşuyor, Jeanne'a bildirmeden Modigliani'nin bütün tablolarını ucuza satın alıyor. Becker'e göre bu sahne intihardan daha dramatik. tir. Üstelik Modigliani'den bahseden bir filmin onun ölümüyle bitmesi daha doğrudur. Hébuterne'in intaharı asıl konunun dışında kalan bir hâdisedir.

Filmler

"Suçlu gençlik"

İtalyan filmleri yıllardan sonra, şimdi yeni yeni gelmeye başladı. Savaş sonrası İtalyan sinemasının dikkati en çok çeken bazı eserleri, neo-realizmin en iyi örneklerinden birkaçı, aradan yıllar geçtikten **sonra** memleketimizde gösterilmek imkânını buluyor. Bir kısmı da getiricilerin elinde boş galon beklemekte. **Ankara**da oynıyan "Bisiklet Hırsızlan", İstanbul seyircisine daha ulaşamadı. Bu. şaheseri getiren şirketin elinde bulunan, De Sica'nın bir başka büyük filmi "Miracolo a Milano - Milano da Mucize"nin ne zaman ve nerede gösterileceği meçhul. De Santis'in "Roma Ore 11 . Roma Saat 11" **adlı** eserinin "Acı Pirinç"ten kinaye "Acı lokma" adıyla bir Beyoğlu sinemasında da gösterileceği söyleniyor. Bir şirket de neo-realizmin ilk eseri, **Vis**conti'nin 1942 doğumlu "Ossessione-İhtiras"ını getirecekmiş. Böyle filmlerin Türkiye yolunu bulmaları çok iyi haber. Ancak salon bulup oynatılmaları da ayrı bir mesele olarak ortaya çıkıyor.

Pietro Germi'nin yedi yıllık "La Cittâ sı difende . Suçlu gençlik" adlı filmi, yeni gelen eserlerden biri. İçinde Gina Lollobrigida'nın ufak bir rolü bulunduğu için Beyoğlunda bir sinemada gösterildi. İtalyanın dışında az tanınan Germi, memleketinde çok sevilen bir sinemacıdır. Sağlam tekniğiyle anlattığı hikâyeler, hareketli konuları, seyircinin kolaylıkla benimsiyeceği kahramanları ile tutuldu. Filmlerinde çoğu zaman ağır basan melodramatik tutum, İtalyanın sinema salonlarını besliyen orta sınıf seyircinin duygularını okşuyordu. Germi'nin eserlerinden birçoğu İtalyada çeşitli mükafatlar kazandı. Geçen yıl en iyi film ile en iyi rejisör "Gümüş Kurdelâ"larını onun filmi olan "II Ferroviere Demiryolu işçisi" kazandı. Buna rağmen aynı sinemacı memleketinin dışında pek değerlendirilmemiştir. Mekanik düzeni sağlam teknik, belli başlı bütün Amerikan rejisörlerinde; iyi müşahadecilik ise ileri gelen bütün İtalyan sinemacılarında rastlanan vasıflardır. İki yol arasında bocalıyan Germi bu yüzden fazla sivrilememiş, neo-realizmin üçüncü sınıf rejisörlerinden biri olarak kalmıştır.

"Atlı Karınca"

Henry King'in "Carousel Atlı Karınca" sına ait gelecek program" fragmanlarında önce Mr. Selznick, normal görüntü çerçevesi içinde seyirci karşısına çıkıyor. Elinde iki ayrı çeşit film parçasını göstererek "CinemaScope" ile "CinemaScope 55" arasındaki farkları izah ediyor. Ağzından "big", "bigger", "biggest" kelimelerini, düşürmeden verdiği kısa konferanstan sonra perde birden bire genişliyerek asıl filmden parçalara geçiyor.

Asıl film gerçekten 'CinemaScope"tan daha geniş, daha net. Bizim sinemalarımızda hâlâ yapılamıyan "stereophonic" sesin de "CinemaScope 55" te en gelişmiş biçimine eriştiği söyleniyor. Bütün bunlardan anlaşılacağı gibi, "Atlı Karınca", daha çok bir tecrübe filmi olarak meydana, getirilmiş. Böyle olduğu da ilk sahnesinden son sahnesine kadar kendisini belli ediyor. Başlangıçtaki balıkçılar dansıyla sondaki bale biri yana bırakılırsa, "Atlı Karınca"nın senaryosuna esas tuttuğu sahne eserinin tesirim filmde de devam ettirdiği söylenebilir.

T İ Y A T R O

Amerika

Broadway: İlânlı müşteriler

(Colombus - Ocak)

New York'un yabancısı dört kişi, dördü de bir başka çevreden, dünyanın bu en muazzam şehrine ayak bastıkları akşam Broadway bir kere daha son derece ışıklı gecelerinden birini yaşamağa başlamıştı. New York'un yabancısı dört kişi, New York'lu ve New York'un yabancısı daha binlerce kişiyle birlikte insanı iliklerine kadar donduran bir ayaza göğüs vererek acele adımlarla Broadway'den yukarı doğru yürüyorlardı. Renkli neon ışıkları altındaki bu koşuşma kâh bir gece klübünün lâmbaları yanıp sönen kapısı, kâh mübalâğalı afişlerin duvarlarını süslediği sinemaların gişesi, kâh dışarı sıcak sıcak kahve kokusunun sızdığı cafeterialar, kâh yüzlerce müşterinin bekleştiği tiyatroların önünde yavaşlıyordu. New York'un yabancısı dört kişi, dördü de tiyatroya tutkun, daha evvel Broadway sahneleri hakkında okuyup duyduklarından hız alarak âdeta koşar adımlarla bu ışıklı caddenin yan sokaklarından birine daldılar. Burası bu mevsim Broadway'in en fazla tutulan piyeslerim, en fazla müşteri çeken müzikal komedilerini temsil eden tiyatroların en bol olduğu 45 inci sokakdı. Daha evvel kime rastlamışlarsa hepsi de, mevsimin bu en dağdağalı anında Broadway Tiyatrolarında tek bir yer dahi temin etmenin imkânsız olduğundan bahsetmişlerdi. Buna rağmen dört ahbap, bu dört tiyatro sevdalısı batıdan esen keskin rüzgâra karşı koşularına devam ediyorlardı. İşte sağda ışıkları gelip geçene göz kırpan Morosco Tiyatrosu.. Burada, Amerikalı kritiklerin hakkında pek parlak ve öğücü sözler söyledikleri ve Anouilh'den İngilizceye çevrilen "Time Remembered" temsil edilmekte idi. Son iki mevsim "Anna Frank'ın Hatıra Defteri"nde oynadığı Anna rolüyle büyük bir şöhret yapmış ve adını dünyaya duyurmuş olan Susan Strasberg ile Amerikanın meş. hur sinema ve sahne sanatkârı Helen Hayes başrolleri oynamakta idiler. Tiyatronun daracık antresi ellerinde önceden alınmış biletleri, sakin sakin içeri giren seyirciler ve bu şansa erememiş olup içeri girenlere istemiye istemiye yol veren gişe önü müşterileriyle doluydu. Bunlar, ihtimal ki elinde bileti olanlardan birinin biletini kazara gişeye iade etmesini bekliyorlardı.

Ayağı yere değenler

Morosco Tiyatrosunun tam karşısında Plymouth, mevsimin ve belki de gelecek yılların en meşhur komedisi, Peter Ustinov'un "Romanoff ve Juliet'ini son derece davetkâr afişlerle ilân ediyordu. Ustinov'a tutkun binlerce kişiden dördü, hele piyeste general rolünü de bizzat Ustinov'un oynadığını bildiklerinden kalabalığı göğüsleye göğüsleye gişenin önüne varmağa çalışıyorlardı. Gişenin önüne varmak her nekâdar bir başarı idi ise de, mücadelenin henüz başlangıcında bulundukları muhakkaktı. İçlerinden biri gişeye sokuldu. Ötekiler gişenin camekânına asılı fiatları tetkikten kendilerini alamadılar. Tiyatro binasının semasında, tiyatro binasının bulutları arasına dizilmiş koltukların fiatları 5,5 dolardan başlıyordu. Ayaklar yere değdikçe ve seyirci Ustinov'un çehresini seçmeğe başladıkça bu fiatlar 6-7.5 . 8,5 ve 10 dolara kadar yükseliyordu. Cebinde bütün bir dört gün için sadece 40 doları bulunan dört kişiden biri bir garip heyecana tutulmaktan kendini alamamıştı. Buna rağmen, bir yer için 10 dolar ödemeğe razı olsa da gişeye yaklaşan arkadaşı zaten eli boş dönüyordu. Gişedeki kadın kendisine "bilet olmadığını bilmiyor musunuz" diye gayet ters bir cevap vermişti.

Robinson'un sonu

İçlerinden ikisi birdenbire bir ay evvel, Amerikanın bir başka şehrinde gördükleri bir başka piyesi hatırladılar. Tâ çocukluklarından beri perdede görüp hayran oldukları Edvard G. Robinson Mona Freeman'la birlikte "Middle of the Night" isimli bir Amerikan piyesinde baş rolü oynamak üzere bulundukları şehre geliyordu. Bu fırsatı kaçırmamalıydılar. Ne pahasına olursa olsun Edward G. Robinson gibi bir perde kurdunu sahnede görmeliydiler. Bir müddet evvel bilet temini için giriştikleri gayretler hiçbir müsbet netice vermemişti. Nihayet bir başka arkadaşın yardımıyla numarasız koltuklarda birer yer edinmeleri kabil oldu. Fakat tiyatroya gidip yerlerini aldıkları zaman etraflarına şaşkınlıkla bakıyorlardı. Sıralardan çoğu bostu ve Edward G. Robinson rolünü yarı yarıya boş bir salon karşısında oynamak sorunda kalmıştı. Buradan anlaşılıyordu ki Amerikalı seyirci tiyatrodaki yerini mevsim başından kapatıyor, fakat sahip olduğu yerlere mutlak bir sadakat göstermekte pek titiz davranmıyordu. Bin güçlükle yer bulup tiyatroya Robinson'u seyretmeğe gelenlerin şaşkınlığı ve hayal kırıklığı burada da sona ermiş değildi. "Middle of the Night" isimli piyes konusundan çok, işlenişi bakımından, teknik kuruluşu yönünden orta kaliteden de aşağı bir piyesti. Hemen bütün sahneler usun diyaloglar, hikâye edebiyatı üzerine kurulmuştu. Robinson'un böyle bir piyeste niçin rol aldığı da artık fazla düşünmeğe değiniyordu. Genç bir kadına âşık yaşlı fabrikatör rolünü okadar demode bir sanat anlayışı içinde, o kadar deklamasyonlu oynuyor, öyle göz yaşı döküyordu ki seyredenlerin koca Robinson'un sanat hayatında artık son yıllarını yaşamağa başladığına karar vermemelerine hiç bir sebep yoktu.

Edward G. Robinson
50 yaşında aşık!

Şimdi Broadway tiyatroları önünde ya bir Ustinov'u, ya bir Helen Hayes'i, ya da bir Fredric March'ı seyretmek için bekleşirken Edward G. Robinson'un bir samanlar aynı sahneler üzerinde şöhrete ulaştığım hatırlamamağa imkân yoktu. İşte, Plymbuth'un hemen altında, Music Box adım taşıyan bir başka tiyatro' William Inge'in Elia Kazan'ın rejisi altında sahneye konan "The Dark at the Top of the Stairs" isimli piyesinde bu mevsim New York'lulara yeni kabiliyetler, yepyeni şöhretler takdim ediyordu. Fakat o akşam ellerinde önceden temin edilmiş biletleri olmaksızın tiyatroya gelenler buradan da içeri sızmak imkânını bulamadan geri dönüyorlardı. Saat sekizbuçuğa yaklaşıyordu. Broadway'in yan sokaklarından başka birinde, bir başka tiyatro aynı mübalâğalı ilânlar ve aynı göz kamaştırıcı ışıklarla! O'Neill'in "Long Day's Journey Into Night" isimli ve yazarın ölümünden sonra ilk defa sahneye konulan piyesini takdim ediyordu. Fakat bura-] da temsil daha bir saat önce başlamıştı ve içerde Frederic March, O'Neill'in hayatına ait bu biyografik piyeste yazarın babası rolünü çoktan yaşatmağa başlamıştı bile. Bilindiği gibi bu eser ilk defa geçen yası Paris Tiyatro Festivali münasebetiyle Parisin Milletler tiyatrosunda aşağı yukarı aynı kadroyla temsil edilmiş ve Parisli münekkitler uzun bir biyografik eseri beş saat müddetince cehennem sıcağında seyretmek zorunda kalışlarından şikâyetçi-, olmuşlardı. Fakat o akşam, New York'un o keskin ayasında içerdeki Frederic

March'ın pekçok Amerikalı seyirciyi sıcacık koltuklarında tâ içlerinden de ısıttığına şüphe yoktu.

Show'lara hücum

45 inci sokağın batı tarafında ve Broadway'in diğer başka yan sokaklarında daha pek çok tiyatro "Look Back in Anger" "The Country Wife" (baş rolde Julie Harris), William Saroyan'ın "The Cave Dwellers" vesaire gibi mevsimin yeni piyeslerini takdim ederlerken sayısı bunlardan üç beş kere fazla bir yığın tiyatro da sahnelerinde müzikli komedilere, Show'lara yer vermekteydi. Buralara seyirci hücumu halka ciddi eserler takdim eden tiyatrolardan da fazla idi ve ekseriyeti New York'un pek seçkin bir tabakasını teşkil ediyordu.

Dört meraklı, tiyatroların kapıları kapanıp bütün temsiller bağlamadan Önce talihlerini son bir kere denemek üzere bu defa tam koşar adımla Broadway'in yan sokaklarından birini daha kat ettiler. Solda Royal Theater'in duvarlarında, Broadway sahnelerinin emaktar yıldan ve "Come Back little Shebâ" filmindeki rolüyle de dünyaca şöhret kazanmış bulunan yaslı Shirley Booth'un bir poz resmi kendilerine gülümsemekte idi. Shirley Booth kurada "Miss Isobel" isimli bir piyeste baş rolü oynuyordu. Tiyatro kapısının önü fazla kalabalık görünmüyordu. Nefes nefese gişeye koştular ve ilk defadır ki. gişedeki kadın kendilerini tersliyerek geri çevirmedi. Ellerine dört bilet sıkıştırdı. İçeri girdiler. Fakat bir büyük tiyatronun pek çok merdivenini tırmanmak, pek fazla yükseklere çıkmak zorunda kaldılar. Buna pek aldırdıkları; yoktu. Kısa bir müddet için New York'a gelmişler ve bu şartlar altında pek az kula nasip olan bir nimete ermişler, tiyatrolardan birinde nihayet içeri girebilecek bir bilet bulmuşlardı. İçlerinden biri derin bir nefes aldı. ve bir sigara yaktı. Henüz koltuğundaki yerini almadan biraz aklını basına toplamak, bir nefeslik dinlenmek istemişti. Fakat ilerden bir ses, yer gösteren kadınlardan biri pirinci kata inmeden sigara içemiyeceğini ihtar etti. Böylece, Bro.adway keşmekeşinin ortasından, bir top gibi bir tiyatronun en Üst balkonlarından birine fırlatılıverdiler.. Yahut bu, onlara öyle geldi.

Hayatın ikinci çocukluğu

Michael Plant ve Denis Webb isimli iki Amerikalı tarafından kaleme alınmış olan "Miss Isobel", seyredildikten sonra anlaşıldı ki pek öyle adı senelere intikal edecek bir piyes değildi. Baş rol, yani Miss Isobel, Shirley Booth yerine işinin, ehli ol; mayan acemi birine düştüğü an. piyes de sahnelerdeki yerini kolayca kaybedebilirdi. Konu şu idi: Miss Isobel gençliğinde çok iyi bir hayat yaşamış, kocasının mesleği icabı memleket memleket dolaşmış en güzel şeyleri giymiş, en güzel şeyleri yemiş bir kadındı. Etrafından her zaman alâka görmüş, bir müddet Pariste yaşamış ve o dilden birkaç kelime konuşmuş olması dolayısıyla yük., sek sosyetede hep hürmete lâyık bir köşe işgal etmişti. Güzeldi. Bol bol şımartılmıştı. Fakat bütün bunlara rağmen Miss Isobel hayalperest, saf, iyi yürekli bir kadındı. Ne var ki biricik kızını günün şartlarına göre yetiştirmesini bilememişti. Kocasını kaybettikten sonra geçen yıllar 'bir hatıra olarak kalmış ve şimdi Miss Isobel diye çağırılan Mrs. Ackroyd maziden kalan bir evi oda oda kiraya vermek suretiyle ancak geçimini temin edebilmişti. Kızı Ellen, sırf annesinin kendisini yetiştirmeyi bilememiş olmasından, erkeklerden kaçmasından, hiçbir zaman yetiştiğini, bir genç kız olduğunu anlamamasından ötürü evde kalmış, ihtiyarlamıştı. Miss Isobel'in bütün bunlara aldırdığı yoktu. O hep hayal. lerini ve geçmişi yaşıyordu. Günlük hayat onu enterese etmiyordu. Bütün piyes, ana-kız arasındaki bir psikolojik mücadeleden doğmakta idi. İlk münakaşadaki bir şok, Miss Isobel'i biraz daha geriye götürmüş ve kendisini 18 yaşında bir genç kız gibi gör meğe başlamıştı. Yetmişlik bir kadın artık bütün bir ikinci perde boyunca 18 lik bir genç kızı yaşıyordu. Evde kalmış ihtiyar kızım annesi zannediyor ve ona öyle hitan ediyordu. Ellen ona tamamen çıldırmış nazarıyla bakıyor, annesini hem çok seviyor,. hem ondan nefret -ediyordu. Aralarında geçen ikinci bir kavga sahnesi Miss Isobel'i. daha da geriye götürüyor, bu defa yaşlı kadiri kendisini yedi yaşında bir küçük kız olarak

Shirley Booth

60 yaşındaki çocuk!

görüyor, kucağında gezdirdiği bir ayakkabı kutusundaki oyuncaklarıyla eğleniyordu. Bu hayat Ellen için gerçekten tahammül edilmez bir mahiyet kazanmıştı. Evdeki kiracılar, müştereken kullandıkları bir mutfakta onu teskine çalışıyorlardı. Bunlardan biri bir Japondu. Öteki on yaşındaki oğlu ile dul kalmış gençve güzel bir Amerikalı. Küçük oğlan, Robin, Miss Isobel'in en yakın dostu idi. Miss Isobel ona güzel hikâyeler anlatıyor, onunla çocukça oyunlar oynuyor, geçmişe ait resimler gösteriyordu. İhtiyar kadınla küçük oğlan arasında sessiz bir anlaşma mevcuttu. Hiç kimsenin Miss Isobel'i Robin'den daha iyi anlamasına imkân yoktu: Bütün bunlara rağmen Miss Isobel bu en sevgili dostundan ayrılmak zorunda kalacak ve kızı istemiye istemiye de olsa onu günün birinde tımarhaneye gönderecekti.

Göz kırpanlar

Tiyatrodan çıktıkları zaman dördü de sadece Shirley Booth'un Miss Isobel'i ile dolu idiler. Bu yaşlı sanatkâr hiçbir gülünçlüğe düşmeden evvelâ yaşlı bir kadını, sonra 18 lik bir genç kızı, sonra da yedi yaşındaki bir çocuğu oynamıştı. Sadece onun jestleri, onun bir gülüşü yahut bir bakışı idi ki seyirciyi piyes etrafında düşünmeğe zorluyor ve düşündükçe de insan bir siyah perdeyi aralar gibi oluyordu. Muhakkak ki Amerikalı yazarların bu yeni eserde demek istedikleri bir şey, hem de köklü bir şev vardı, Elbette ki piyes, geçmişi yaşıya yaşıya tamamen geçmişe gömülen bir yaşlı kadınla tatmin olmamış bir ihtiyar kızın sinirli ve gayri - tabiî, hırçın hareketlerinden ibaret değildi. Elbette ki eserde, bir psikolojik depresyonun, bir analık kompleksinin izlenimleri vardı. Fakat Amerikanın bu iki yeni yazarı belki de Shirlev Booth'suz demek istediklerini halka anlatamıyacaklar ve yer yerinden oynaşa eser bir mevsim dahi Broadway sahnelerinde tutunamıyacaktı. Zira daima hâdiseler etrafında bir yanlış yola düşüyorlar ve her seferinde geri dönmek ve hatâlarını tamir etmek zorunda kalıyorlardı. Meselâ ihtiyar kadının gençliğini yaşayışı halinde karşısına kör bir adam çıkarıyorlardı. İlk anda bu adam sesinden ve ellerinden Miss Isobel'e tutulur gibi oluyor, fakat yazarların eserin bu yolda yürüyemiyeceğini çabuk farketmelerinden olacak kör adam evdeki genç dul kadına kalıyordu.

New York'un yabancısı dört kişi neon lâmbaları altında biraz memnun fakat çokça mahzun Broadwayden aşağı doğru inerlerken yan sokaklardan isimleri ışıklarla yazılmış pek çok piyes kendilerine göz kırpıyor ve Elia Kazan gibi Peter Ustınov gibi, Susan Strasberg gibi, Helen Hayes gibi Mary Ure gibi pek çok şöhretlerin boydan boya duvarları kaplıyan resimleri onlara gülüp duruyordu.

MUSİKİ

Festivalden Sonra

İlhan K. MİMAROĞLU

Ankaranın ikinci musiki festivali, 22 gün güresine dağılmış on konserden sonra, başarıyla sonuçlandı. Birçok bakımdan bu festival. geçen yılkine nisbetle, gerek tertipleyici Üniversiteliler Müzik Derneğinin çalışmalarıyla, gerekse genel olarak başkentin musiki hayatıyla ilgili umut verici gelişme ve ilerlemeleri temsil ediyordu. Derneğin bu çapta ve bu özellikte bir festival hazırlama teşebbüsünün büyük önemine bu sütunlarda defalarca işaret edildiği için bunları tekrârlamıya lüzum yoktur. Dernek, bu yıl geçen yılki festivalin eksik ve hatalarından ders almış olarak karşımıza çıktı. 1958 festivalinin kusursuz olduğu iddia edilemez. Fakat öyle görülüyor ki gelecek yıl bir üçüncü festival tertiplemeye muvaffak olunduğu takdirde, bu her bakımdan genç teşebbüs, daha da gelişmiş olarak kendini gösterecektir.

1958 festivalinin, tertipçilerine zarar vermediyse bile. zikre değer bir maddi kazanç sağlamadığım belirtmiye lüzum bile yoktur. Zaten ilerde de, Derneğin başarılarına engel olması muhtemel en büyük tehlikenin maddî durumla ilgili olduğu söylenebilir. Tertiplilere, ister safdillikle, ister saka olsun diye, "niçin alaturka konserleri tertiplemiyorsunuz?" diye soranlar olmuştur. Sanatseverler Klübü gibi ismi üstünde bir teşekkül bile alaturka konser verdirirken Üniversiteliler Müzik Derneği de pekâlâ, memleketin geçer fakat ne yazık ki geçici olamıyan. zevklerine uyarak aynı şeyi kolayca yapabilir ve kasalarını doldurur, hem de daha yaygın bir şöhret elde ederdi. Ama festival tertipçileri ne yapmak istediklerini pek iyi biliyorlar ve hedeflerine ulaşmak için gayenin vasıtaları meşru kıldığı bahanesinden faydalanmayı akıllarına bile getirmiyorlar.

Bu festivallerin dikkat çeken bir yanı, hususî bir teşebbüs -hem de maddî gücü pek sınırlı, bu işi ticaret haline getirmiş olanların dayanaklarından mahrum bir hususî teşebbüs, tarafından, Devlet yardımından asgarî istifadeyle hazırlanmış olmalarıdır. Şüphesiz ki Üniversiteliler Müzik Derneği, devlet yardımından çok daha geniş ölçüde faydalanmak isterdi.. Sadece tek bir, örnek, sanat işleriyle uğraşan resmî dairelerin bile festivale gereken ilgiyi göstermediğini ve desteği sağlamadığını anlatmıya yeter: Bundan birkaç yıl önce salonunu sadece 50 lira gibi bir paraya kiralayan Devlet Operasının, festivalin bu salonda verilecek beher konseri için Dernekten, bu meblağın 50-60 misli, civarında paralar İstemesi...

Ancak şu da var ki, Derneğin gelecek yıl Ankaralılara bedava musiki dinletme bakımından fazla cömert davranmaktan vazgeçmesi beklenmelidir. Bu yılki festivalin on konserinden yalnız dört tanesine giriş biletliydi. Geri kalan altısı bedava! Sanat idealleriyle hazırlanan konserlere halkın rağbet etmiyeceği büyük bir ihtimal dahilinde olduğundan bu gibi konserleri ücretsiz yapmak gerçi yanlış bir harekat değildir ama, hem dinleyicilerde bir lutuf olarak konserlere geldikleri intibarını uyandırmamak, hem de iyi niyetlerin, ideallerin, ileri görüşlerin de para edebileceğini isbata çalışmak için böyle konserlere, az bile olsa, bir giriş ücreti konması iyi olur.

Besteciler

Illiac

Illiac, Illinois Üniversitesinin yüksek süratli elektronik hesap makinesinin adıdır. Özelliği de, beste yapmasını öğrenmiş bulunmasıdır. Yazdığa ilk eser olan bir yaylı saz kuarteti, bu üniversiteye mensup dört musikişinas tarafından geçenlerde çalınmıştır.

Makineye beste yapmasını, üniversitenin kimya profesörü L. A Hil. ler ile yardımcısı L. M. Isaacson öğret mişlerdir. Aynı zamanda besteci olan Hiller, makineyi, kompozisyon kurallarına göre ve rakkamların notalara tekabül etmesi suretiyle hazırlamıştır. Bu hazırlanışa göre Illiac'ın elektronik beyni, kompozisyon kurallarına uymıyan notaları reddetmektedir. Makinenin verdiği tesadüfi rakkamlara, kurallara uymıyan notaları karşılıyanlar dahil değildir.

Illiac bu İşleri becermiş ve üç muymanlı bir kuartet bestelemiştir. Eserin ilk muvmanı son derece sade, buna karşı final allegrosu oldukca muğlaktır. Kuartete, "Illiac Süiti" adı verilmiştir.

Maamafih, eserin meydana gelmesiyle alâkalı her işi Illiac yapmış değildir. Prof. Hiller, makinenin verdiği rakamları ve matematik Sembollerini eseri çalacak olanları -ve musikişinaslardan çoğunun matematikten haberi olmadığım- düşünerek, musiki - notaları haline getirmiştir.

Şimdi merak edilen husus, besteci robotun rakip bestecileri kötüleyen makaleler yazdırmak için hangi tenkitçiyle ne zaman ve nasıl bir anlaşma yapacağıdır. Bununla beraber Illiac'ın bestecilikten vazgeçtiği ve daha dünyevî meselelerle ilgilenmiye başladığı söylenmektedir.

Sanatçılar

Postiglione

İstanbulun konser hayatının Ankaraya bir üstünlüğü, ziyaretçi musikişinasların hemen hepsinin, resitalleri yanında, Şehir Orkestrasıyla birlikte solist olarak çalmalarıdır. Aynı sanatçılar Ankaraya da geldikleri halde sadece bir resitalle yetinilmekte ve Cumhurbaşkanlığı Orkestrası "paramız yok" diyerek dinleyicilere, sevdikleri konsertoları yabancı solistlerden dinleme imkânını sağlamamaktadır.

İstanbul orkestrasının son solisti, geçen yıl da Türkiyeyi ziyaret eden ve Ankarada verdiği resitalde bilhassa Chopin etüdlerinin ve Stravinski'nin "Petruşka"sının başarılı icralarıyla dikkat çeken genç İtalyan piyanisti Giuseppe Postitgldone'ydi. Cemal Reşit Rey idaresindeki orkestrayla birlikte geçen Perşembe günü çaldığı iki konserto Schumann ve Liszt konsertoları- genç piyanistin imkân ve sınırlarım açıkladı. Her iki konserto da romantik eserlerdi ve Postilglione bu lehçeyi iyi tefsir edebilen bir piyanistti. Schumann konsertosu oldukca derin mânalar taşıyan, buna karşı Liszt'in Mi Bemolü, daha ziyade gösterişe, parlaklığa dayanan romantik konsertolardı. Fakat ikisi de, bir çağın temsilcisi olma bakımından, müşterek bir vasfa sahiptiler. Postiglione, iki konsertonun da gerek manevî vasıflarını, gerek maddi yapılarım dinleyiciye aksettirdi. Piyanistin iyi bir tekniği olduğu görülüyordu. Fakat bu tekniği kullanma bakımından biraz kayıtsızdı. Verdiği ümitleri tam mânasiyle gerçekleştirebilmesi inin bu büyük kabiliyetin tuşesini daha hafifletmesi, piyanodan çıkardığı sese renk çeşitliliği ve icrasına kesinlik vermesi aldırmazlık yüzünden yaptığı falsoları az bile olsalar yok etmesi beklenirdi. '

İsyankâr şefin ölümü

İspanyanın en üstün orkestra şefi sayılan Ataulfo Argenta evvelki hafta Madridte kalb sektesinden öldü. Henüz 44 yaşındaydı ve günümüzün en iyi şeflerinden biri olarak dünya ölçüsünde kazandığı şöhret gittikçe artmaktaydı. Plâk üzerindeki tefsirlerinin sayısı çoğalıyordu ve bu ara London marka üzerine yedi cildi neşredilmiş İspanyol eserleri yahut İspanyaya dair eserler, serisindeki başarısının onu, gözde şeflerin safına dahil etmekte büyük rolü olmuştu.

Argenta, diktatör Franco'nun baş düşmanlarından biriydi. Üç yıl kadar önce Franco'yu açıktan açığa tenkit etmiş diktatörlük rejiminin İspanyayı sanat bakımından bütün dünyadan ayırdığını söylemiş. "İki şıktan birini seçmeye mecburuz: ya diktatörlük"; ten kurtulmak, ya ölüm" demişti.

S P O R

İstanbul

Gol borsası

Geçen yıl şampiyonluğu son bir maçta ezeli rakibi Fenerbahçeye veren Galatasaray, bu yıl gene aynı duruma düştü. İkinci devre ortalarında Beşiktaş ile yaptığı maçı normal olarak kazanacak diye düşünen Galatasaraylı taraftarlar, o gün Mithatpaşa stadını binbir düşünce ile terkettiler. Bütün hesaplar işte o gün başlayıverdi. İki puan önde giden Galatasarayı 1-0 yenen Beşiktaş şampiyonluk yolundaki: iki rakıbi bir hizaya getiriverdi. O gün, bugün şampiyonluk averaja kaldı.

Serveti olan bunun faizini, tahvil ve altını olan da borsadaki iniş çıkışları günü gününe hesaplar. Bu iki şeye sahip olmayan veya olup da futbolun onmaz derdine kendini kaptıranlar ise haftalardır gol borsası ile meşgul oluyorlar. Beşiktaşın mağlûb ettiği Galatasarayın averajı 3.60 a a iniverince, Fenerbahçenin 3,50 si ile arada pek fark kalmadı ve isler hayli kızıştı. Adaletin iki gol atması ile averajı bir hayli sarsılan Galatasaray, Beykoz'u 1-0 yenerek tekrar 3.70 e yükseldi. Emniyetin 5-1 yenilgide, Fenerbahçeye yaptığı azizlik, yani bir gol çok şeylere maloldu. Bu gol olmasaydı, Fenerbahçe gol borsasında rakibini aşacak ve liderlik yerine oturuverecekti. Fakat bir tek gol, Fenerbahçenin averajını 3,66 da bırakdı. Fenerbahçelilerin bundan sonraki bütün ümitleri İstanbulsporda idi. Sarı-siyahlıların gol borsasım Fenerbahçe lehine düşüreceğini umanlar, bir defa daha hayıflandılar. Zira, Galatasaray rakibini 2-0 yenerek averajı 3,90 a yükseltti. Nihayet hafta içinde Emniyeti de 4-0 mağlûp eden lig lideri, hem liderlik sandalyesine adamakıllı yerleşti, hem de gol borsasındaki gollerinin değerini hayli yükseltti. Borsa şimdi 4.30 da duruyor. Bu haftanın son günü yapılacak İstanbulspor-Fenerbahçe maçının neticesi, borsaya hayli tesir edecek değer taşımaktadır. Fenerbahçe tek gol dahi yerse 3,66 lık averajı hayli sarsılacak ve aradaki farkı sonraki iki maçta ancak 12 gol atmak suretiyle telâfi edebilecektir. Taraftarlar, kalem kâğıt elde harıl harıl durmadan hesap yapıyor. Şöyle olursa böyle olacak, böyle olursa şöyle olacak diye. Bakalım borsanın son günlerinde averajlar nerelere yüselecek veya düşecek?

İngiltere

Görünmez kaza

Geçen haftanın ortasında, dünyanın hemen hemen bütün radyolarının aynı anda verdikleri haber şu oldu:

"— Spor âlemi matem içindedir. Avrupa şampiyon klüpleri kupası eleme maçında, Belgrad Kızıl Yıldızını eleyen ve galibiyet neşesi içinde İngiltereye dönen Manchester United'li futbolcular yurtlarına ulaşamadan feci bir uçak kabzası sonunda yanıp kül oldular. İtalyadaki müthiş kazadan sonra spor âleminin uğradığı bu ikinci kaza dünyada derin bir teessür uyandırmıştır."

Spor dünyasının kara talihi bundan dokuz yıl önce başlamıştı. Zamanının harika futbol takımı Torino, Portekizde yaptığı bir turneden sonra yurduna dönerken müthiş bir uçak kazasına uğramış ve tamamen mahvolmuştu.. İtalyan futbolu, kalbini ve kudretini Superga'daki yanmış cesetlerde bırakmıştı.

Bu hâdise üzerine İngiliz spor teşkilatı fevkalade kararlar almak zorunda kalmıştı. Spor temasları için yabancı memleketlere gidecek İngiliz sporcuları katiyen uçakla seyahat etmeyeceklerdi. Karar sıkıca tatbik ediliyor, İngilizler seyahatlerini daima karadan Ve denizden yapıyorlardı. Ancak, uçak sanayiindeki fevkalâde gelişme ve sivil havacılık şirketlerinin tamamen tehlikesiz yolcu uçaklarım imâl hususunda gösterdikleri çalışma ile yorucu vapur ve tren yolculuklarından durmadan şikâyet eden sporcularını durumu, son iki yıl içinde İngiliz idarecilerinin dikatini çekmiş, geçen sene sonunda belki de ilkinden daha mühim bir karar almışlardı: Artık İngiliz sporcuları hava yoluyla seyahat ediyorlar, böylece hem zamandan kazanıyor, hem de daha az yorulmuş ve yıpranmış oluyorlardı. Ancak, bütün bu kazanılanlar gecen hafta içinde tamamen kaybolmamış mıydı?

Kaleci Harry Gregg

Burnu bile kanamayan talihli

Hâdise, sivil havacılık tarihinin büyük kazalarından biriydi. İngiliz Manchester United futbol ekibi, Yugoslav Kızıl Yıldız takımı ile Avrupa şampiyon kulüpler kupası çeyrek final maçını oynamak üzere Belgrada uçacaktı. İngiliz B.E.A "British European Airwayz" uçak şirketi, en yeni ve en kudretli Elizabethian tipindeki uçaklardan birini bu seyahate tahsis etmiş ve ekip rahat bir yolculuktan sonra Belgrada inmişti. Manchester United, Old Trefford'da yapılan ilk maçı 2-1 kazanmıştı. Hele Belgraddaki karşılaşma da 3-3 berabere bitince, gerek takımda, gerekse İngilterede büyük bir sevinç uyanmış, binlerce taraftar uçak alanına yığılarak galip kırmızı beyazlı ekibi karşılamağa hazırlanmıştı. O gün Belgraddan on sekiz futbolcu, sekiz gazeteci ve on idareci ile kalkan Elizabethian altı kişilik usta personelinin ideresinde saat 16 - 05 de Münih hava alanına konmuştu. Almanya şiddetli bir kar fırtınası altındaydı. Ancak Elizabethian en son tip radar cihazlarım haviydi. Futbolcular uçak yakıt aldığı sırada dışarı çıkmamışlar, sadece personel muayene ve ikmal için makinistlerle görüşmüştü. Saat 17 de kalkış için pist başına gelen Elizahethian uçuş kontrolunu yaptıktan sonra tekrar terminal binasına dönmüş ve baş pilotla meydan makinisti henüz teferruatı bilinmeyen kısa bir konuşma yapmışlardı. Bundan sonradır ki, uçak kalkışa geçmiş ve pisti normal şartlarla terketmişti. Feci durum Elizabethian pistten havalandıktan sonra başlamış ve uçak motorlarındaki kifayetsizlik sebebiyle irtifa alamamıştı. Saat 17.10 du adeta yere sürünerek ve büyük bir gürültü çıkararak hava alanının hemen ilerisindeki köye doğru kayan Elizabethian köyü atladıktan sonra bir tarlanın ortasındaki ufak kulübenin üzerine oturmuş ve derhal alev almıştı. Kar, tipi halinde yağmaktaydı. Kurtarma ameliyesi son derece zordu. İngiltere ve dünyanın en büyük futbol ekiplerinden Manchester United'in oyuncuları işte böylece feci bir kazaya kurban gitmişti. 1909 ve 1948 de Kral Kupasını, 1908, 1911, 1952 ve 1957 yıllarında lig şampiyonluğunu kazanan şöhretli Manchester United kulübünün şahane futbol takımı adeta yok olmuştu. İngiltere ve dünyanın en büyük menajeri Matt Busmy yarı ölüydü. Bir zamanların en büyük kalecisi ve gazeteci olarak ilk seyahatine çıkan Frank Swift -Superman- derhal ölmüştü. İngiliz millî takımının gözdeleri solbek Roger Byrne, santrfor Tommi Taylor ile iki yıldız forved Pegg ve Whelan artık hayatta değildi. Bütün dünyanın üzerinde titrediği solhaf Duncan Edwards ayaklarım kaybetmişti. Kısacası Manchester United ve İngiliz futbolu kalbinden yaralanmıştı.

İlân İşlerini tedvir eden Devlet Bakanı Emin Kalafat